

Apžvalga

2010 m. rugsėjis
Nr. 9 (13) (494)

Leidžiama nuo 1889 m.
Atkurta 1989 m., 2009 m.

FACEBOOK'O KARTA

A. MERKEL
LIETUVOJE:
SUŽADINTOS
VILTYS
>> 13 p.

PILIGRIMĖS
LAIŠKAS

>> 42 p.

BALTŲ
VIENYBĖS
UGNIS

>> 36 p.

IVF 2010: KURKIME ATEITĮ DRAUGE

3
«

D. BAGDŽIŪNAS: INTERNETAS DAR TIK PRASIDEDA

9
«

TAMSIJOJI SMEGENŲ PUŠĖ

21
«

ROMŲ SOCIALIZACIJOS GALIMYBĖS ŠIANDIEN

31
«

ŽILVIČIŲ ENERGIJA

37
«

VYTAUTAS ŽVELGIA Į PELEŠĄ

26
«

VISUOMENĖS INFORMAVIMO POKYČIAI

39
«

LATGALOS ATVERTYS IR PASLAPTYS

12
«

Turinys

REDAKTORIAUS ŽODIS

4 | Kaip internete – taip ir ant žemės

APŽVALGOS TEMA

- 3-6 | Interneto valdymo forumas 2010: Kurkime ateitį drauge
7-8 | Facebook'o karta
9-10 | D. BAGDŽIŪNAS: Internetas dar tik prasideda!
10-11 | Kam tarnauja socialiniai tinklai
11-12 | A. NAUSĖDA: Informacinės technologijos suteikia veržlumą
12-13 | Visuomenės informavimo pokyčiai

PASAULIS

- 13-15 | A. Merkel „blitzkrieg“ Lietuvoje: sužadintos viltys
16-17 | Musulmoniškoji Vokietija: tarp atsakomybės ir diskriminacijos

VIENINGOJI EUROPA

- 18-19 | Rytų partnerystė: augant iš kūdikio marškinėlių
19-20 | Romų deportacija sudrebino Europą

INICIATYVA

- 21-22 | Romų socializacijos galimybės šiandien
23-24 | Vyresnieji – išmintis ir gyvenimo patirtis, jaunoji karta – veržumas ir naujos idėjos
25-26 | Kalba, pasakytą Baltijos senjorų konferencijoje „Ekonominiai, politiniai ir kultūriniai gyvenimo pokyčiai ir mokymosi visą gyvenimą veikla XXI amžiuje“ 2010 m. rugsėjo 18 d.

ENERGETIKA

- 26-29 | Žilvičių energija
29-30 | Ar galėjo Lietuva pradėti Antrąjį pasaulinį karą?

MOKSLAS

- 31-33 | Tamsioji smegenų pusė

OIKOS

- 34-35 | Europos krepšinio kovos Lietuvos miestuose – ar spėsime pasiruošti?

APŽVALGOS AIKŠTELĖ

- 36-37 | Baltų vienybės ugnis
37-38 | Vytautas žvelgia į Pelešą
38-39 | Ž. LELEIVA: Ilgas bendravimas ir darbas veda prie to, kad ryšiai išlieka ir pasibaigus įvairiems projektams

PILIGRIMAS

- 39-42 | Latgalos atvertys ir paslaptys
42 | Piligrimės laiškas

KRYŽIAŽODIS

41

INTERNETO VALDYMO FORUMAS 2010: KURKIME ATEITĮ DRAUGE

Vaida STUNDYTĖ

Martynos Žilionytės nuotrauka

Pasaulyje internetu naudojasi 1,8 mlrd. žmonių, tai yra beveik dvigubai daugiau nei 2005 m. (1 mlrd. vartotojų) ir apie šimtą dešimt kartų daugiau, palyginti su 1995 m. (16 mln. vartotojų). Šiuo metu pasaulyje yra 4,6 mlrd. mobiliojo ryšio abonentų. Vien per praėjusius metus jų padaugėjo 400 mln. Į *Youtube* svetainę kas minutę įkeliama tiek vaizdo įrašų, kad juos kartu sudėjus susidarytų 24 valandų trukmės įrašas. Kas minutę interneto vartotojai į *Google Blog* įdeda 270 tūkst. žodžių. 500 mln. žmonių naudojasi *Facebook* (čia bendraujama daugiau kaip 70 kalbų). Šiuos ir kitus neįtikėtinus faktus, įrodančius interneto plėtrą ir svarbą, buvo galima išgirsti Pasauliniame interneto valdymo forumo 2010, šiame vykusiam Vilniuje.

Forumo tikslas – sudaryti erdvę politiniam dialogui interneto valdymo klausimais

Interneto valdymo forumas (angl. *Internet Governance Forum, IGF*) Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriato buvo pradėtas rengti 2006 m. Jam pradžią davė Jungtinių Tautų darbo grupės, suburtos 2003 m. internetui valdyti, taip pat vėliau, 2005 m., Tunise sušaukto Pasaulio viršūnių susitikimo informacinės visuomenės klausimais pastangos ir rekomendacijos. Forumo tikslas – sudaryti erdvę suinteresuotų subjektų politiniam dialogui pagrindiniais interneto valdymo

klausimais. Šis dialogas padėtų išryškinti aktualiausias problemas, skatintų interneto plėtrą, stabilumą ir saugumą. Forumas taip pat siekia teikti rekomendacijas interneto politikos srityje ir informuoti visuomenę.

Kas metus organizuojamas Interneto valdymo forumas, nuo 2006 m. jau vykęs Atėnuose, Rio de Žaneire, Haidarabade ir Šarm el Šeiche, šįkart persikėlė į Vilnių, kur buvo surengtas bendromis Lietuvos susisiekimo ministerijos ir Jungtinių Tautų Generalinio

KAIP INTERNETE – TAIP IR ANT ŽEMĖS

Redaktorius Kęstutis Danielius RIMKEVIČIUS

Rugsėji Vilniuje vykęs Interneto valdymo forumas buvo pradėtas daina apie nuostabų pasaulį (L. Armstrongo „What a Wonderful World“). Tąkart į sceną pakilęs, užgrojęs ir uždainavęs Lietuvos Respublikos Seimo narys Vytautas Grubliauskas (muzikiniuose sluoksniuose žinomas kaip Kongas) davė toną visam forumui, o „Apžvalgą“ paskatino klausiti, koks gi iš tiesų tas interneto pasaulis...

Ieškojome tų atsakymų daug kur – minėto forumo pranešimuose, interneto socialiniuose tinkluose, savo pačių kasdienybėje. Mėginome spėlioti ir tai, kas bus ateityje, – kokiame virtualiame pasaulyje gyvensime ir kaip jis paveiks mūsų realybę.

Beje, tarp Interneto valdymo forumo dalyvių sutikome Europos Parlamento delegacijos narį, europarlamentarą Algirdą Saudargą, kuris pažadėjo į kitą „Apžvalgą“ numerį (spalio mėn.) parašyti apie interneto ateitį. Nekantriai lauksime – tiek A. Saudargo įžvalgų, tiek ir pačios interneto ateities, nes, pasak informacinių technologijų pasaulio gyventojų, bendrovės „Gaumina“ direktoriaus Dariaus Bagdžiūno, internetas dar tik prasideda.

Žinoma, per ilgai klajoti virtualiame pasaulyje nesveika, tad grįžę į žemę prisiminėme čia šį mėnesį buvus reikšmingų įvykių. Pavyzdžiui,

Lietuvoje lankėsi Vokietijos kancelerė Angela Merkel, o visą Europą krėtė romų karštinė. Ir šties nejuokinga – Europos Sąjunga, apimta vidinio konflikto, stebėjo, kaip iš Prancūzijos deportuojami romai. Prancūzai nenorintiems (ar nesugebantiems) socializuotis ir integruotis į visuomenę kitos tautybės ir kultūros žmonėms tiesiog parodė duris. Beje, prancūzų kaimynai vokiečiai irgi linke burbėti dėl jų šalyje gyvenančių kitų kultūrų atstovų negebėjimo integruotis – vokiečiams kliūva musulmonų anklavai. „Apžvalgai“ vėl kilo klausimų – o kaip Lietuvoje sekasi integruotis į visuomenę, pavyzdžiui, romų tautybės gyventojams. Buvome maloniai nustebinti gražaus pavyzdžio, kurį pateikė Panevėžio vaikų dienos cento psichologė sesuo Daiva Tumasonytė DP. Pasirodo, kultūros pažinimas, atrandant skirtumus ir bendrumus, taip pat didelis noras padėti duoda daug gerų vaisių.

Nuolat besikeičiančiame pasaulyje kartais tenka ir reintegruotis arba tiesiog „neiškristi iš žaidimo“. Tad reikia nuolat mokytis naujų dalykų. Ir informacinės technologijos tikriausiai čia užima ne paskutinę vietą. Ar mūsų senjorams tai nepasiekama, nereali svajonė? Ne! Žinia, kad tai, kas pasiekama ar nepasiekama, iš esmės priklauso nuo mūsų pačių. Tokių nuotaikų kupini į tarptautinę konferenciją Klaipėdoje rinkosi

Baltijos valstybių senjorai. Čia jie diskutavo ir ieškojo sprendimų, kaip ne tik visą gyvenimą mokytis, bet ir mokyti – perduoti savo patirtį jaunesniems.

Jei vieningosios Europos santarvę rugsėji trikdė susipriešinimas dėl romų, tai lietuviams ir latviams šis mėnuo priminė baltų vienybę. Kūrėme laužus ir taip perdavėme vieni kitiems liepsnojančią žinią: mes – baltai, ir esame vieningi.

Tos vienybės liepsnos karštį nešėmės širdyse, kai per Šv. Lino atlauidus vykome į Pelesą atidengti paminklo Lietuvos Didžiajam kunigaikščiui Vytautui. Beje, įdomu tai, kad paminklo statytojai idėjai įgyvendinti skulptorių Algimantą Sakalauską rado vėlgi to paties interneto platybėse. Rodos, proziška, bet menui tai nė kiek nesutrukdė – anaipol, kūrybinį impulsą menininkas pajuto žvelgdamas į elektroniniu paštu atsiųstą Pelesos vaizdą. Internetas, laimė, – tikrai be sienų.

Žinoma, yra gyvenime ir svarbesnių dalykų nei internetas. Pavyzdžiui, piligrimui, išsiruošusiam keliauti į Santjago de Kompostelą, patogi avalynė ir dvasinės pratybos kur kas svarbesnės nei jo paskyra Facebook'e. Vis dėlto „Piligrimės laiškas“ mus pasiekė e. paštu. Mat kaip internete – taip ir ant žemės. ■

I viršelis • Modeliai: Aušra Senavičienė ir Donatas Žvirblis. Martynos Žilionytės fotomontažas.

III viršelis • Piligrimystė į Santjago de Kompostelą. Dovilės Radžiūtės ir Ramūno Gerdausko nuotraukos.

IV viršelis • Rugsėjo 23 d. Pelesoje (Baltarusija) atidengtas paminklas Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Vytautui. Kęstučio D. Rimkevičiaus nuotrauka

Redakcinė kolegija: Valdas BENKUNSKAS, Česlovas IŠKAUSKAS, Kęstutis SALICKAS, Paulius SAUDARGAS, Vaida STUNDYTĖ
Mums rašo: Edita ALIJEVAITĖ, Rasa BAŠKIENĖ, Aleksandras GRAŽELIS, Romualda HOFERTIENĖ, Gražina NAVALINSKIENĖ, Julius PANKA, Dovilė RADŽIŪTĖ, Daiva TUMASONYTĖ, Gytis ŽAKEVIČIUS, Raminta ŽUSINAITĖ
Kalbos redaktorė: Dalia KAMINSKIENĖ | Dizainerė-maketuotoja: Rasa ŠPOKAUSKAITĖ | Meninė redaktorė: Martyna ŽILIONYTĖ

Rašykite mums adresu: kestutis.aktualijos@gmail.com

Leidėjas - visuomeninė organizacija „Už pilietinę visuomenę“, Šv. Ignoto g. 14-6, 01144 Vilnius. Leidinį remia ELP grupė

Periodiškumas - mėnesinis leidinys. Tiražas 5000 egz.

Nr. 9 (13) (494), 2010 rugsėjis

ISSN 1392-6721

Leidinys nemokamas

© Visos teisės saugomos

sekretoriato pastangomis. Keturias dienas (rugsėjo 14–17 d.) trukęs renginys į „Litexpo“ parodų rūmus sukviėtė daugiau kaip 1000 verslininkų, akademikų ir politikų iš beveik 100 valstybių. Organizatorių sudaryta galimybė forume dalyvauti nuotoliniu būdu, t. y. stebėti gyvas forumo transliacijas internetu ir komentuoti ar klausti, pritraukė ir dar daugiau interneto politika besidominčių iš viso pasaulio.

Šiūmetis forumas orientuotas į penkias pagrindines temas: kritinių interneto išteklių valdymas, saugumas, atvirumas ir privatumas; prieinamumas ir įvairumas; interneto valdymas plėtrai; kritinis interneto valdymo vertinimas ir perspektyvos; debesų kompiuterija (angl. *cloud computing*). Pagrindinių sesijų pranešimus ir diskusijas papildė dar ir daugybės darbo grupių – nagrinėti įvairūs tiek specifiniai, tiek globalūs klausimai.

Viena iš labiausiai forume akcentuotų temų – prieinamumas ir įvairovė. Diskusijose ne kartą nuskambėjo mintis, kad internetas turėtų tapti viena iš pagrindinių žmogaus teisių, taigi visiems turėtų būti užtikrinta vieno-

da galimybė juo naudotis. Taip pat pripažinta, kad skaitmeninis atotrūkis dėl skurdo, išsilavinimo stokos ir geografinės padėties yra neišvengiamas, todėl besivystančios šalys yra labiausiai pažeidžiamos dėl skaitmeninio atotrūkio. Taigi, kad ir kiek būtų stengiamasi šį atotrūkį sumažinti, jis vis vien egzistuos, nes nuolat bus gyventojų, turinčių ribotą prieigą ar visai jos neturinčių. Vis dėlto forume nutarta siekti interneto prieigos kuo didesniai skaičiui žmonių.

Diskusijoje dėl skaitmeninės įtraukties taip pat nebuvo pamirštos ir tam tikros tiek besivystančių, tiek išsivysčiusių šalių visuomenių grupės, kurios vis dar per menkai naudoja si informacinėmis technologijomis, neišnaudoja jų teikiamų galimybių, ir tos, kurios šiomis technologijomis labiau naudotųsi, jei jos būtų patobulintos. Tarp tokių buvo minimi vaikai ir jaunimas, norintys internetu naudotis mokymosi tikslais, emigrantai, skirtingais dialektais kalbančios grupės, senovo amžiaus ar negalia turintys žmonės, kuriems patobulintos technologijos atvertų kelią lengviau bendrauti

su aplinkiniais.

Multilingvizmas, arba daugiakalbystė, buvo vienas dažniausiai vartotų terminų diskusijose apie didesnę interneto prieinamumą, o galimybė internete informaciją gauti savo gimtąja kalba taip pat buvo minima kaip viena iš žmogaus teisių. Daugiakalbis internetas, leidžiantis internetinius adresus ir paties vartotojo kuriamą internetinį turinį gimtąja kalba, yra svarbus Interneto valdymo forumo siekis. Nors ir pripažįstama, kad įtvirtinti daugiakalbystę yra būtina, tai gali būti sudėtinga pasiekti, ypač tokiose šalyse kaip Indija, kur oficialiomis yra pripažintos 22 kalbos, o iš tiesų kalbama 450 kalbų ir dar daugybe dialektų. Be to, multilingvizmas nepadėtų išspręsti skaitmeninės įtraukties problemos valstybėse, kuriose didelis procentas gyventojų yra neraštingi (pavyzdžiui, Pietryčių Azijoje, Pakistane ir kitose šalyse, reprezentuojančiose ketvirtadalį planetos populiacijos, 30–35 % gyventojų yra neraštingi, neminint to, kad dauguma iš jų neišsivaizduoja, kaip atrodo kompiuterio pelė, ar niekada nėra kalbėję telefonu). Forumo dalyviai pripažino, kad nepaisant sunkumų, daugiakalbystę internete vis dėlto įmanoma įtvirtinti, ypač su vyriausybės pagalba, joms įsipareigojus ir rodant dėmesį.

Prieigos plėtra yra neįmanoma be interneto atvirumo, tačiau tai kartu neatsiejama nuo saugumo ir privatumo problemų, kurios Interneto valdymo forume taip pat nebuvo pamirštos. Vartotojai, lankydami įvairiose interneto svetainėse, internete reikšdami savo nuomonę, diskutuodami, kurdami profilius socialiniuose tinkluose, nori būti tikri dėl savo privatumo ir interneto saugumo. Kai kurios programos ar socialiniai tinklai vartotojui pačiam leidžia nuspręsti, kiek privatumo jam reikia. Taigi, viena vertus, vartotojo privatumas ir saugumas internete priklauso nuo jo sąmoningumo, todėl forume išsakyta nuomonė, kad vartotojai turėtų būti šviečiami. Jiems turi būti aiškinama, kad jų veiksmai internete gali turėti pasekmių. Kita vertus, negalima interneto saugumo palikti vien vartotojo atsakomybei. Forume sutarta, jog yra būtinos tarptautinės pastangos ir bendradarbiavimas, siekiant internetą padaryti saugesnį. Tam ▶

Per atidarymą forumo dalyvius pasveikino Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė

Galimybė internete informaciją gauti savo gimtąja kalba forume buvo minima kaip viena iš žmogaus teisių

INFORMACINĖS IR KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJOS LIETUVOJE: IDOMŪS FAKTAI

- Pasaulyje pirmaujame informacinių ir komunikacinių technologijų ištekliais ir šių technologijų verslo vystymo projektų infrastruktūra: šioje srityje dirba 37 tūkst. žmonių daugiau nei 2000 kompanijų.
- 2009 m. kovą Lietuva tapo pirmąja Vidurio Europos valstybe, naudojančia naujosios kartos 4G mobiliojo ryšio technologiją WiMAX. 2010 m. pradėti vietiniai 4G/LTE testai. 4G internetas yra dešimt kartų spartesnis perduodant duomenis.
- 2009 m. pasaulyje pirmavome pagal duomenų siuntimo internetu spartą (9,01 Mb/s).
- Europoje esame pirmi, o pasaulyje penkti pagal šviesolaidinio interneto paplitimą namų ūkiuose.
- Lietuva yra viena iš pirmujančių šalių Europos Sąjungoje pagal mobiliojo ryšio vartotojų skaičių: 3,4 mln. lietuvių naudojami beveik 5 mln. aktyvių SIM kortelių, taigi mobiliojo ryšio skverbtis Lietuvoje – 149 %.
- Turime gerai išplėtotus prieigos prie interneto viešose vietose taškus.
- Jaunieji lietuviai aktyviai naudojami internetu – tai daro 94 % jaunimo iki 24 metų.
- Lietuvoje beveik 97 % darbuotojų naudojami internetu darbo vietose.
- Lietuvos įmonės Europos Sąjungoje yra vienos iš aktyviausiai besinaudojančių e.valdžios paslaugomis: 91 % įmonių naudojami viešosiomis paslaugomis internete, 85 % įmonių naudojamosi e.valdžia pildo ir pateikia formas, naudojamosi elektronine viešųjų pirkimų sistema 23 % įmonių dalyvauja viešuosiuose pirkimuose. Beje, didelė dalis, t. y. 41 %, įmonių siunčia ir gauna elektronines sąskaitas.
- Iki 2015 m. Lietuva ketina tapti Šiaurės Baltijos šalių aukštųjų technologijų paslaugų centru, o iki 2020 m. – Šiaurės Europos inovacijų centru.

Interneto valdymo forumo 2010 Vilniuje kaip Europos Parlamento delegacijos narys dalyvavo europarlamentaras Algirdas Saudargas

→ Kitame „Apžvalgos“ numeryje skaitykite A. SAUDARGO straipsnį apie interneto ateitį.

reikia globalių interneto standartų. Ir čia reikia, kad bendradarbiautų vyriausybės ir informacinių technologijų kompanijos.

Iš techninių klausimų bene daugiausiai diskusijų susilaukė IPv6 (internetu protokolo šeštosios versijos) skleidimas ir debesų kompiuterija (angl. *cloud computing*). IPv6 yra interneto protokolas, turintis pakeisti dabar daugiausiai paplitusią IPv4. Interneto protokolas reglamentuoja tinklo įrenginių adresavimą, duomenų skaidymą į paketus prieš siunčiant ir surinkimą juos atsiuntus, jų maršrutų parinkimą. Perprojektuoti interneto protokolo ketvirtąją versiją paskatino tai, kad ši versija gali suteikti iki 4,2 mlrd. skirtingų adresų, tačiau šiuo metu laisvų yra mažiau nei 10 %. Taigi, turint omenyje sparčią interneto plėtrą, IPv4 bus nebeapokankama jau maždaug po metų. Šeštoji versija yra pažangesnė tuo, kad leidžia didesnę adresų gausą, taip pat pagal ją apskri-

tai paprasčiau priskiriami adresai. IPv6 adresai yra 128 bitų adresai – keturis kartus ilgesni nei ketvirtosios versijos (32 bitai). Forumo dalyvių nuomone, šeštosios versijos plitimu turėtų būti suinteresuotas tiek verslas, tiek valstybių vyriausybės, nes perėjimas prie šios versijos yra neišvengiamas. Be to, vis didesnė IPv6 paklausa kyla iš pačių interneto vartotojų.

Po truputį populiarėjanti debesų kompiuterija Interneto valdymo forumo taip pat buvo įvardyta kaip būtinas komponentas internetui plėtojantis. Šiuo terminu apibūdinama internetu grįsta kompiuterija, kai skaitmenine informacija, programine įranga, dokumentais vartotojas gali naudotis iš bet kurio kompiuterio, turinčio interneto ryšį. Šie ištekliai yra virtualiame duomenų debesyje, iš kurio pagal vartotojo poreikį yra teikiami į kompiuterį interneto ryšiu. Paprastas tokios kompiuterijos pavyzdys yra *Yahoo* ar *Gmail* paštas: naudotis šio-

mis programomis nereikia specialios programinės įrangos ar serverio, tiesiog užtenka interneto. Forume minėta, kad debesų kompiuterija yra naudinga įmonėms, ypač naujai besikuriančioms, nes dėl žemos techninės ir programinės įrangos kainos, nebrangios darbo jėgos nereikia investuoti didelių sumų į pradinę įmonės informacinių technologijų infrastruktūrą ir valdymą.

Interneto valdymo forumo diskusijos, kaip ir kasmet, aprėpė didelį spektrą temų, aktualiausių problemų. Forumo dalyviai pripažįsta, kad, internetui įgaunant vis didesnę reikšmę mūsų gyvenimuose ir plečiantis jo vartotojų ratui, reikia ne tik didesnio jo atvirumo, saugumo, suprantamumo, nediskriminacinio pobūdžio, bet ir nuolatinio interneto politikos problemų akcentavimo ir tarptautinio bendradarbiavimo jas sprendžiant. Reikia globalaus ir sutelkto jo valdymo, ką savo veikla ir mėgina pasiekti Interneto valdymo forumas. ■

Dr. Paulius SAUDARGAS

FACEBOOK'O KARTA

Atrodytų, na, kur dar be krepšinio ta Erlicko apraudota Lietuva gali pirmauti?.. Pasirodo gali – ir pirmauja! Bent jau informacinės visuomenės plėtros frontuose – tai tikrai. Mobiliojo ryšio vartotojų skaičius, interneto sklaida ir ryšio kokybė, dalyvavimas socialiniuose tinkluose – tai tik kelios sritys, kur Lietuva ne tik kad nesivelka Europos uodegoje, tačiau aršiai pirmauja. Sako, kad *Facebook'e* prisiregistravo jau daugiau kaip šeši šimtai tūkstančių vartotojų iš Lietuvos, o tai yra, ko gero, kas antras darbingo amžiaus pilietis. Tai gi sparčiai kraustomės ne tik į Airiją, bet ir į virtualią erdvę. Tik... kas ten mūsų laukia?

Praėjo tie laikai, kai interneto tyruose klajojo išimtinai tinklų administratoriai ir jų amžini priešai – mistiški *hackeriai*, o visi mes buvome nedrąsiai *windausų* langus *klikinantys useriai*... Dabar internetas – jokia prabanga, o juo naudotis – joks su-

gebėjimas. Tą daro kiekvienas vaikas. Štai čia ir atsiranda kontekstas kalbėti, *kaip* visuotinė žmonijos skaitmenizacija paveiks pačius žmones ir pakeis visuomenę. Kai dalykai tampa kasdienybe, jie nebekeičia pasaulio drastiškomis revoliucijomis, mes patys imame nepastebimai keistis. Tai vadinasi evoliucija. Sukūrę ir savo poreikiams pritaikę kompiuterius, mes patys imame prie jų taikytis. Sukūrę skaičiavimo mašinėlę, mes netekome sugebėjimo skaičiuoti atmintinai. Sukūrę animacinius filmukus, nustojome vaikams sekėti pasakas. Sukūrę internetą – vis mažiau liečiame realybę. Tačiau dar nė vienas žmonijos kūrinys jos pačios nesunaikino. Mes tiesiog prisitaikome. Pirmiausia žmogus prisitaikė prie gamtos ir net ėmė ją valdyti ir keisti. Tada žmonijai teko prisitaikyti prie savo pačios kūrinių: namų, automobilių, vaistų, maisto, o galų gale prie interneto. Kai kuriuos šio prisitaikymo pokyčius jau galima įžvelgti.

Gajus įvaizdis, kad žmonės, daug

laiko praleidžiantys virtualioje erdvėje ir socialiniuose tinkluose, ima prarasti savo realius socialinius ryšius ir gebėjimus. Sakoma, kad tokie žmonės tampa uždaresni, kartais net suserga psichinėmis ligomis, nužmogėja... Tačiau tai tik dinosaurai, evoliucijos nuostoliai, prarastoji karta – juk žmonija prisitaikys prie bet kokių sąlygų! Tačiau, kokia bus naujoji karta, balansuojanti lyg banglentininkas ant eksponentinės informacinių technologijų bangos? Kokie taps žmonės, augantys virtualios ir realios erdvės pusiausvyroje? Kokie bus mūsų vaikai ir anūikai?

IMLESNI INFORMACIJAI IR GREIČIAU JĄ ATSIRENKANTYS

Mus pasiekiantis informacijos srautas kas dieną vis didėja. Todėl akivaizdu, kad siekdami išgyventi *skaitmeninės* informacijos jūroje, žmonės prisitaikys ją greitai virškinti. Kiek sekundžių reikia, kad jūs nustatytumėte, jog medis yra nesveikas ▶

Gajus įvaizdis, kad žmonės, daug laiko praleidžiantys virtualioje erdvėje, ima prarasti socialinius ryšius ir gebėjimus

ir nudžiūvęs, ar kad rudenėjantis miškas yra gražus ir nostalgiškas, ar kad pro šalį einanti mergina yra seksuali? Juk nereikia nė sekundės šiems vertinimams. Tačiau juk kiekvienas šių objektų į realybę skleidžia gigabaitus informacijos. Negi mes ją visą spėjame apdoroti? Ne. Mūsų smegenys yra prisitaikiusios greitai atsi-rinkti ir įvertinti svarbiausią informaciją iš realybės. Tam pasitelkiama tiek patirtis, t. y. jau smegenyse esanti informacija (neuroninių jungčių pavidalu), tiek evoliucionuojant išvystyti patys smegenų veiklos principai, būdingi būtent *homo sapiens*. Nes mąstome mes kaip žmonės, o gyvūnai mąsto kitaip. Pavyzdžiui: juk jums nesudaro jokių problemų miško fone išskirti stovintį žvėrį, o štai kai kurie žvėrys dažnai nepastebi statiškų objektų, jų smegenys prisitaikiusios pastebėti tik judesį. Taigi mūsų smegenims teks prisitaikyti ir prie interneto bei jo „žvėrių“ (*Google, Facebook, etc.*).

KOMUNIKABLESNI IR ATVIRESNI

Taip taip, visai ne užsidarę internetiniai zombiai, išmeigę apsilblaususias akis į virtualius vaizdus, o daug greičiau kontaktus mezgantys, efektyviai besikeičiantys informacija ir daug mažiau kompleksų turintys gudručiai. Teigiama, kad šiuolaikinis jaunimas daug anksčiau pradeda lytinį gyvenimą. Taigi, ir sugeba greičiau susirasti seksualinį partnerį. Kodėl taip yra? Viena vertus, dėl tos pačios internetinės erdvės, kuri atveria neribotas paieškos galimybes. Bet kaip su teiginiu, kad drąsus virtualioje erdvėje – neįgalūs realybėje? Matyt, su naująja karta šis teiginys praranda savo prasmę. Kaip ir teiginys, kad vaikai „visko išmoksta iš filmų“. Filmuose galima tik pamatyti, kaip būna, bet ne kaip to pasiekti. Kad ir kiek žiūrėsi filmų su Bruce Lee, nuo to muštis geriau nepradėsi. Tačiau štai internetas ir ypač jame išsiskiroję socialiniai tinklai – tikras bandymų poligonas. Tiesa, kad čia užėję nuotykių ieškotojai gali apsimesti kitokie nei iš tiesų yra. Dažniausiai susikuriamas tobulesnis virtualus personažas. Ar tai niekur nevadanti saviapgaulė, tik užmaskuojanti trūkumus bei kompleksus ir nepadedanti iš jų išsivaduoti? Toks požiūris gajus. Tačiau verbalinio bendravimo praktika negali būti visai nenaudinga, vystantis asmenybei. Net jei aš, nuslėpęs savo trūkumus, sugebėsiu sudominti kitą, manyje sustiprės pasitikėjimas savimi. Kurdamas nors ir virtualų ryšį

su kitu asmeniu, aš suprasiu, kad kartais daug svarbiau yra požiūrių panašumas, bendri interesai, humoro jausmas ir daug kitų „vidinio pasaulio“ dalykų nei ūgis ar plaukų spalva. Teisingai derindamas virtualų bendravimą su realiu, žmogus gali daug greičiau atrasti universalius bendravimo dėsnius ir subtilybes, atskleisti ir tobulinti savo dvasinį pasaulį, galų gale atsikratyti savo kompleksų...

PAKANTŪS GLOBALISTAI

Kerojantis internetas savo vijokliniais ūgliais ima skaldyti sienas tarp valstybių, tautų, religijų, įvairių socialinių ir interesų grupių. Tai vėlgi – plačiai priimta dogma. Juk kaip aš sukelsiu pasaulinį karą, jei tarp mano *Facebook'o* draugų ir lietuviai, ir lenkai, ir gruzinai, ir rusai, ir olandai... Ar tai reiškia, kad visi tapsime vienodi ir besivadovaujantys vienodomis vertybėmis? Kogero, ne. Tačiau kitokius imsime vadinti ne kitaip manančiais (kitaminčiais), bet turinčiais kitą informaciją. Individualūs žmonių, bendruomenių, regionų ar tautų bruožai, papročiai ir visas etnokultūrinis paveldas taps labiau turistine atrakcija, įdomybe nei pretekstu nepakantumui. Nes internetas yra visų vienas, ir besiplėsdama ši skaitmeninė gyvenimo dalis tampa žmonijos klijais. Kad ir kaip būtų gaila, net religija nepajėgė suvienyti visos žmonijos, nes – nors Dievas yra vienas – žmonės sukūrė daug jo skirtingų veidų. Tačiau internetas yra vienas visiems. Net Kinija ar Šiaurės Korėja, kad ir stengiasi, negali sukurti savo atskiros interneto versijos, jie tiesiog savo žmonėms susiaurina prieigą prie pasaulinio tinklo (*www*), tačiau tai tik paskutiniai „neapkrikštyti“ bastionai, kurie ilgai neišsilaikys.

VERBALIKŲ SUKLESTĖJIMAS

Kitas gajus požiūris, kad mūsų samonę užvaldžius virtualiai realybei, sutriks tikrosios realybės pojūtis, mat virtualioje realybėje gyvenimiškos problemos išsikreipia. Kyla pagrįsta abejonė, ar naujoji karta nepraras sugebėjimo tas problemas spręsti. Tačiau tai vėlgi tik dabartinės kartos bėda, kartos, kuri gimė dar plytomis, o ne terabaitais grįstame pasaulyje. Evoliucijos teorija grindžiama tuo, kad neprisitaikiusius išstums tie, kurie *bus* prisitaikę. Įdomesnė prognozė, kad žmonės taps visiškai priklausomi nuo informacinių technologijų ir, netekę prieigos prie jų, taps lyg maži vaikai, atsiskyrę nuo mamos. Tačiau

šio scenarijaus mastas labai abejotinas, nes skaitmeninis pasaulis elgsis lyg pati rūpestingiausia mama, niekada neleidžianti jos pamesti iš akių. Bėda (ar tiesiog pokyčiai) bus kita. Realybėje mes įpratę vadovautis savo penkiais pojūčiais (kartais ir šeštuju), tačiau virtuali realybė veikia iš esmės vieną, daugių daugiausiai du. Beje, vaizdai ne visada užima pagrindinę informacijos dalį. Daugiausia rašome ir skaitome. Bendravimas simboliškai ir sąvokomis neabejotinai daro įtaką tiek asmenybės vystymuisi, tiek ir žmonijos evoliucijos prasme. Gimsta nauji *e-mail'ų, sms'ų*, internetinių komentarų ir *facebook'inių* įrašų bendravimo žanrai. Vartodami šias naujas bendravimo formas, mes keisimės ir prie jų prisitaikysime, galbūt praradami gebėjimus bendrauti vadovaujantis visais penkiais pojūčiais. Mums tai taps per sunku – per daug nestruktūruotos informacijos. Galbūt po dešimties metų pokalbio prie kavos žanras bus beviltiškai pasenęs, nes reikalaus iš dviejų žmonių per daug neorofiziologinės energijos...

GARSENYBIŲ VISUOMENĖ

Visuomenei vis labiau pasineriant į skaidrius virtualios realybės vandenį, pasikeis privatumo sąvoka. Jau visą praeitą amžių, išradus televiziją ar bent fotografiją, viešais vadinami asmenys – politikai, aukšti valstybės pareigūnai ir žiniasklaidos atstovai ar tiesiog garsenybės-žvaigždės – patiria, ką reiškia privatumo deficitas. Dalykų, kuriuos eilinis pilietis įvardytų kaip „privatus“, sąrašas viešiesiems asmenims gerokai sutrumpėja. Atsirandant vis naujoms galimybėms kiekvienam keistis ir dalytis informacija, kartu ir asmenine, kiekvieno iš mūsų (nebūtinai viešo asmens) ribos tarp viešo ir privataus gyvenimo vis labiau trinamos. Juk prieš keliolika metų nė neįsivaizdavome, kad turėsime šimtus virtualių draugų, kad mūsų nuotraukas, pamąstymus ar kitą asmeninę informaciją turės galimybę nesunkiai išvysti bet kuris pasaulio žmogus, ir ne tik turės galimybę, bet ir ja naudosis. Kad kiekvieno iš mūsų profilį socialiniuose tinkluose kas dieną aplankys dešimtys, šimtai, gal net tūkstančiai internetinių „draugų“ ir visai nepažįstamų internautų. Kad jie turės galimybę *užlaikinti* (mėgti) mūsų kelionių nuotrauką, pakomentuoti mūsų mintį ar pakviesti į draugus mūsų situotini. Priprasime prie to kiekvienas, tapdamas nedidele vieša garsenybe. ■

D. BAGDŽIŪNAS: Internetas dar tik prasideda!

Kalbino Raminta ŽŪSINAITĖ

Apie internetą, žmogų ir pasaulį kalbamės su interneto sprendimų bendrovės „Gaumina“ direktoriumi **Darumi BAGDŽIŪNU**.

Su kuo sietumėte svarbiausius informacinės visuomenės plėtros šuolius, lūžius pastaraisiais metais?

Visų pirma su sparčiai didėjančiu interneto greičiu ir kokybe. Tai lemia, kad internetu šiandien galime žiūrėti televiziją, policija randa nusikaltėlius, kai jie neiškenčia mobiliuoju telefonu nenusiuntę žinutės į savo tinklaraštį, o beveik pusė amerikiečių ryte pirmiausia pasitikrina „Facebook“ profilį, o tada eina darytis kavos („Retrevo Gadgetology study“, 2010 kovas).

Kaip bendras informacinių technologijų progresas paveikė (ar paveiks) visuomenę, kaip ją veikia atskiri šio progreso įvykiai?

Dar niekada negyvenome tokioje informacinėje visuomenėje, kaip šiandien. Informacijos daug, ją lengva pasiekti, kiekvienas gali pareikšti savo nuomonę, dalyvauti globaliose diskusijose, ir žmonės sėkmingai tai daro. Informacinė visuomenė nebėra vien skambūs žodžiai, mes iš tiesų joje gyvename. Tai matyti visose gyvenimo sferose. Pavyzdžiui, pilietinėje – jei „Facebook“ būtų šalis – tai būtų trečia pasaulio valstybė pagal gyventojų skaičių. 500 milijonų piliečių, reiškinius vertinančių „patinka/nepatinka“ (legendinis „like“ mygtukas), verčia susimąstyti, kodėl „like“ funkcija nebūtų galima įvertinti gerai jus aptarnavusio savivaldybės darbuotojo darbo?

Ekonomikoje – technologijų blogui „Engadget“ paskelbus gaudą, kad atidedamas „Apple“ „iPhone“ išleidimas, per šešias minutes „Apple“ akcijų rinkos vertė nukrito 4 milijardais JAV dolerių. Patenkinti/nepatenkinti pirkėjai turi daugiau galios nei bet kada.

Politikoje – į socialinį tinklą *my.barackobama.com* suburti 8 milijonai gerbėjų rinkimų įraštyje dažniau nei

įprastai pasibeldė į kaimynų duris su obuolių pyragu ir agitacinėmis žinutėmis. O kai atrakinėje kovoje Barackas Obama turėjo panašias galimybes kaip ir Hillary Clinton, būtent keliolika papildomų internetu surinktų dolerių padėjo laimėti tą rinkimų ratą. Prezidento Baracko Obamos inauguraciją internetu gyvai žiūrėjo visas pasaulis – vien *CNN.com* tiesioginė transliacija sulaukė 20 milijonų unikalų žiūrovų.

Ekologijoje – informacinių technologijų milžinė IBM 2009 metais paskelbė, kad perkėlė po pasaulį išsibarsčiusių padalinių konferencijas į „Second Life“ virtualų pasaulį, sutaupė apie 320 tūkstančių JAV dolerių (dingo viešbučių, nuomos, transporto išlaidos) ir padarė gerą darbą gamtai – nė vienas žmogus nesukrūdo lėktuvu.

Socialinėje sferoje – neseniai teko klausytis Walter De Brouwer, kurį „The Wall Street Journal“ paskelbė vienu įdomiausių šių laikų mąstytoju, pasakojimo apie savo organizaciją „One Laptop Per Child“. Jie rado, kaip padėti besivystančioms šalims greičiau vyti Vakarų pasaulį, – vaikams duodama po kompiuterį, kad nauja karta būtų pajėgi atlikti pokyčius.

Kitur – popiežius Benediktas XVI katalikų kunigams liepė rašyti tinklaraščius, o pats turi savo skiltį portale „Youtube“, taip pat „Facebook“ ir „iPhone“ aplikacijas. Visuomenė pasikeitė – reikia mokytis užmegzti dialogą.

Kaip vertinate socialinių tinklų ir kompiuterinių žaidimų įtaką žmogaus integracijai (dezintegracijai) į visuomenę? Realus ir virtualus pasaulis tampa vis sunkiau atskiriami. Pavyzdžiui, pora iš Pietų Korėjos, kompiuteriniame žaidime beaugindama virtualų kūdikį, badu numarino savo tikrą vaiką. Jie tiesiog nesuprato, kad kūdikis irgi „tamogočis“ (kultinis Japonų žaislas, prasidėjęs nuo mažo kompiuteriuko, kuriame gali auginti virtualų vaiką ar gyvūnėlį, šiandien persikėlęs į vaizdo žaidimus) ir, tiesą

Augio Narmonto („Versus“) nuotrauka

D. Bagdžiūnas

sakant, dar įdomesnis, tik besivystantis gerokai lėčiau. Iš kitos pusės, virtualaus pasaulio skverbimasis į žmonių gyvenimą nesunku panaudoti ir savo naudai. Niujorko moksleiviams buvo išdalyti išmanieji mobilieji telefonai su žaidimuku – kuo geresni pažymiai ir drausmė, tuo daugiau papildoma mobiliojo sąskaita ir suteikiama gigabaitų naršyti internete. Situacija iš karto pasikeitė.

Kokius numatote tolesnius didelių informacinių technologijų progreso šuolius?

Internetas persikelia į daiktus. Šiandien mes internetą pasiekiamo per keletą „langu“ – per keletą įrenginių. Vienas yra kompiuteris, kitas iš populiariųjų yra telefonas. Jau šiandien yra elektroninių knygų (angl. *ebook reader*) kategorija su „iPad“ ir „Kindle“. Yra žaidimų konsolės, kuriomis galima naršyti, yra interaktyvi televizija kaip „Gala“, kur galima naršyti naudojant nuotolinį pultą. Pastarieji

kol kas labai mažai naudojami, bet kuo toliau, tuo daugiau bus naujų – interaktyvūs pasitarimų stalai, interaktyvūs langai, laikrodžiai ir kas tik norite. Gordonas Moore'as, vienas iš „Intel“ įkūrėjų, 1965 metais įrodė (dėsnis iki šiol veikia), kad kas pusantrų metų kompiuteriai pagreitėja ir atpinga perpus. Prisiminkite pirmuosius kompiuterius, kuriems reikėjo atskirų kambarių, ir dabartinį, kuris telpa į kišenę. Įrenginiai, atliekantys kompiuterio funkcijas, ir toliau mažės, plonės, lengvės ir pigės. Galiausiai ant vyno etiketės galėsime peržiūrėti trečiųjų šalių rekomendacijas apie šį produktą, nes tai bus mažas kompiuteriukas, priklijuotas ant stiklo. Net krizė nesustabdė Moore'o dėsnio, teigiančio, kad progresas keičia gyvenimą tiek į gerąją, tiek į blogąją pusę.

Kiek tiesos filme „Matrica“? Ar tokia ateitis mūsų laukia?

Jei rytoj baigsis nafta, mūsų ateitis bus panašesnė į filmą „Pašėlęs Maksas 2“ („Mad Max 2“), o jei klimato atšilimas išties yra žmonių veiklos pasekmė, tada į „Vandens pasaulį“ („Water world“), o pats blogiausias scenarijus tiesiogine ir perkeltine prasme vadinasi „Marsas atakuoja“ („Mars attacks“). Kaip ir kiti, „Matricos“ scenarijus yra visiškai realus žmonijos ateities kelias.

Kuo įdomus ir kokia specifika pasižymi Jūsų darbas?

Šiais laikais vertę kuria nebe raumenys, o smegenys. Daug ir greitai mokomės, todėl suvokiame, kaip veikia technologijos, kaip veikia žmonės. Nekuriame beverčio reklaminio triukšmo, tačiau ieškome būdų, kaip naudojant internetą jūsų produktas ar idėja gali iš tikrųjų padėti pagerinti vartotojo gyvenimą – atnešti jam tiesioginę naudą ar bent pralinksinti.

Inovacijos mūsų srityje gimsta kiekviena sekundę. Todėl turi labai daug stebėti, „gyventi internete“ ir nuolat sekėti, kur eina pasaulis. Turėjome projektą, kai klientas reikalavo sukurti „iPad“ aplikaciją, kurios sukūrimo terminas buvo ankstesnis, nei buvo parduotas pirmas „iPad“ įrenginys, reikėjo padaryti salą virtualiame pasaulyje, sukurti dirbtinį intelektą – susitvarkėme.

Internetas (kartu ir linksmybės mūsų darbe) dar tik prasideda! ■

KAM TARNAUJA SOCIALINIAI TINKLAI

Gytis ŽAKEVIČIUS

Retas kuris nesinaudoja vienokia ar kitokia bendravimo forma internete

Martynas Žilionytis nuotrauka

Ar privatumas dar yra socialinė norma? O gal privatumo amžius jau baigėsi ir asmeninė informacija yra žinoma ne tik draugams ar pažįstamiems, bet ir nepažįstamiems asmenims, kurių realiame gyvenime galbūt niekada taip ir nesutiksime.

Socialiniai tinklai vis populiarėja. Retas kuris nesinaudoja vienokia ar kitokia bendravimo forma internete. Statistiškai tik kas dešimtas pilietis, besinaudojantis internetu, nepriklauso jokiai socialiniam tinklui. Statistika įspūdinga, todėl psichologai atkreipia dėmesį, kad vis daugėja žmonių, kurie bendravimą realiame gyvenime iškeičia į apsikeitimą informacija internete. Ne paslaptis, kad didesnė internetinių tinklų priklausomybė yra tarp jaunesnio amžiaus žmonių. Psichologai šią jaunąją kartą netgi spėjo pavadinti „Eleanor Rigby“ karta. Šis žodis yra garsios grupės „The Beatles“ dainos pavadinimas, kurioje dainuojama apie jaunos vienišes žmones. Tie, kurie praleidžia daugiau laiko bendraudami socialiniuose tinkluose nei realiame gyvenime, tampa liūdnesni, vienišesni. Kaip teigia psichologai, tokie žmonės nustoja bendrauti su kai kuriais

draugais, o ir dėmesys šeimos nariams sumažėja iki minimumo. Sumažėjęs bendravimas realiame gyvenime ir padidėjęs vienišumo jausmas gali sukelti depresiją, stresą, padidinti kraujo spaudimą, taip pat susilpninti imuninę sistemą. Tačiau nevertetų vienareikšmiškai teigti, kad socialiniai tinklai internete izoluoja jų vartotoją nuo realybės ir paverčia jį depresijoje paskendusiu vienišiumi. Priešingai, socialiniai tinklai suteikia galimybę bendrauti, keistis informacija ir palaikyti ryšius su kitose valstybėse ar pasaulio vietose gyvenančiais draugais ir giminaičiais. Lietuviams tai yra ypač aktualu, nes retas kuris iš mūsų neturi draugų ar giminaičių užsienyje. Problema yra ta, kad bendravimas internete nesuteikia to, ką duoda gyvas bendravimas. Priklausomybė atsiranda tada, kai žmogus internetinį bendravimą prilygina normaliam bendravimui ir nebesupranta, kodėl jis dar turėtų bendrauti ir realybėje.

SOCIALINIŲ TINKLŲ POPULIARUMAS

Viena didžiausių socialinių tinklų populiarumo priežasčių yra lengva bendravimo forma ir galimybė palaikyti pažintis ir kontaktus. Jie neįpareigoja bendrauti nuolat, leidžia kontroliuoti savo veiksmus,

nes bet kada galima nutraukti pokalbį, taip pat galima išlikti anonimiškam. Kita populiarumo priežastis yra ta, kad virtualiame pasaulyje galima tapti tokiu, koku visuomet svajota būti: neigiamos savybės yra neakcentuojamos arba nutylimos, o stipriosios išryškintos, neretai kai kurios savybės, užsiėmimai, karjeros vingiai, laimėjimai ar net išvaizda yra išgalvojami. Tokiu būdu yra susikuriamas įvaizdis, kuris pageidaujamas realiaame gyvenime arba yra idealus svajonių vaizdinys.

Socialiniai tinklai tampa vis populiariausi ir tarp Lietuvos politikų. Politinis elitas rungtis ne tik realybėje, bet ir virtualiame pasaulyje – kas surinks daugiau internetinių gerbėjų ir potencialių rinkėjų, kas daugiau įkels įdomesnių asmeninių nuotraukų. O stengtis iš tikrųjų yra dėl ko, nes rinkėjai socialiniuose tinkluose gali bendrauti su politikais kaip su senais bičiuliais, sužinoti daugiau apie parlamentarą.

INFORMACIJOS NUTEKĖJIMO PAVOJUS

Socialiniai tinklai gali ir pakenkti jų naudotojui. Vienas didžiausių internetinių tinklų skandalų Lietuvoje įvyko visai neseniai. Žinomas Lietuvos politikas, išvykęs darbo metu atostogauti, socialiniuose tinkluose pareiškė apie atostogų nuotykius, pridėdamas dar ir nuotraukų. Po tokių žygių smuko pasitikėjimas šiuo politiku ne tik jo kolegų, bet ir rinkėjų akyse, o ką jau kalbėti apie jo politinius reitingus.

Tai tik vienas pavyzdys apie neigiamą socialinių tinklų poveikį, o kur dar daugybė pavyzdžių, kaip darbdaviai, išvydę jiems nepatinkančią informaciją ar vaizdinę medžiagą apie savo darbuotojus, juos atleisdavo.

Niekam ne paslaptis, kad socialiniai tinklai Vokietijoje seniai naudojami kaip priemonė surinkti informaciją apie asmenį, analizuoti ją, padaryti išvadas ir nuspręsti, tinkamas jis vienoms ar kitoms pareigoms, o gal visgi geriau neįtraukti tokio asmens į savo komandą. Informacijos analizė yra labai paprasta: darbdavys paskelbia konkursą, o apie konkurse dalyvaujantį asmenį yra renkama informacija socialiniuose tinkluose. Nors kandidatai ir atsiunčia savo gyvenimo aprašymus ir biografijas, tačiau tai neretai būna tik knygos viršelis, visiškai neatskleidžiantis visų charakterio savybių ar pomėgių, kurie galbūt žalingi ir kuriuos yra stengiamasi nutylėti.

Vokiškuose socialiniuose tinkluose yra būtina pateikti tokią informaciją, kaip mėgstamiausia knyga, filmas, citata, savęs apibūdinimas, pomėgiai, užsiėmimai. Čia viešinamos ir asmeninės nuotraukos. Jei ši informacija besidominčiam yra nepakankama, kad apie asmenį būtų susidaryta konkreti nuomonė, tuomet yra taikoma psichologinė analizė. Yra analizuojama, kiek kandidatas turi virtualių draugų. Iš jo internetinių draugų gyvenamosios vietos ir karjeros vingių galima nustatyti, kur jie susipažino, tokiu būdu tarsi mozaikoje yra sudėliojama ne tik nemaža dalis kandidato gyvenimo, bet ir galima nuspręsti, kiek draugiškas ir komunikabilus yra žmogus. Vokiškuose socialiniuose tinkluose taip pat galima tapti įvairiausių grupių nariais. Šios grupės yra labai įvairios, pradedant nuo sporto ar politikų fanų, hobbio iki šmaikščių ir ironiškų grupių. Kad būtų lengviau įsivaizduoti, kokios tai grupės, pateiksime keletą jų pavyzdžių: „Įlipant į taksį sakyti: nesvarbu kur, aš visur esu reikalingas“, „Gražiausios moterys yra teisininkės“, „Man reikalingas didesnis balkonas, kad galėčiau kreiptis į liaudį“, „Kaip aš išėjau gelbėti pasaulio ir namo sugrįžau girtas“, „Mylių Lietuvą“, „Angelos Merkel fanai“, „Meilė ir futbolas“, „Futbolas yra darbas, rankinis yra rankų darbas, o krepšinis yra menas“ ir t. t. Nors daugelis ten esančių grupių yra šmaikščios, tačiau yra ir labai rimtų: „Padėkime Malaizijai po cunamio“, „Raudonojo kryžiaus savanoriai“ ir t. t. Įdomus faktas, kad per šias grupes apie žmogų yra sužinoma daug daugiau nei skaitant jo biografiją. Vadovaujantis šiomis grupėmis, galima nustatyti ne tik žmogaus charakterio savybes, pomėgius, polinkius, humoro jausmą, bet ir jo siekius, tikslus. Psichologai, analizuodami šias grupes, teigia, kad jos atspindi realias žmogaus savybes arba tai, į kokias savybes asmuo lygiuojasi ir koks jis norėtų būti. Tad žmogus neretai pasako apie save daugiau, nei norėjo pasakyti, arba pasako tai, ko galbūt ir pats dar nelabai žino apie save. Po tokių išsamių psichologinių testų tikimybė nusipirkti katę maiše sumažėja iki minimumo.

Įdomi yra rusiškų socialinių tinklų situacija. Perkant kortelę mobiliam telefonui, reikalaujama pateikti asmens tapatybę nustatančius dokumentus. Įsigytas mobiliojo telefono numeris yra susisiejamas su konkrečiu asmeniu. Užsiregistravus socialiniuose tinkluose per mobilųjį ryšį, galimybė išlikti virtualiame pasaulyje anonimiškam tampa labai menka. Jei vokiškuose ar plačiai naudojamuose amerikietiškuose socialiniuose tinkluose prisistačius sutrumpinimu, o gal net išgalvotais vardu ir pavarde, anonimiškumas yra garantuojamas, tai štai Rusijoje informacijos kontrolė yra griežtesnė. Žinoma, ne bet kas gali prieiti prie tokios informacijos, o ir susekti tokią informaciją yra gana sudėtingas procesas.

Ne taip seniai socialiniuose tinkluose buvo paskelbta „nusižudymo akcija“ – ištrinant savo paskyras viename ar kitame socialiniame tinkle. Tačiau tokių „nusižudusių“ buvo nedaug. Tuo visuomenė pasakė, kad socialiniai tinklai yra svarbi gyvenimo dalis. Vis dėlto nevertėtų pamiršti ir pavojų, kurie slypi virtualiame pasaulyje. ■

Ne taip seniai socialiniuose tinkluose buvo paskelbta „nusižudymo akcija“ – ištrinant savo paskyras viename ar kitame socialiniame tinkle. Tačiau tokių „nusižudusių“ buvo nedaug. Tuo visuomenė pasakė, kad socialiniai tinklai yra svarbi gyvenimo dalis. Vis dėlto nevertėtų pamiršti ir pavojų, kurie slypi virtualiame pasaulyje. ■

A. NAUSĖDA: Informacinės technologijos suteikia veržlumo

Martinos Žilionytės nuotrauka

A. Nausėda

„Apžvalga“ klausia Šiaulių universiteto dėstytojo ir Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų Šiaulių skyriaus interneto tinklalapio administratoriaus Aurimo NAUSĖDOS.

Kalbino Kęstutis D. RIMKEVIČIUS

Kaip vertinate informacinių technologijų naudojimą politinėje veikloje? Ir kaip ta politinė veikla vyksta, naudojantis IT teikiamais privalumais?

Vertinu labai pozityviai. Informacinės technologijos suteikia veržlumo, aktyvumo, naujų galimybių skleisti informaciją apie partijos vertybes ir informuoti žmones, kurie naudojami internetu, apie naujausius įvykius savo mieste, partijos skyriuje.

Socialinio bendravimo tinkle *Facebook* esu įkūręs grupę, kurią nuolat atnaujinu. Taip pat administruoju TS-LKD Šiaulių skyriaus tinklalapį. Taigi skyriaus veikla matoma tiek interneto tinklalapyje, tiek socialiniame tinkle. Žinoma, svarbus ir elektroninis paštas, kuriuo nuolat siunčiama aktuali informacija, perteikiama nuorodos, pranešama apie spaudoje pasirodžiusius įdomius straipsnius ar anonsuojami renginiai. Virtualioje erdvėje vyksta politinės diskusijos, komentuojami įrašai ir pan.

Tinklalapis, bendravimas per *Facebook'ą* – ar visa tai duoda realių politinių dividendų skyriui? Gal visa tai – tik žaidimas?

Tai nėra tik žaidimas. Svarbiausia operatyvi informacijos sklaida. Skyriaus nariai, mane sutikę, dėkoja už suteiktą informaciją. Taip pat tai yra galimybė pritraukti naujų narių. Jungiasi daug akademinio jaunimo iš Šiaulių ir iš kitų miestų. Jaučiame susidomėjimą ir iš kitų skyrių. Interneto žmonės seka mūsų skyriaus veiklą.

Kaip TS-LKD Šiaulių skyriaus tinklalapio administratorius, nuolat seku lankomumo statistiką. Pastebiu, kad kiekvieną dieną mūsų tinklalapį aplanko apie 50 žmonių. Daugiausiai per dieną buvo apsilankę apie 300.

Ką palinkėtumėte kitiems skyriams, kurie gal mažiau yra aktyvūs internete? Kitiems skyriams norėčiau palinkėti daugiau aktyvumo, daugiau veržlumo ir, žinoma, bendradarbiauti mums visiems tarpusavyje. Bendradarbiaudami įgysime daugiau patirties ir keisimės naujausia informacija.

Aktyviau išnaudokime *Facebook'o* ar kitų socialinių tinklų galimybes. Galėtume įgyvendinti bendrus projektus, telkti žmones, kurie padėtų rinkimų kovoje skirtinguose miestuose. ■

VISUOMENĖS INFORMAVIMO POKYČIAI

„Apžvalgos“ informacija

Plečiantis technologijoms, sparčiau diegiant skaitmeninę televiziją ir siekiant į Lietuvos teisę perkelti atitinkamas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų nuostatas, Seimas rugsėjo pabaigoje priėmė tam tikras Visuomenės informavimo įstatymo pataisus.

Iki šiol galiojęs visuomenės informavimo įstatymas buvo nepakankamas, todėl patobulintas keliais aspektais. Visų pirma, pataisomis numatyta, kad audiovizualinės žiniasklaidos tiekėjai yra įpareigojami užtikrinti, jog jų paslaugos būtų teikiamos tokiu būdu, kuris nedarytų neigiamo poveikio nepilnamečiams, jų fiziniams, protiniams ir moraliniams vystymuisi. Nurodoma, kad tokiais atvejais, kai tiekėjų paslaugos pažeidžia viešąją tvarką, valstybės ir visuomenės saugumą, kursto neapykantą dėl rasės, lyties, religinių įsitikinimų ar tautybės, tokių paslaugų tiekimas gali būti ribojamas. Tas pats numatyta ir garso bei vaizdo žiniasklaidos paslaugoms, kurios į Lietuvą tiekiamos iš Europos valstybių.

Pataisomis patobulintas ir komercinis komunikavimas: reklama ir komerciniai garso ir vaizdo pranešimai turi būti padorūs, teisingi ir lengvai atpažįstami, o jų informacija negali žeminti žmogaus orumo, žmogų diskriminuoti įvairiais aspektais, žėisti religinių jausmų ar politinių įsitikinimų, skatinti sveikatai ar aplinkai žalingo elgesio, joje negali būti seksualinės orientacijos apraiškų arba skatinimo.

Iki šiol galiojęs visuomenės informavimo įstatymas nereglementavo priegosis suteikimo prie visuomenei reikšmingų įvykių. Patikslintais reikalavimais nemokamų lietuviškų televizijos programų transliuotojai, kurie yra įsigiję teisę transliuoti tam tikras programas, visuomenei svarbius renginius, vykstančius tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, yra įpareigoti transliuoti tiesiogiai.

Taip pat buvo patobulinta valstybės paramos teikimo tvarka laikraščių ir žurnalų leidėjams. Pagal priimtas pataisus nutarta nustatyti, kad finansinė parama

būtų skiriama ne laikraščių pristatymo paslaugų teikėjams, o laikraščių ir žurnalų leidėjams, kurių laikraščiai ir žurnalai bus pristatomi prenumeratoriams kaimo gyvenamosiose vietovėse. Tokiu atveju leidėjams bus kompensuojama iki 30 procentų jų patiriamų laikraščių ir žurnalų pristatymo prenumeratoriams kaimo gyvenamosiose vietovėse išlaidų. Šitaip bus sudarytos sąlygos patiems leidėjams gauti valstybės dalinę paramą patirtoms laikraščių ir žurnalų pristatymo išlaidoms kompensuoti.

Daugiausiai diskusijų svarstant įstatymą sukėlė retransliavimo nuostatos. Iki šiol visuomenės informavimo įstatymas numatė, kad programų retransliuotojai buvo įpareigoti retransliuoti vieną LRT programą ir visas nekoduotas nacionalines programas, kurių šiuo metu yra 12. Pataisomis numatyta, kad nuo 2011 metų liepos 1 dienos Lietuvos retransliuotojai privalės užtikrinti tik visų nekoduotų Lietuvos radijo ir televizijos (LRT) programų retransliavimą. Teigiama, kad visų 12 nacionalinių programų transliavimas nėra būtinas, kadangi užtenka ir mažiau televizijos programų, kurios užtikrintų socialinius-kultūrinius visuomenės poreikius. Be to, retransliuotojai neretai susiduria su finansinėmis ir techninėmis visų šių kanalų retransliavimo problemomis. Beje, kaip pažymima įstatymo aiškinamajame rašte, Europos Teisingumo Teismas vienoje iš savo bylų yra konstatavęs, kad valstybė gali nustatyti tik tokį privalomai siunčiamų kanalų skaičių, kuris akivaizdžiai neviršytų kanalų, būtinų užtikrinti pliuralizmą ir galimybę susipažinti su vietos ir nacionaline informacija, skaičiaus. ■

„Apžvalga“ klausia LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininko **Valentino STUNDŽIO**.

Viena iš visuomenės informavimo įstatymo pataisų numato, kad nuo šiol retransliuotojai atleidžiami nuo prievolės

retransliuoti visas nacionalinio masto programas, t. y. įpareigojami retransliuoti tik visas nekoduotas Lietuvos radijo ir televizijos programas iš esančių 12 nacionalinių programų. Kodėl ši pataisa sukėlė tiek diskusijų?

Daug diskusijų kilo, nes keičiama kelerius metus galiojanti norma. Pokyčiai kelia aistras, atsiskleidžia interesų grupių siekiai. Komitetas sulaukė ir daug pasiūlymų, ir nemažo dėmesio per svarstymus. Iš esmės išryškėjo dvi skirtingos pozicijos dėl retransliavimo privalumo: palikti galiojančią nuostatą (retransliuoti visas nacionalinio masto programas be mokesčio transliuotojui) arba ją keisti mažinant privalomumo mastą (tik LRT programos). Pastarąjį variantą teikė ir Vyriausybė. Kodėl reikėjo keisti galiojančią normą? Seimo Teisės departamento specialistai savo išvadoje taikliai pažymėjo, kad abejotinas pagrindimas privalomai retransliuoti visas antžemines TV programos, nes valstybė privalo laikytis ūkinės laisvės ir proporcingumo principų. Paprastai sakant, valdžia neturėtų savo galia kištis į rinkoje susiklostančius komercinius santykius: procese dalyvaujantys subjektai turi susitarti, įvertindami vartotojo lūkesčius ir poreikius. Tai viena. Retransliavimo privalomumo keitimą grindėme viešojo intereso nuostata, visuomenės teise būti informuoti. Visuomeninio transliuotojo misija yra užtikrinti ir požiūrių įvairovę, ir pateikti kultūrinės šviečiamąsias programas, todėl privalomumas apribojamas tik LRT programomis. Svarbi pozicija, kad Radijo ir televizijos komisija turės galimybę pagal nustatytus kriterijus privalomumo statusą suteikti ir kitoms programoms. Negalime nepaisyti ir to, kad TV programos šiaandien lengvai prieinamos vartotojui: apie penkiasdešimt nuošimčių gyventojų žiūri televiziją iš eterio, o, tarkim, kabeliniais tinklais naudojasi apie trečdalis vartotojų. Be to, neišvengsime esminių pokyčių, kai po poros metų pereisime prie skaitmeninio formato. Nenorėčiau čia komentuoti šio sektoriaus verslo grupių interesų, pateikti kokių pelnų skaičių ar neteisingumo atvejų, kai, naudodamiesi privalomumo nemokama privilegija, kai kas ima iš vartotojo mokesčius, ar aiškinti apie pastangas persiskirstyti rinką ir t. t. Taigi naują teisės normą, įsigaliosiančią nuo kitų metų vidurio, motyvuoja daug aplinkybių. ■

A. MERKEL „BLITZKRIEG“ LIETUVOJE: SUŽADINTOS VILTYS

Česlovas IŠKAUSKAS

Martynos Žilionytės nuotrauka

**A.Merkel:
Ateityje visos
ES šalys turi
turėti bendrą
energetikos
rinką**

A. Merkel pasirašo prezidentūros svečių knygoje

Prisimenate, kaip prieš vasaros karščius mus nokautavo dvigubas nusivylimas: į konferenciją Vilniuje atsisakė atvykti Rusijos premjeras Vladimiras Putinas, o paskui – ir Vokietijos kanclerė Angela Merkel? Tiesa, Vokietijos vyriausybės vadovės neatvykimo priežastys buvo lyg ir pateisinamos: tomis dienomis nelaukta atsistatydino šios šalies prezidentas. Apžvalgininkai net susiejo abu šiuos lyderius: V. Putinas apsilankys Vilniuje, jei čia bus galimybė susitikti su A. Merkel... Taigi, lietuvių „vilionės“ birželio pradžioje nepasiteisino, ir įvairūs analitikai liejo krokodilo ašaras, esą iš ekonominio liūno neišbrendanti ir visaip Rytų kaimyno skriaudžiama Lietuva apleista dar ir pasaulio lyderių. Kaip kandžiai pajuokavo vienas humoristas, masinio suicido

vertas nusivylimas...

Bet štai po trijų mėnesių, rugsėjo pradžioje, Vokietijos kanclerė Angela Merkel su vienos dienos vizitu aplankė Lietuvą ir demonstravo jai visokeriopą paramą, bet vengė konkrečių pažadų.

ABSTRAKTI PARAMA ENERGETIKAI

Priminkime, ką tomis dienomis skelbė naujienu agentūros. Po vizito žurnalistams Vokietijos kanclerė tvirtino, kad susitikime su prezidente Dalia Grybauskaite buvo daug dėmesio skirta energetikai. „Daug kalbėjomės apie ES energetikos politiką, apie energetikos padėtį Lietuvoje, kokią ji yra“, – sakė A. Merkel.

Vokietijos vyriausybės vadovė pripažino, kad energetikos situacija Lietuvoje ▶

Berlynas laužo galvą dėl globalaus ES vaidmens pasaulyje, kuriame šiandien matome naują Rusijos ir JAV santykių etapą ir vis augančią Kinijos galią

ir kitose Baltijos šalyse „nėra gera, nes šios valstybės yra pernelyg izoliuotos“. Todėl, pasak A. Merkel, artimiausioje ES Vadovų Taryboje bus kalbama, kaip integruoti Latviją ir Lietuvą į europietiškas energetikos sistemas. „Suprantu, kad Lietuvoje norima energetikos šaltinius diversifikuoti. Tai sveikintini planai. Tačiau visi projektai yra labai akyiai stebimi. Žinoma, ateityje visos ES šalys turi turėti bendrą energetikos rinką“, – kalbėjo ji.

Vokietijos kanclerė patvirtino, kad jos šalis politiškai remia naujos atominės elektrinės Visagine statybas. „Jau kai buvo uždarama Ignalinos elektrinė, mes pareiškėme, kad remiame naujos modernios elektrinės statybą, jeigu Lietuva to norės. Visada tai sakėme. Tai mūsų politiškai remiamas statinys“, – sakė A. Merkel. Paskui ji bandė paaiškinti terminą „politiškai“.

Anot kanclerės, nėra garantijų, kad vokiečių energetikos, statybos ar kitokios įmonės dalyvautų Visagino elektrinės statybose. „Dėl investuotojų dalyvavimo reikia kalbėti su privačiomis bendrovėmis“, – sakė A. Merkel ir leido suprasti, kad Vokietijos valdžia padės Lietuvai ieškoti ryšių su potencialiais investuotojais.

Savo ruožtu Prezidentė Dalia Grybauskaitė dėkojo Berlynui už paramą Lietuvai, ketinančiai Visagine statyti naują atominę elektrinę. Ji taip pat išreiškė viltį, kad Vokietijos verslas irgi kokia nors forma dalyvaus įgyvendinant šį projektą. „Norėtume, kad Vokietija turėtų rimtą interesą dalyvauti netgi ir statyboje. Mes lauktume europinių investuotojų šiame projekte. Bet labai svarbus ir politinis, europinis palaikymas. Nauja atominė elektrinė politiškai vertinama labai teigiamai, jau tai yra labai rimtas palaikymas tokios šalies kaip Vokietija“, – po susitikimo su A. Merkel žurnalistams sakė D. Grybauskaitė.

LIEKA DAUG „KODĖL“

Nekonkrečias Vokietijos kanclerės nuostatas mėnraščio „Valstybė“ apžvalgininkas Darius Varanavičius aiškina geopolitiniais Berlyno rūpesčiais. Rugsėjo numeryje rašydamas apie pragmatinį

Vakarų požiūrį į energetines Europos problemas, jis pažymi, kad šiandien aktyviai deklaruojama, kad Vokietija entuziastingai vertina Lietuvos ir Latvijos jungties su Švedija projektą, kuriam jau pažadėta ES parama. Toks pat vokiškas entuziazmas lydi ir suskystintų dujų terminalo planus. Turint omenyje, kad kartu su Paryžiumi, su kuriuo Vilnių sieja D. Grybauskaitės pasirašyta strateginio bendradarbiavimo sutartis, Berlynas yra „pirmasis ES smuikas“, tokios pozityvios nuostatos yra labai svarbios, ypač atsižvelgiant į tą politinę, ekonominę ir energetinę įtampą, kuri vis dar jaučiama iš Rytų, nepaisant viso naujojo lietuviško pragmatizmo.

Bet kodėl Berlynas toks abejingas Vilniaus intencijoms?

Pastaruoju metu, aiškina apžvalgininkas, Vokietijos dėmesį prikaustė tokie finansiniai „neklaužados“ kaip Graikija ir energetiniai projektai Rytų Europoje. Berlynas laužo galvą dėl globalaus ES vaidmens pasaulyje, kuriame šiandien matome naują Rusijos ir JAV santykių etapą ir vis augančią Kinijos galią. Akiivaizdu, kad Berlynas nėra suinteresuotas plaukti vienos iš šių šalių įtakos farfaterijoje, todėl lieka logiška išeitis – stiprinti ekonominį ir politinį ES konkurencingumą, į šalį nustumiant atskirų, ypač mažų, valstybių nacionalinius interesus. Šiaip ar taip Vokietija įdeda didžiausią finansinį indėlį į ES biudžetą ir nori, kad jis atsipirktų bent energetinėmis protekcijomis. Štai kodėl galima suprasti kanclerės nenorą kreipti daugiau dėmesio į Baltijos šalių protestus dėl projekto „Nord Stream“.

Galima įžvelgti ir kitą medalio pusę, rašo D. Varanavičius. Jei jau Berlynas deklaruoja savo strateginę paramą Baltijos šalims, įdomu, kodėl, tariantis dėl to paties „Nord Stream“, nebuvo pareikalauta, kad galimos jo atšakos pasiektų ir rytinius ES pakraščius. Tiesa, rusiški vamzdžiai per kartais maištaujančios Baltarusijos teritoriją pasiekia ir mus. Vis dėlto Berlyną kažin ar domina, kodėl Lietuva, geografiškai būdama gerokai arčiau Rusijos, už tas pačias gamtines dujas

moka brangiau nei ekonomiškai kur kas galingesnė Vokietija. Didesnio rūpesčio A. Merkel nekelia ir rusų bei baltarusių planai uždaryti Lietuvą į savotiškus branduolinių jėgainių gniaužtus, jau nekalbant apie tai, kad vokiečių kompanija „Nukem“, turėjusi rūpintis Ignalinos atominės elektrinės uždarymo darbais, jiems realiai „neįsivažiavus“, perėjo į rusiško kapitalo rankas.

KONKREČIAU – APIE BEVIZĮ REŽIMĄ SU RUSIJA

Susitikime su Vokietijos kanclere daug kalbėta apie prasidėjusio ES politinio sezono problemas. Vokietijos kanclerė pareiškė, kad abi valstybės sieja „glaudus bendradarbiavimas ES lygmeniu – Lietuva remia mus, mes remiame Lietuvą, mes daugeliu klausimų apsitariame“.

Ypač opūs ES ir Lietuvos santykiai su Rusija, nes Lietuva yra tarsi tarpukelyje tarp šių dviejų galybių. A. Merkel tvirtino, kad su Maskva dera palaikyti glaudžius ir gerus santykius. „Kuo geresni tie santykiai, tuo palankiau galės vystytis visos ES valstybės“, – teigė ji. Tiesa, Vokietijos kanclerė sutiko, kad ES valstybių ir Rusijos santykiai komplikuoti, esama nesutarimų, ypač demokratijos plėtros, žmogaus teisių įgyvendinimo srityse.

Vis dėlto geranorišką bendravimą su Rusijos vadovais A. Merkel laiko viena svarbiausių sąlygų plėtojant dvišalius santykius: „Visuomet sakiau, kalbėdama apie ES šalių santykius su Rusija, – būkite malonūs, būkite atviri“. Ji įsitikinusi, kad Lietuvai pavyks palaikyti dalykiškus ir gerus santykius su Rusija, nepaisant nesutarimų kai kuriais klausimais. „Gal kai kurioms valstybėms sudėtinga bendrauti dėl tam tikrų istorinių aplinkybių. Bet turite puikią Prezidentę, kuriai nereikia patarimų, kaip spręsti tas problemas, esu tikra, ji ras bendrą kalbą“, – tvirtino žurnalistams po susitikimo su D. Grybauskaite diplomatijos meną puikiai išmananti ir liaupsių šeimininkei negailinti A. Merkel.

Šiame kontekste konkrečiau nuskambėjo bevizio režimo ir Kaliningrado sritį tema. Paklaustos, ar ES gali artimiausiu metu įvesti bevizį režimą į Rusiją, ir A. Merkel, ir D. Grybauskaitė atsakė neigiamai. „Apie tai esame ne kartą kalbėję su Rusijos prezidentu Dmitrijumi Medvedevu, tačiau kol kas

tik apie vizų režimo panaikinimą tam tikroms grupėms žmonių. Apskritai dar labai ilgas kelias, kol visai Rusijai būtų panaikintos vizos“, – tvirtino Vokietijos vyriausybės vadovė.

Pasak D. Grybauskaitės, Lietuva remia „bendrą ES poziciją, kad bet kuri valstybė gali turėti bevizį režimą, jeigu atitiks visus dėl Šengeno erdvės keliamus reikalavimus“. Anot jos, tik tada, kai Rusija „po rimtos ir nuodugnios patikros“ atitiks Šengeno reikalavimus, bus galima įvesti bevizį režimą. „Todėl kol kas labai anksti kalbėti apie visą Rusiją“, – sakė Lietuvos vadovė.

Kita vertus, gana palankiai atsiliepta apie Lenkijos iniciatyvą įvesti bevizį režimą Kaliningrado srities gyventojams. „Apie tai kalbama ir ta linkme bus einama“, – teigė D. Grybauskaitė. Vokietijos kanclerė pridūrė, kad, norint įvesti bevizį režimą Kaliningrado srities gyventojams, reikės keisti Šengeno zonos taisykles. „Dėl Kaliningrado dabar kaip tik kalbama. Turi būti pakeistos tam tikros Šengeno sutarties teisės normos, tada tai gali būti įgyvendinta“, – sakė ji.

Reikėtų priminti, kad Lenkija neseniai pasiūlė įvesti bevizį režimą visiems Kaliningrado srities gyventojams, nors dabartinės Šengeno sutarties taisyklės leidžia tai padaryti tik žmonėms, gyvenantiems iki 50 km nuo sienos su ES. Lietuva pasiūlė pirmiausia įvesti šią 50 km taisyklę, išbandyti ją, tik paskui kalbėti apie bevizio režimo įvedimą tiek Kaliningrado sričiai, tiek visai Rusijai. Kitas klausimas, kaip tai atsiliptų Lietuvos emigraciniams srautams ir netgi mūsų šalies saugumui. Į tai kol kas atsakymų nėra, o Lietuvos institucijos turėtų rimtai svarstyti ir rengti atitinkamus projektus.

Apibendrinant prieš mėnesį įvykusį A. Merkel vizitą, nesunku įžvelgti, kad Vokietijos kanclerė, kuri kartu su Prancūzijos prezidentu N. Sarkozy mėgina perimti neformalų vadovavimą visai Bendrijai, reiškia pragmatinį visos Europos požiūrį į santykius tarp regionų ir valstybių. Lietuva nėra išimtis, ir šis požiūris, kaip mes jį bekritikuosime dėl ignoruojamų nacionalinių vertybių ar istorinės patirties nuvertinimo, vis labiau įsišaknija. Gerai tai ar blogai – parodys ateitis. Šiais laikais nebloggeriai ir sužadinti viltį. ■

KAIP D. GRYBAUSKAITĖ IŠSTŪMĖ A. MERKEL

Apžvalgininkai juokauja, kad konstruktyvaus Angelos Merkel dialogo Vilniuje su Dalia Grybauskaite nesugadino paprastai pasireiškiančios moteriškos ambicijos: mat JAV žurnalo „Time“ paskelbtame populiariausių pasaulio lyderių – moterų dešimtuose Lietuvos prezidentė aplenkė Vokietijos kanclerę.

Apie Vilniaus viešnią Angelą Dorothea Merkel (g. 1954 07 17) verta priminti, kad po Bundestago rinkimų „didžiajai koalicijai“, susidedančiai iš konservatorių ir socialdemokratų, ji pradėjo vadovauti 2005-ųjų rugsėjį, nugalėjusi kairiųjų atstovą, vicekanclerį ir užsienio reikalų ministrą Franką Walterį Steinmeierį. Naujoji kanclerė nebuvo „patogi“ pasaulio lyderiams: antai ji kritikavo Baracką Obamą dėl jo veiksmų Irake, taisė Gerhardo Shroederio santykius su JAV klaidas. Ją gerai vertino Helmutas Kohlis, bet A. Merkel pasiūlė jam pasitraukti iš krikščionių demokratų sąjungos (CDU) vadovo posto dėl partijoje įvykusio finansinio skandalo, paskui pati tą postą perėmė. Fizikos daktarės disertaciją kvantinės chemijos srityje apsigynusios politikės vyras chemikas Joachimas Saueris, su kuriuo santuokoje gyvena 12 metų (ji ištekėjo tik būdama 44-rių), taip pat savotiškas: prieš penkerius metus jis neatvyko į kanclerės inauguracijos iškilmes...

Ir štai šiame keturis kartus iš eilės žurnalo „Forbes“ reitinguose buvusi įtakingiausia pasaulio moteris A. Merkel jų dešimtuose iš ketvirtos į penktą vietą buvo išstumta D. Grybauskaitės.

Apie kanclerę netikėtai aplenkusią D. Grybauskaitę (g. 1956 03 01) „Time“ rašo, kad, kai 2009 metais ji buvo išrinkta Lietuvos prezidente, dėl tvirto būdo ir juodo karatė diržo Europos žurnalistai ją greitai praminė Lietuvos Geležine Ledi. Ši pardavėjos ir elektriko dukra vienu metu mokėsi Ekonomikos fakultete ir dirbo ne visą darbo dieną gamykloje. D. Grybauskaitė ėjo atsakingas pareigas Finansų ministerijoje, o vėliau – Europos Komisijoje. 2009 metais, kai Lietuvoje prasidėjo recesija, pagrindiniu prezidento rinkimų kampanijos akcentu ji padarė mažiausias pajamas turinčių gyventojų apsaugą ir kovą su nedarbu, kuris Lietuvoje jau išaugo beveik iki 16 procentų, pabrėžia „Time“. Dalyvaudama prezidento rinkimuose kaip nepriklausoma kandidatė, D. Grybauskaitė juos laimėjo surinkusi 68 proc. balsų – tai geriausias rezultatas nepriklausomos Lietuvos istorijoje.

Štai tas 2010 m. įtakingiausių pasaulio moterų politikų dešimtukas:

1. Australijos premjerė Julia Gillard (g. 1961 09 29).
2. Islandijos premjerė Johanna Sigurdardottir (g. 1942 10 04).
3. Argentinos prezidentė Cristina Fernandez de Kirchner (g. 1953 02 19).
4. Lietuvos prezidentė Dalia Grybauskaitė (g. 1956 03 01).
5. Vokietijos kanclerė Angela Merkel (1954 07 17).
6. Bangladešo premjerė Sheikh Hasina Wazed (g. 1947 09 28).
7. Liberijos prezidentė Ellen Johnson Sirleaf (1938 10 29).
8. Suomijos prezidentė Tarja Halonen (g. 1943 12 24).
9. Trinidado ir Tobago premjerė Kamla Persad-Bissessar (g. 1952 04 22).
10. Kosta Rikos prezidentė Laura Chinchilla (g. 1959 03 28).

Į Lietuvą atvykusi A. Merkel susitiko su Prezidente D. Grybauskaite

MUSULMONIŠKOJI VOKIETIJA: TARP ATSAKOMYBĖS IR DISKRIMINACIJOS

Edita ALIJEVAITĖ

XX amžiuje, kai valstybių santykiai klestėjo realizmo rėmuose, pagrindinis jų žiūros taškas buvo išorinės grėsmės – kitos valstybės ar jų blokai. XXI amžiuje grėsmių suvokimas keičiasi. Valstybės tampa atviresnės viena kitai, tačiau visuomenės nebūtinai dėl to laimi. Šį faktą puikiai iliustruoja Vakarų Europai itin aktuali imigrantų (ypač iš musulmoniškų šalių) integravimosi problema, dėl kurios Europa jau dūsta, tačiau politinis korektiškumas neleidžia šios grėsmės aktualizuoti ir apie ją kalbėti viešai. Tačiau šį tabu pamėgino sulaužyti Vokietijos politikas ir bankininkas Thilo Sarrazinas, išleidęs skandalingą knygą „Vokietija: susinaikinimas“.

APIE KĄ KNYGA

Vokietijos socialdemokratų partijos (SPD) narys ir Valstybinio banko (Bundesbank) valdybos pirmininkas Thilo Sarrazinas rugpjūčio pabaigoje išleido knygą „Vokietija: susinaikinimas, arba kaip mes rizikuojame savo šalimi“. Beveik penkių šimtų puslapių knygoje Sarrazinas gąsdina vokiečius valstybės, kurią užsmaugs neišsilavinusių, agresyvių ir fanatiškų musulmonų migrantų gausa, krachu. Sarrazinas teigia: „Vokietijos valstybė ir jos gyventojai pasiekė tokį istorijos tašką, kuris daugeliui nei savo mastu, nei savybėmis lieka neaiškus. Po tūkstantmečio istorinės patirties, vokiečių rasės laukia kiekybinis susinaikinimo kelias“. Savo teiginius knygos autorius grindžia demografinėmis studijomis, kuriomis remiantis, vokiečių populiacija mažėja, o imigrantų auga. Sarrazino nuomone, imigrantai niekada nebus Vokietijos kultūros dalis. Knygos autorius piešia gana niūrią Vokietijos ateitį ir tiki, kad šalyje musulmonų populiacija 2100 m. sieks 35 mln. iš dabar esančių 4 mln.

Sarrazinas nuogaštuoja ir nenori, kad jo anūakai ir proanūakai gyventų šalyje, kurioje didžiumą sudarytų musulmonai, kalbantys savo kalbomis, moterys, ryšinės skareles, o pagrindinis kasdienybės akcentas būtų raginimas melstis penkis kartus per dieną. Ironizuodamas Sarrazinas mintį baigia sakydamas, kad „jeigu aš noriu visa tai patirti, aš paprasčiausiai galiu išvykti atostogauti į Rytus“.

DIDŽIAUSIA PROBLEMA

Skandalingas Vokietijos politikas savo knygoje daro atskirtį tarp skirtingų imigrantų grupių. Jis pabrėžia, kad musulmonai yra ta didžiausia grupė imigrantų, kuri nelinkusi integruotis ir sukelia šalyje didžiausias problemas. „Atsakomybė dėl šių problemų yra siejama ne su etnine, o su islamiškos kultūros kilme. Visos problemos, susijusios su imigrantais, išskyrus musulmonus, nėra ryškios“, – teigia Sarrazinas. Toliau knygos autorius dar griežtesnis. Jis mano, kad, remiantis ekonominiu požiūriu, Europai apskritai reikia atsisakyti musulmonų imigrantų, nes „kiekvienai šaliai musulmonas imigrantas kainuoja daug daugiau dėl savo žemo užimtumo ir plataus naudojimosi gerovės valstybės teikiama nauda, nei pats sugeba sukurti pridėtinę vertę“.

POLITIKŲ IR VISUOMENĖS REAKCIJA

Prieš metus, kai buvo viešai paskelbtas Sarrazino interviu kultūros žurnale „Lettre International“, palaikymą jam išreiškė buvęs socialdemokratų lyderis ir Vokietijos kancleris Helmutas Šmitas. Šis tada pabrėžė, kad „dėl dabartinės septynių milijonų imigrantų problemos šalyje yra atsakingi penkiolika metų šalį valdę politikai“. Buvęs kancleris pridūrė, kad tie, kurie atsisako integruotis į Vokie-

tijos visuomenę, turi iš jos pasitraukti. Įtakingo vokiečių laikraščio „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ redaktorius Jasperas von Altenbockumas išsakytas Sarrazino mintis prilygino „pilietinei drąsai“ ir teigė, kad „nėra kvaila pilietinėje visuomenėje rizikuoti savo padėtimi, kai asmuo nori apginti pilietinę visuomenę, jos laisves ir saugumą“.

2010 m., kai pasirodė garsioji Sarrazino knyga, pati Vokietijos kanclerė Angela Merkel iškart pabrėžė, kad Sarrazino mintys yra visiškai nepriimtinos ir skaidančios visuomenę. Ji pasisakė už autorius atleidimą iš valstybinio banko. Turkijos laikraščiu „Hürriyet“ kanclerė išreiškė nuogaštavimą, kad „visos grupės visuomenėje dėl šios knygos yra įžeistos“. Savo ruožtu socialdemokratai ėmė svarstyti Sarrazino išmetimo iš partijos variantą. SPD lyderis S. Gabriel taip pat nevyniojo žodžių į vatą teigdamas, kad „Sarrazinas peržengė raudoną liniją su savo teiginiais, kad intelektas ir skirtingų kultūrų veikla yra genetiškai paveldėta“. Visgi beveik trečdalis SPD narių pritaria Sarrazino mintims. Pasipiktinimą dėl pasirodžiusios knygos pareiškė ir Vokietijos turkų atstovai. Jie Sarraziną pavadino „rasistu, didinančiu neapykantą šalies viduje“, ir paprašė jį atsukti iš banko pirmininko pareigų. Visuomenės nuomonių tyrimai užfiksavo, kad 95 proc. vokiečių respondentų nemano, kad Sarrazino teiginiai peržengė ribas.

LIŪDNA VOKIETIJOS REALYBĖ

Nors Sarrazino teiginiai buvo karštai ginčijami, buvęs Vokietijos radijo įkūrėjas prof. Ernstas Elitzas teigia, kad Sarrazinas kalba tiesą apie Vokietiją: „Per daug skarelių, per daug bedarbių, gyvenančių iš pašalpų.“ Profesorius akcentuoja, kad visa tai, ką sako Sarrazinas, yra Vokietijai gerai žinoma, tačiau niekas nedaroma, kad kažkas pasikeistų. Remiantis Vokietijos statistikos tarnyba, 2007 m. šalyje gyveno 15,4 mln. užsieniečių, arba pirmos kartos Vokietijos piliečių migrantų. Tarp jų 18 proc. sudarė asmenys, kurie buvo ne

Jokia kita etninė ar religinė mažumų grupė Vokietijoje taip nesiskiria nuo vokiečių daugumos kaip musulmonai imigrantai

vokiškos kilmės. Ne mažiau kaip 4 mln., arba 5 proc., Vokietijos gyventojų sudarė atvykėliai iš musulmonišκών šalių, visų pirma, Turkijos, Artimųjų Rytų, Afrikos, Albanijos ir Bosnijos-Hercogovinos.

2010 m. liepą pasirodžiusioje vyriausybės ataskaitoje pažymima, kad nedarbo lygis tarp imigrantų yra dukart didesnis (12,4 proc.) nei tarp vietinių vokiečių. Imigrantų, nebaigiančių mokyklų ir liekančių be jokios kvalifikacijos, skaičius taip pat yra dvigubas ir sudaro 13,3 proc.

MUSULMONŲ „GETAS“ BERLYNE

Šiuos statistinius duomenis puikiai iliustruoja Berlyno rajone Noikelne esantis musulmonų „getas“, kuriame daugiausia gyvena turkai. 35 proc. šio rajono gyventojų neturi darbo, o tarp jaunimo dar blogiau – net 60 proc. yra nedirbantys. Berlyno tragedija ta, kad šią nepavydėtina Noikelno padėtį palaiko abi pusės – tiek patys turkai, tiek valstybė. Vokiečių biurokratai nesirūpina švietimo kokybe mokyklose, kuriose mokosi turkų vaikai, ir mano, kad „migrantams suteikiamas pakankamas išsilavinimas“. Vienas skandalas pradinėje Gustavo Falkės mokykloje Berlyne puikiai iliustruoja šias mintis. Ši švietimo įstaiga išplatino oficialų raštą, pagal kurį Falkės mokykloje kuriamos specialios „gerųjų mokinių“ klasės vokiečių vaikams ir patiems stipriausiems migrantams, o likusieji migrantai lieka įprastose klasėse. Toks diskriminacijos pavyzdys pasireiškia ne tik švietimo, bet ir darbo srityje. Pagrindinė reali karjera

tarp migrantų vyrų laikoma dalyvavimu savo etninės/religinės grupės veikloje, o merginoms – namų šeimininkės karjera.

KODĖL MUSULMONAI IŠSKIRIAMI

Lazda turi du galus. Darbo ir švietimo netolygumai tarp imigrantų turi savų priežasčių – dauguma musulmonų imigrantų ne itin verčia savo vaikus mokytis ir įgyti geresnį išsilavinimą. Juk vokiška gerovės valstybės sistema aprūpina visus legaliai gyvenančius migrantus tokiomis subsidijomis, kad dirbti dažnai yra net nuodėmė. Tačiau ne vien skirtingas darbo ir švietimo naudos suvokimas Vokietijoje išskiria musulmonus imigrantus iš kitų visuomenės grupių. Kažin, ar tikras vokietis, kad ir labiausiai simpatizuojantis musulmonams, priimtų turkų ar arabų bendruomenės tradiciją „žudyti dėl garbės“. Tokių atvejų, kai musulmoniškos kilmės tėvas ar brolis nužudo savo dukrą ar seserį dėl šeimai padarytos negarbės, Vokietijoje vis dar dažnai pasitaiko. Gėdą imigranto musulmono šeimai gali užtraukti ir dukros nesutikimas tekėti (penkiolikos metų!) už šeimos išrinkto jaunikio ar romanus su etniniu vokiečiu. Kitaip tariant, jokia kita etninė ar religinė mažumų grupė Vokietijoje taip nesiskiria nuo vokiečių daugumos kaip musulmonai imigrantai, kuriantys paralelę visuomenę ir nieko nežinantys apie šalį, kurioje gyvena, išskyrus artimiausios socialinės paramos tarnybos adresą. Tad nieko nuostabaus, kad daugiau nei 40 proc. Vokietijoje gyvenančių turkų nepri-

Vokietijoje nedarbo lygis tarp imigrantų dukart didesnis nei tarp vietinių vokiečių

ima A. Merkel kaip savo kanclerės. Užtat per Turkijos premjero T. R. Erdogano vizitą Vokietijoje daugiataukstantinė turkų minia veržėsi pasveikinti šį politiką.

„MES“ IR „JIE“

Vokietija nėra vienintelė šalis, susidurianti su musulmonų imigrantų problema. Daugiausia musulmonų Europos Sąjungoje gyvena Prancūzijoje (~6 mln.), Vokietijoje (~4 mln.) ir Didžiojoje Britanijoje (~3mln.). Pastarojoje valstybėje taikomas integracinis musulmonų įtraukimo į visuomenę modelis: „Būkite tokie, kokie norite būti.“ Tuo tarpu Prancūzijoje daugiau pabrėžiamas asimiliacinis modelis: „Mes tikime, kad jūs norite būti tokie kaip mes, tad ir būkite.“ Tuo tarpu Olandijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje, Danijoje šie modeliai susipina. Iš vienos pusės, musulmonų imigrantų laisvių veikimo ribos gana plačios, tačiau hidžabų atvejis Prancūzijoje, Mahometo karikatūrų skandalas Danijoje, mečėčių statymo uždraudimas Šveicarijoje ar olandų politiko Geerto Wilderso filmai, parodantys fanatišką islamo supratimą ir žiaurų jo įgyvendinimą kasdienybėje, leidžia manyti, kad Europa dūsta nuo savo politinio korektiškumo ir nesugebėjimo išspręsti imigrantų problemos. Olandų politikas Wildersas visa tai yra taip apibūdinęs: „Mes stengiamės integruoti musulmonus, tačiau dėl ydingos valstybės paramos politikos, jie nesistengia integruotis. Tad, jei atvirai bus kalbama, kad mušti žmoną nevalia, kad reikia mažinti ar panaikinti pašalpas musulmonams, – pajudėsime iš mirties taško. Nebūkim tolerantiški žmonėms, kurie yra netolerantiški mums.“ Panašiai manančių Europoje daugėja – Sarrazinas ne išimtis. Tad atskirtis tarp „mūsų“ ir „jų“ ateityje gali tik didėti. Europos nenaudai. ■

Vaidos Stundytės nuotrauka

RYTŲ PARTNERYSTĖ: AUGANT IŠ KŪDIKIO MARŠKINĖLIŲ

Česlovas IŠKAUSKAS

Kęstučio Salicko nuotraukos

Aktualiai diskutuoti vadovavo Seimo Europos klubo prezidentas Petras Auštrevičius, pasisakė Lenkijos Respublikos ambasadorius Janusz Skolimowski, Švedijos Karalystės ambasadorė Ulrika Eva Maria Cronenberg-Mossberg, Ukrainos ambasados patarėjas Sergijus Popykas, Gruzijos diplomatas Akakis Dvalis, Lietuvos užsienio reikalų viceministras Evaldas Ignatavičius, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto direktorius prof. Ramūnas Vilpišauskas

Praėjo kiek daugiau nei metai, kai 2009-ųjų gegužės 7 d. tuo metu ES pirmininkaujanti Čekijos sostinėje Prahoje buvo paskelbta apie Bendrijos Rytų partnerystės programą (RPP), kurioje dalyvauja Ukraina, Gruzija, Azerbaidžanas, Armėnija, Moldova ir mūsų artima kaimynė Baltarusija. Kaip skelbiama priimtoje deklaracijoje, šios programos tikslas – sudaryti sąlygas, būtinas siekiant paspartinti Europos Sąjungos ir suinteresuotųjų šalių partnerių politinę asociaciją ir tolesnę ekonominę integraciją. Plėtojant konkrečią Europos kaimynystės politikos Rytų dimensiją bus sudarytos sąlygos gerokai sustiprinti ES politiką, susijusią su šalimis partnerėmis. Įgyvendinant Rytų partnerystę, bus siekiama remti šalių partnerių politines ir socialines, taip pat ekonomines reformas, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos priartėti prie Europos Sąjungos ir, apsisprendus šalies piliečiams, į ją integruotis.

Rugsėjo 22-ąją, praėjus nuo RPP priėmimo daugiau kaip metams, Seime įvyko Europos klubo ir Europos informacijos biuro surengta diskusija, kurioje apibendrinti programos įgyvendinimo rezultatai ir pabrėžtos silpnosios jos vietos.

Diskusijoje nebuvo daug skepticizmo, nes RPP gyva vos vieni metukai, o kai kurių iš šešių joje dalyvaujančių Rytų Europos šalių specifika ir vidaus padėtis dar neleidžia džiaugtis dideliais laimėjimais. Pokalbį pradėjęs Seimo narys Petras Auštrevičius akcentavo, kad būtent ES šalys, ypač programos iniciatorės Švedija ir Lenkija, turi prisiimti pagrindinę atsakomybę už RPP efektyvumą. Švedijos ambasadorė Lietuvoje Ulrika Eva Maria Cronenberg-Mossberg pritarė, kad Bendrijos įsipareigojimai pagal formulę 27+6 kur kas didesni negu pokomunistinio bloko valstybių. Ypač ji akcentavo reformų būtinybę prekybos, energetikos, vizų režimo, demokratiškos pokyčių, žmogaus teisių, civilinės visuomenės stiprinimo srityse. Šiuo metu tęsiasi derybos dėl asocijuotos narystės ES.

Lenkijos ambasadorius Janusz Skolimowski pažymėjo, kad programai įgyvendinti trūksta konkretumo, nematome EK koordinavimo veiksmų, efektyvios šalių ir Europos bankų donorų paramos. 2011 m. antroje pusėje, kai Lenkija perims vadovavimą Bendrijai iš Vengrijos, šiuos klausimus teks spręsti efektyviau, pasakė diplomatas.

Dviejų Rytų Europos šalių RPP dalyvių – Ukrainos ir Gruzijos – ambasado-

rių Lietuvoje patarėjai Sergijus Popykas bei Akakis Dvalis pabrėžė, kad Rytų partnerystė nėra politinės platformos struktūra ir čia svarbesni yra dvišaliai santykiai. Kijevas nori ne mokytis partnerystės, o veikti. Ukrainos diplomato nuomone, šiai partnerystei trukdo silpni bendri projektai, jų finansavimo stoka. Gruzijos atstovas (Tbilisis yra toliausiai pažengęs plėtojant eurointegracinius santykius su ES) pasidžiaugė šių metų birželį palengvintu vizų režimu, o liepą priimtu ES Tarybos pritarimu pradėti derybas dėl asocijuotos narystės (vasarą čia lankėsi ES užsienio reikalų ministrė Catherine Ashton), yra konkrečių žingsnių rengiant laisvosios prekybos sutartį.

Nors diplomatai nutylėjo, tačiau ES kol kas abejingai žvelgia į posovietines respublikas, kurios patiria Rusijos spaudimą. Po Rusijos karo su Gruzija Bendrija mažai ką padarė, realiai padėdama Tbilisiui užgydyti karo ir separatizmo sukeltas žaizdas, rašo apžvalgininkas Valentinas Mitė. Rusija okupavusi penktadalį Gruzijos, todėl Michailo Saakašvilio siekis „sukurti pirmąją Europos valstybę Pietų Kaukaze“ dar tėra tik gražūs norai.

Bet diskusijoje kalbėjusio užsienio reikalų viceministro Evaldo Ignatavičiaus nuomone, kritiškiau RPP vertinama Ukrainoje ir Moldovoje, kuriose sudėtin-

ga vidaus padėtis. Kijevui sunku „suvaldyti“ tuos pagal programą skiriamus 90 mln. eurų Ukrainos energetinei sistemai modernizuoti, o Moldovai – apie pusę milijardo donorų paramos šalies infrastruktūrai gerinti. Kai kurios Kaukazo šalys (Azerbaidžanas, Armėnija) teigia, kad esą ES nesupranta jų kraštų specifikos, bet tai, diplomato nuomone, tėra vidinio politinio ir ekonominio neįgalumo patėsinimas. 2011-ieji bus skelbiami Rytų Europos metais, o Lietuva visus metus pirmininkaus ESBO, tad darbo vykdant RPP bus daug, sakė pareigūnas.

Apibendrinamas diskusiją Tarpautinių santykių ir politikos mokslų instituto vadovas prof. Ramūnas Vilpišauskas teigė, kad labai svarbus ES teisės normų perkėlimo į šešių Rytų Europos šalių teisinį procesą. Tik tuomet, tvirtino akademinis sluoksnių atstovas, atsiradus 2004 ir 2007 m. sustojusios ES plėtros tąsa, žinoma, jeigu šalys pačios to panorės. Jo nuomone, yra tam tikra rizika: RPP įdirbis gali būti lygus nuliui, jeigu tos valstybės, nusprendusios jį piliečiams, atsisakys integracijos į eurostruktūras, o tai daug priklauso nuo politinių lyderių, pavyzdžiui, prezidentų pozicijos. Nemažai problemų Minsko apsisprendimui sukurtų, pavyzdžiui, Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano sudaryta Muitų sąjunga...

Kaip sakoma, bijai gylio – nebrišk į upę. Vos metukų sulaukusi Rytų partnerystės programa, kuriai vykdyti 2010–2013 m. skirta 2,07 mlrd. litų, kaip tik ir skirta pagilinti „bręstančių“ šalių demokratines reformas, kad apie 76 mln. jų gyventojų atsivertų naujos galimybės ir šviesesnis rytojus. ■

Į Europos informacijos biurą gausiai susirinko ES Rytų partnerystės programa susidomėjusių klausytojų

ROMŲ DEPORTACIJA SUDREBINO EUROPA

Valdas BENKUNSKAS

Rugpjūčio pabaigoje pasaulį apskriejusi žinia apie Prancūzijos valdžios užmojus išstremti 300 romų stovyklaviečių gyventojus iš šalies tapo bene svarbiausia tarptautinės politikos tema šį rudenį. Kovodama su neva nelegaliomis romų stovyklavietėmis ir jose klestinčiu nusikalstamumu ir narkomanija, Prancūzija iš šalies išsiuntė daugiau negu tūkstantį romų – jie deportuoti į Rumuniją ir Bulgariją, iš kur ir atsikraustė. Situacijos nepakeitė nei gausūs tokios prezidento Nicola Sarkozy politikos oponentų protestai pačioje Prancūzijoje, nei kritika iš užsienio. O tarp kritikuojančių buvo ir Jungtinės Tautos, Europos Parlamentas, Europos Komisija, ir pats popiežius Benediktas XVI.

Kovojant su nusikalstamumu atpirkimo ožiu buvo pasirinkta maža keliaujančių romų bendruomenė, nors problemos šaknys slypi kur kas giliau.

Visa ši istorija prasidėjo, kai policijos pareigūnai per nelaimingą atsitikimą nušovė 22 metų romų tautybės jaunuolį. Įniršę tautiečiai keršydami apiplėšė policijos nuovadą ir miestelį centrinėje Prancūzijos dalyje ir smurtaudami kėlė riaušes. Prancūzijos valdžios atsakas buvo greitas ir nelaukiami radikalus – nelegalių stovyklų gyventojai išsiunčiami iš Prancūzijos, o pačios stovyklos griaunamos. Kol buldozeriai griovė romų lūšnas, buvę jų gyventojai skrido į savo gimtinę su 300 eurų išmoka. Kyla klausimas, ar prancūzai pagalvojo, kad už šiuos pinigus tie paties deportuoti romai gali netrukus vėl sugrįžti į Prancūziją? Laisvo asmenų judėjimo teisė Europos Sąjungoje jiems bent jau teoriškai garantuojama.

Po 2004 m. ir 2007 m. Europos Sąjungos plėtros į Rytus romų bendruomenė tapo didžiausia Europos Sąjungoje gyvenančia etnine mažuma, kuriai priklauso apie 12 mln. narių. Dauguma jų yra Europos Sąjungos

Romų tautybės europarlamentarė iš Vengrijos Livia Jaroka negailėjo kritiškų žodžių dėl Prancūzijos vykdomos romų deportacijos politikos

Romų bendruomenė – didžiausia Europos Sąjungoje gyvenanti etninė mažuma, turinti 12 mln. narių

piliečiai. Tačiau romų tautybės asmenys, nesvarbu – Paryžiuje ar Vilniuje, gyvena skurde, dažnai patirdami diskriminaciją ir socialinę atskirtį. Jų galimybės mokytis, dirbti ir gydytis yra labai ribotos. Prancūzijos atvejais ▶

parodė, kad Europos Sąjungos institucijos ir valstybės narės turės būti solidariai atsakingos už romų socialinės integracijos problemas ir jų sprendimą. Išsiuntus žmones iš vienos valstybės į kitą, problemos savaime neišsprendė, jos tik persikėlė kartu su žmonėmis. Šiuo atveju vienos ar kelių valstybių problema kartu yra ir visos Europos Sąjungos problema. Ir jokios deportacijos čia nepadės.

Prancūzijos įvykiai lėmė, kad pagrindinės Europos Sąjungos institucijos – Europos Parlamentas ir Europos Komisija – rimtai įsitraukė į diskusijas dėl romų padėties ES ir jos valstybėse narėse. Europos Parlamentas priėmė Prancūzijos veiksmus smerkiančią deklaraciją ir paragino imtis neatidėliotinių veiksmų sutelkiant finansinius išteklius romų integravimo ir socialinės atskirties mažinimo projektams. Romų kilmės europarlamentarė iš Vengrijos Livia Jaroka kategoriškai pasakė, kad niekas negali būti išsiunčiamas iš šalies vien dėl to, kad yra romų tautybės. Europos Parlamento pirmininkas Jerzy Buzekas per Eu-

Europos pagrindinių teisių ir teisingumo komisarė Viviane Reding viešai pasmerkė Prancūzijos veiksmus ir pažadėjo pradėti teismines procedūras dėl Europos Sąjungos sutarčių pažeidimo

Prancūzijos prezidentas Nikolas Sarkozy tapo kritikos objektu ne tik gimtojoje šalyje, bet ir visoje Europoje

Prancūzijos veiksmai prieš romų tautybės asmenis iliustruoja vis dar stiprią etninių mažumų stigmatizaciją

ropos Vadovų Tarybos susitikimą pareiškė, kad valstybėms narėms tenka bendra atsakomybė dėl romų padėties ir atėjo laikas rimtai apmąstyti etninių mažumų padėtį, nes daugelyje šalių įtampa pastebimai kyla.

Politinė atmosfera dar labiau įkaito, kai pagrindinių teisių ir teisingumo komisarė Viviane Reding Briuselyje pareiškė, kad Prancūzijos veiksmai priminė Antrojo pasaulinio karo laikų trėmimus ir Europos Komisijai nieko nelieka, kaip tik pradėti procesą prieš Prancūziją dėl Europos Sąjungos sutarties pažeidimų. Į tai oficialusis Paryžius atkirto, kad toks palyginimas ir pareiškimas „didžiai“ įžeidė Prancūziją. Panašu į dialogą, kuriame niekas nelaimi.

Lietuvos visuomenei įvykiai Prancūzijoje galėjo priminti 2004 m. istoriją, kai Vilniaus miesto savivaldybė ėmėsi akcijos griauti nelegaliai pastatytas romų lūšnas, nepaisant, kad terminas įsiteisinti nuosavybę (romams duotas statybų valstybinę

priežiūrą vykdančių pareigūnų) buvo nepasibaigęs. Taip daugiavaikės šeimos neteko net ir varganos pastogės. Teisinių taškų šioje istorijoje padėjo teismas, pripažinęs, kad valdininkų taikytos prievartos priemonės buvo neadekvačios. Socialinės naudos iš šios akcijos taip pat nesulaukta – nusikalstamumo ir narkomanijos rodikliai ir toliau išliko itin prasti, o Vilniaus savivaldybė išgarsėjo visoje Europoje kaip jėgą prieš etnines mažumas naudojanti ir žmogaus teises grubiai pažeidžianti valdžia.

Taigi Prancūzijos pasirinktas veikimo būdas prieš romų tautybės asmenis iliustruoja vis dar stiprią etninių mažumų stigmatizaciją. Ir kol bus kovojama su pasekmėmis, o ne su priežastimis, tol teigiamų rezultatų sulaukti bus sunku. Belieka tikėtis, kad šis konfliktas ir iš jo išplaukusios aštrios diskusijos išjudins ir pakeis sustabarėjusios Europos stereotipus apie etnines mažumas ir jų problemas.

ROMŲ SOCIALIZACIJOS GALIMYBĖS ŠIANDIEN

Daiva TUMASONYTĖ DP, Panevėžio kolegijos dėstytoja ir Panevėžio vaikų dienos centro psichologė

Panevėžio vaikų dienos užimtumo centro archyvo nuotrauka

Panevėžio vaikų dienos užimtumo centro auklėtiniai – romai ir lietuviai – šių metų pavasarį susitiko su Panevėžio vyskupu Jonu Kaunecku

Žmogus pašauktas ugdyti gebėjimą mylėti ir dovanoti save. Žmogumi netampa savaimė, kiekvienas integruojamės į tam tikrą aplinką su joje jau esančiais patyrimais, formuodami savo patirtimi paremtą pasaulėvaizdį ir pasaulėjautą. Žmogus pirmiausia yra asmenybė – jungianti savyje kūnišką ir dvasinę prigimtį, individualumą ir socialumą, laisvę ir atsakomybę, nepavaldy orumą ir unikalumą. Bet greta ir netobulumą (linkusį į gėrį ir į blogį), dvilypumą ir baigtinumą. Nuo požiūrio į žmogų priklauso požiūris į visa tai, kas susiję su jo gyvenimu, jo poreikiais, gebėjimais atrasti tapatumą, mylėti ir būti mylimam. Meilė – esminis žmonių tarpusavio santykio – bendravimo pradai. Žmogus socialus – sociali būtybė ir negali gyventi neinterpretuodamas pasaulio, priešingu atveju jis griebiasi vizijų, galinčių tai padaryti.

Visuomeninis žmogaus gyvenimas yra svarbi žmonių tarpusavio santykių sritis. Visuomeninės struktūros yra atsakingos už sąlygų sudarymą, kad gyvenimo kokybė žmogui būtų pasiekiamas. Rūpestis kitu labai reikšmingas, o ypač kalbant apie tautinę mažumą – romus,

kurie puoselėja ir išlaiko bendruomenės jausmą, pagarbą vyresniam, nepaisant besiveržiančio tarp jų susvetimėjimo.

Kultūrinis požiūris mūsų laikų visuomenėje viešpatauja individualizmas ir vartotojiškumas, funkcinis požiūris į darbą, žmogų, tarpasmeninius santykius.

Ši kultūra veikia romų bendruomenės stabilumą. Socialinių vertybių ir normų pasikeitimas reiškia, kad romų tautos žmonės patiria vis daugiau įtakos ir susiduria su vis naujais iššūkiais.

Socialinį patyrimą lemia ugdytas, mokymas ir auklėjimas, todėl, siekiant

Mes turime galimybę padėti romų šeimoms ir jose augantiems vaikams įvertinti ir suprasti tikrovę, įgyti adekvačią gyvenimo, pareigos, šeimos, bendruomenės motyvaciją

Dienos centro keliaujanti stovykla Panevėžio apylinkėse. Pasirengimas Eucharistijos šventimui

Panevėžio vaikų dienos užimtumo centro archyvo nuotraukos

2010 m. stovyklauta prie Puškų piliakalnio (Vilniaus r.)

ugdyti visapusišką jauno žmogaus asmenybę, svarbu įtraukti visų asmenybės aspektų ugdymą – socialinį, dvasinį, moralinį, intelektualinį, fizinį.

Pirminė socializacija vyksta šeimoje ir priklauso nuo santykių ir normų suvokimo. Romai dažnai gyvena uždarytą gyvenimą. Uždarumas, kurį tenka stebėti, yra pasekmė jau susiformavusių santykių su aplinka. Todėl stinga išugdyto pirminio pasitikėjimo, kaip pagrindinės gyvenimo pozicijos, suteikiančios galimybę tolesniam dialogui su visuomene. Susidurdami su savo vertės nepripažinimu, romai neturi galimybės pozityviai žvelgti į gyvenimą. Suteikta tinkama pagalba išugdytų jų gebėjimus (solidarumo, subsidarumo, tolerancijos, diskusijos, artimo meilės), būtinus visaverčiam

Su baltu krikšto rūbu. Prieš kelerius metus Panevėžio Kristaus Karaliaus katedroje buvo pakrikštyta 14 Centro vaiku – iš jų 3 lietuviai, kiti – iš mišrių šeimų arba romų tautybės

gyvenimui.

Probleminis socializacijos vykdymas susijęs su dideliu šeimos atsitraukimu ir apsiribojimu privačioje aplinkoje, kurioje perduodamos savos tradicijos, savi įstatymai, saviti sprendimo būdai, kurie dažnai nesusiję su visuomenės normomis, nuostatomis. Jaučiamas atmetimas iš aplinkos įveda „aukos“ statusą. To pasekmė – dažnai atsirandantis pasipriešinimas, kuris vėliau turi tendenciją išaugti į priešišumą aplinkai.

Būtina sudaryti sąlygas, kad, vykstant staigiams socialiniams pasikeitimams, romų šeimos ir vaikai turėtų bent kokius orientyrus. Tai nėra lengva dėl tam tikrų gyvenimo lūžių, įvykusių žengiant į brandumo būseną. Dauguma romų šeimų traktuojamos kaip socialinės rizikos šeimos, todėl vienas iš šiandien kylančių tikslų – mažinti romų šeimose augančių vaikų socialinę atskirtį, siekti, kad jie integruotųsi į visuomenę ir kartu išlaikytų tapatumą.

Siekiant gerinti gyvenimo kokybę, reikėtų kompleksiskai dirbti su visa šeima. Ir tik remiantis bendražmogiškomis vertybėmis, galima ugdyti visavertę asmenybę, gebančią veikti šiuolaikinėje visuomenėje. Mes turime galimybę padėti romų šeimoms ir jose augantiems vaikams įvertinti ir suprasti tikrovę, įgyti adekvačią gyvenimo, pareigos, šeimos, bendruomenės motyvaciją. Viskas priklauso nuo geranoriškumo švelniant susiformavusius neigiamus romų ir lietuvių vienų apie kitus stereotipus.

Dauguma romų turi tik 4–7 klasių išsimokslinimą, tik 6 proc. romų turi profesiją, dirba nuolatinį darbą. Tarp

romų gaji paprotinė teisė, nesiderinanti su Lietuvos įstatymais, todėl susiformavę jų neigiami stereotipai, jie vengia integruotis į visuomenę. Apie pusę romų moka lietuvių kalbą. Vyksta vidinė ir išorinė migracija, todėl dauguma vaikų patiria nesaugumo, nestabilumo jausmus, skaudžius psichologinius išgyvenimus, kurie lemia jų elgesio pasikeitimus. Visuomenei atmetant romus, kaip netinkamus darbinei veiklai, dauguma vaikų kenčia nepriteklių ir yra nepatenkinami jų pagrindiniai fiziologiniai poreikiai. Tėvai skundžiasi, kad neturi darbo, skursta. Vaikai mokosi nesistemingai, neturi motyvacijos mokytis, elementariausių socialinių ir komunikavimo įgūdžių. Jiems trūksta įgūdžių spręsti kilusias problemas, įveikti krizes, integruotis į visuomenę.

Velykų belaukiant – margučiai marginami su vašku pagal lietuviškas tradicijas

Romų vaikams nepakanka vien tik materialinės paramos. Siekiant padėti vaikams suprasti ir bandyti įveikti krizę, skatinti adekvatų požiūrį į bendruomeniškumą, reikia intensyvios socialinės, pedagoginės, psichologinės pagalbos. Šią pagalbą iš dalies teikia VšĮ Panevėžio vaikų dienos užimtumo centras, kuris veikia nuo 2003 metų. Pusė vaikų, lankančių dienos centrą, yra romų tautybės. Dauguma vaikų yra iš nepilnų šeimų, jiems būdingas neadekvatus elgesys. Panevėžio kolegijos savanoriai (būsimi socialiniai darbuotojai) padeda jiems socializuotis besikeičiančioje visuomenėje, įveikti iškilusias kliūtis. Savanoriai vaikams teikia psichologinę pagalbą, kai tėvai skiriasi, netenka darbo, kenčia nuo priklausomybių, konfliktuoja. ■

VYRESNIEJI – IŠMINTIS IR GYVENIMO PATIRTIS, JAUNOJI KARTA – VERŽLUMAS IR NAUJOS IDĖJOS

Gražina NAVALINSKIENĖ

Tai mintis iš gausiais plojimais palydėtos Seimo narės Agnės Bilotaitės kalbos, pasakytos Klaipėdoje, rugsėjo 17–19 d. vykusioje Baltijos valstybių senjorų konferencijoje. Tema „Ekonominiai, politiniai, socialiniai ir kultūriniai gyvenimo pokyčiai ir mokymosi visą gyvenimą veikla XXI amžiuje“. Konferenciją organizavo TS-LKD senjorų bendruomenė kartu su Konrado Adenauerio fondu.

TS-LKD senjorų bendruomenė drauge su kitų 26 valstybių senjorais priklauso Europos senjorų sąjungai (ESS), kuri įkurta Madride 1995 metais. ESS veiklos išeities taškas – ne tik, ką vyresnio amžiaus žmogui gali duoti visuomenė ir valstybė, bet ir ką vyresnio amžiaus žmogus gali duoti visuomenei. Europos šalyse, kaip ir Lietuvoje, daugėja vyresnio amžiaus žmonių ir mažėja jaunimo. Augantis ilgaamžiškumas verčia ieškoti būdų, kaip senstant išlikti aktyviam, todėl mokymasis visą gyvenimą neatsitiktinai tampa egzistencine būtinybe. Tad senjorų konferencijos

Irenos Pažemienės nuotrauka

Iš kairės: TS-LKD Senjorų bendruomenės pirmininkė Romualda Hofertienė, Lietuvos garbės konsulas Vokietijoje Wolfgangas von Stettenas, Klaipėdos senjorų (TS-LKD) pirmininkė Elena Bendikienė, Europos senjorų sąjungos prezidentas dr. Bernhardas Wormsas ir TS-LKD senjorų bendruomenės pirmininko pavaduotojas Jonas Volungevičius

tema – neatsitiktinė.

Klaipėdos konferencijoje dalyvavo ir pranešimus skaitė Europos senjorų sąjungos prezidentas dr. Bernhardas Wormsas, Lietuvos garbės konsulas Vokietijoje, Badeno-Viurtenbergo federalinės žemės Senjorų sąjungos

pirmininkas prof. Dr. Wolfgangas von Stettenas, su kuriuo TS-LKD senjorai pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Atvira ir nuoširdžiai savo patirtimi dalijosi Latvijos ir Estijos senjorų organizacijų atstovai, akcentavę būtinybę nuo šiol bendrauti daug intensyviau, ne tik dali-

Irenos Pažemienės nuotrauka

Mokymasis visą gyvenimą tampa egzistencine būtinybe

jantis patirtimi, bet ir kartu sprendžiant įvairius klausimus. Bendradarbiavimo ir kitais klausimais pasiūlymus teikė ne tik svingingi Klaipėdos senjorai ir jų pirminkė Elena Bendikienė, bet ir Lietuvos skyrių nariai iš Kauno, Panevėžio, Kelmės, Anykščių, Kavarsko, Kalvarijos, Rietavo ir kt.

Dauguma iš daugiau nei 80-ies konferencijos dalyvių manė, kad vyresniesiems nepakanka lig šiol sukauptos patirties, nes XXI amžius kiekvienam mūsų pateikė naujų iššūkių, todėl nėra valstybėje klausimų, į kuriuos galime numoti ranka. Todėl Stasio Malkevičiaus pranešimas „Rytų politikos iššūkiai Lietuvos valstybės ir Europos saugumui“ sukėlė ilgą diskusiją, į kurias įsitraukė ne tik Lietuvos, bet ir užsienio atstovai. Anot Malkevičiaus, jei nesaugi Europa, nesaugi Lietuva – nesaugūs ne tik senjorai, bet ir bet kuris pilietis. Jis priminė mums žinomą tiesą, kad subyrėjus Sovietų Sąjungai, Rusija niekad neslėpė savo ambicijų atkurti buvusią imperiją. Priminė ir šių dienų branduolinę intervenciją prieš Lietuvą: „Pradėta dviejų labai galingų – eksperimentinių atominių elektrinių statyba Lietuvos pašonėje. Viena – Kaliningrado srityje, ant Nemuno kranto maždaug 50 km nuo Jurbarko ir Šilutės. Kita – Baltarusijoje, ant Neries kranto, 50 km į rytus nuo sostinės Vilniaus. Tai ne tik ekologinė intervencija, kelianti pavojų

tautos išlikimui, bet, anot Prezidento Valdo Adamkaus, siūliusio kreiptis į tarptautinę bendruomenę, tai ir politinė intervencija, kelianti pavojų Lietuvos valstybingumui.“

Šiuo ir kitais klausimais buvo gausu pasiūlymų priimti konferencijos dokumentus. Neaplenktas ir senjorų socialinės padėties klausimas. Senjorai nenori vien reikalauti. Siūloma kuo skubiau kurti pasiūlymų grupes: kada taupyti, iš ko taupyti, kur ir kaip sukaupti lėšas, kad kuo skubiau valstybė galėtų kompensuoti sumažintas pensijas.

Premjeras Andrius Kubilius ne tik visiems konferencijos dalyviams linkėjo konstruktyvaus darbo ir reikalingų Lietuvai sprendimų, bet ir praėjus kelioms dienoms po konferencijos, žadėjo kiek įmanoma greičiau spręsti pensinio amžiaus žmonių socialinius klausimus.

Liudvikas Narcizas Rasimas savo kalboje priminė, kad dažnai išmintingas žmogus būna kartu ir pakankamai socialiai aprūpintas ar net turtingas. Bet būna aplinkybių, kada pats nei tapti turtingas, nei socialiai apsirūpintas negali vien dėl to, kad tuo laikotarpiu priiminėji sprendimus, leidžiančius kitiems tapti turtingiems ar socialiai aprūpintiems.

Iš tiesų senjorų gyvenimo kelias nėra jau per daug ilgas, todėl BŪTINA trumpinti krizės kelią. Vienas taikliausiai į temą atsiliepiančių pranešimų buvo

Trečiojo amžiaus universiteto Panevėžio fakulteto gamtos mokslų daktaro Algimanto Bučiūno pranešimas „Praktiniai mokymosi visą gyvenimą įgyvendinimo būdai ir formos. Krikščioniškas socialinis mokymas“. A. Bučiūnas pabrėžė, kad Lisabonos strategija įteisino ES mokymosi visą gyvenimą svarbą, tačiau Lietuvai iki išsikeltos tikslo dar labai toli. Pranešėjas priminė: „Pasauliečiai turi „teisę ir pareigą“ dalyvauti politikoje be jokių menkavertiškumo kompleksų.“ Jis pabrėžė, kad pookupacinėje visuomenėje žmonės po sovietinės „politekonomikos“ ir „mokslinio“ ateizmo negavo krikščioniškojo socialinio mokymo darbininkų klausimu. To reikia skubiai mokytis, norint „sužmoginti“ ekonomiką. Tuo klausimu TS-LKD senjorų bendruomenė sutarė bendradarbiauti su Trečiojo amžiaus universitetu ir rengiasi dalyvauti įvairiuose projektuose.

Konferencijos dalyviai siūlė ne tik dažniau bendrauti su Latvijos ir Estijos senjorais, bet ir mėginti dalyvauti bendruose projektuose.

Apibendrinami konferenciją, ESS prezidentas dr. B. Wormsas, Konrado Adenauerio fondo vadovas Lietuvoje Andreas Michaelis Kleinas ir geriausias Lietuvos draugas W. von Stettenas konferenciją apibūdino kaip ypač sėkmingą ir savo turiniu bei dalyvių dalykišku aktyvumu vertingą ne tik Lietuvos, bet ir užsienio senjorams. ■

Irenos Pažemienės nuotrauka

Kalba, pasakyta Baltijos senjorų konferencijoje „EKONOMINIAI, POLITINIAI IR KULTŪRINIAI GYVENIMO POKYČIAI IR MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ VEIKLA XXI AMŽIUJE“

2010 m. rugsėjo 18 d.

Romualda HOFERTIENĖ

Vertybes branginti reikia kasdien, o kaip tai daryti – reikia mokytis visą gyvenimą iš kartos į kartą

Neatsitiktinai susirinkome į Baltijos valstybių konferenciją. Lietuva, Latvija, Estija niekada nebūsime vienišos, nes iškilus būtinybei visad mokėjome susivienyti. Dar 1989 metais deputatų suvažiavime Maskvoje mūsų delegacijos veikė kaip viena koalicija. Net Kremliaus gąsdinimai ir grasinimai visoms trimis valstybėms buvo panašūs. Tai rodė, kad Rusija pripažino mūsų Laisvės siekio tarptautinių derybų pradžią ir to labai išsigando. Ne tik Maskva krūptelėjo, bet ir visas pasaulis nustebo 1989 m. rugpjūtį išvydęs dviejų milijonų gyvų rankų grandinę nuo Vilniaus katedros iki Talino Tompea pilies. Baltijos kelias buvo ypatingas taikaus pasipriešinimo, taikaus ėjimo į laisvę pavyzdys. Baltijos kelias buvo ne tik laisvės kelias, bet ir tikėjimo aukštesnėmis vertybėmis, tikėjimo TIESA ir TEISINGUMU kelias.

Ar pasiekėme tikslą? Laisvę atgavome. Tai pagrindinė vertybė. Prarasti – lengviausia, atgauti, kas prarasta – sunkiausia. Tad kaip išsaugoti pagrindines vertybes?

Vertybes branginti ir sergėti reikia kasdien, o kaip tai daryti – reikia mokytis ir mokytis visą gyvenimą iš kartos į kartą.

Europos Konventas pasidavė socialistiškoms nuotaikoms nepaminėti Konstitucijos preambulėje krikščionybės, kaip Europos civilizacijai įtaką dariusio veiksnio... Šv. Augustinas mus mokė tobulėti, tobulinti gyvenimą ir siekti BENDRO GĖRIO. Verta prisiminti ir Europos taikos tėvą Robertą Schumaną: „Demokratija už savo egzistavimą turi būti dėkinga krikščionybei. Demokratija bus arba krikščioniška, arba jos nebus.“

Taip. Lisabonos strategija įteisino Europos Sąjungoje mokymosi visą gyvenimą svarbą. Tai labai reikšminga, tačiau nemažiau svarbu tai įteisinti ir praktiškai pradėti sparčiau įgyvendinti mūsų valstybėse. O svarbiausia, kiekvienam iš mūsų tai suvokti ir „įteisinti“ savo, savo vaikų, savo artimųjų širdyse. Įteisinti poreikį tobulinti ir tobulintis siekiant Tiesos ir Teisingumo, siekiant tikrojo Gėrio. Svarbiausia kiekvienam iš mūsų ir, iš vienos pusės, sparčiau tobulėjančiai, o iš kitos pusės, sparčiai gendant materialėjančiai Europai ir pasauliui mokytis MEILĖS, TOLERANCIJOS ir TEISINGUMO, kad kurtume šiais principais paremtą ateities pasaulio modelį. Šiuos principus pamiršus, pasauliui gali grėsti susinaikinimas.

Neretai girdime vyresnius sakant: man jau 50, 60 ar 80. Ko aš dar galėčiau mokytis, jei aš visko per gyvenimą išmokau...

Taip, sutinku: metai – didelis turtas, nes sukaupta didžiulė PATIRTIS. Senjorai dažnai mėgsta sakyti: jaunimas – mūsų ateitis. Visuomet tam prieštarauju sakydama: jaunimas – mūsų praeitis. Praeitis, sakau, nes tai, ką jaunimas mokysis ne iš mūsų, o iš savo klaidų, kaip jie klys, taisyšis ir vėl klys, mes visa tai jau išbandėme, žinome. Tai klausiu: kodėl jaunimą dažnai vadiname prarastą kartą, kodėl juose matome tiek blogio, pasitaikius progai metame viešą priekaištą ne tik jaunimui, bet ir valstybei dėl jų blogo elgesio. Noriu savęs ir senjorų klausti, argi jaunesnioji ar jaunoji karta nėra mūsų auklėjimo didelis trūkumas?

Taigi, mokymosi visą gyvenimą viena iš temų turėtų būti „Santykių tarp kartų tobulinimas. Šia temą „studijuojant“ – didesnė atsakomybė vyresniems,

nes mūsų pusėje PATIRTIS.

Atgavę laisvę, laimingos trys Baltijos valstybės pasitikome naują tūkstantmetį. Bet XXI amžius atėjo su naujais iššūkiais ekonomikoje, politikoje, socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Kaip susitvarkysime su šiais iššūkiais savo šeimose, savo valstybėse, savo Europoje, savo Žemėje??? Baltijos valstybėms ypač nelengva. Dar neatsigavusios iš okupacijos kančių ir jos padarinių, tebejuociame ir dabar amžiną Rusijos nestabilumą, amžiną grėsmę iš Rytų. Todėl Baltijos valstybių senjorai, tikiuosi, vis dažniau bendraus.

Kas geriau už mūsų kartą žino LAISVĖS kainą? Taigi, senjorams yra „darbo“. Ne tik mokytis, bet ir mokytis, kaip tą laisvę išsaugoti. Mokytis jaunesnius ne tik mūsų privilegija, bet ir pareiga.

Dar viena iš mokymosi visą gyvenimą temų yra MOKYTI, o tiksliau perduoti savo PATIRTĮ kitiems XXI amžiuje. Juk mes iš XX amžiaus!!!

KO NEREIKIA MOKYTI – aš nežinau.

KO REIKIA mokytis – žinau: VISKO, kas veda į GĖRĮ. VISKO mokytis VISĄ gyvenimą. Mokytis ir kolektyviai, ir kiekvienam individualiai.

Pravartu kiekvienam susipažinti su popiežiaus Benedikto XVI enciklika „Caritas in veritate“. Vertingos mintys apie BENDRYSTĖS EKONOMIKĄ (BE). BE idėja kilo 1991 m. Fokoliarų judėjime, kurio pradininkė Chiara Lubich. Jos idėja – steigti pelną nešantį verslą, kuris pasidalytų tuo pelnu su bendruomenės pačiais vargingiausiais. Argi tai nėra aktualu dabar Europos ir pasaulinės krizės akivaizdoje? Kas sukėlė krizę? Kodėl? Per didelis atotrūkis tarp nesveikai ar neteisėtai praturtėjusiųjų ir mažas pajamas turinčiųjų?

Taigi, ar mums viskas aišku? Tai dar viena iš MOKYMOSI VISĄ

GYVENIMĄ temų. Jei popiežius BENDRYSTĖS EKONOMIKĄ įtraukia į Katalikų bažnyčios socialinį mokymą, vadinasi, verta ir mums ne tik tuo domėtis, bet ir stengtis pritaikyti šiandieniniame gyvenime. Mūsų senjorų organizacijoms reikėtų raginti mūsų vyriausybes taip pat keisti ekonominį mąstymą, kitaip tariant SUŽMOGINTI EKONOMIKĄ.

Noriu pasidžiaugti, kad Lietuvos Respublikos Seime vyko konferencija tema „Laisvė ir atsakomybė: ekonomikos ir politikos pagrindai Caritas in Veritate šviesoje“. Konferenciją surengė Lietuvos Vyskupų Konferencija, Lietuvos Respublikos Seimas bei Teisingumo ir taikos (Justitia et pax) komitetas.

Tad ir mūsų, Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų senjorų bendruomenė, paskatinti Trečiojo amžiaus universiteto Panevėžio fakulteto dekanas Algimantas Bučiūnas, mėginsime dalyvauti konkurse laimėti projektus, kuriais galėtume padėti atgaivinti teisingesnį socialinį mokymą, kuris buvo pradėtas ikiokupacinėje Lietuvoje.

Lietuva, Latvija, Estija sunkiai išgyvena krizės laikotarpį, ypač senjorai. Tačiau, jei mūsų valstybės nespėjusios atsigauti po okupacijos nebankrutavo, reiškia mes einame teisingu keliu.

Senjorų kelias ne ilgėja, bet trumpėja, todėl senjorai ir tik senjorai privalo ir krizės kelią TRUMPINTI griežtai reikalaujanti savo vyriausybių, tačiau ir talkindami, teikiant dalykiškus pasiūlymus. Ne tik reikalaujanti, bet ir įsigilinę į Valstybės reikalus, talkindami ir patys greičiau pajusime oresnį gyvenimą.

Šiomet minint popiežiaus Leono XIII gimimo metines, ypač krizės akivaizdoje, vis labiau prisimename Jo encikliką „Rerum novarum“ ir Jo krikščioniškąjį socialinį mokymą.

Baigdama sau ir visiems sakau: mokykimės ir mokykime, tobulinkimės ir tobulinkime, reikalaukime ir padėkime, supraskime ir atjauškime, siekime TIESOS ir TEISINGUMO bei patys stenkimės būti teisingi, nes KRIZĖ ir XXI AMŽIUS pateikė mums naujus reikalavimus. ■

ŽILVIČIŲ ENERGIJA

Aleksandras GRAŽELIS

Šie metai žilvičių augintojams yra reikšmingi tuo, kad sodintuose 2005–2006 metais žilvičių plotuose rengiamasi pirmą kartą mechanizuotai juos pjauti. Nukritus žilvičių lapams ir dirvą sukauščius gruodui, UAB „Renergija“, auginanti Lietuvoje didžiausius žilvičių plotus, ketina tai atlikti 40 hektarų savo laukų ir 10 hektarų kitų augintojų plotų. Pjovimo mechanizmus ketinama išsinuomoti iš Lenkijos, patikrinti, kaip jie veikia Lietuvos laukuose, ir pademonstruoti tai kitiems žilvičių augintojams. Kitais metais UAB „Renergija“ rengiasi įsigyti nuosavą techniką ir teikti kitiems augintojams žilvičių pjovimo ir smulkinimo paslaugas.

GLUOSNIAI, ŽILVIČIAI, KARKLAI

- Rašantys ir kalbantys apie šiuos trumpo rotacijos (trumpo augimo ciklo) plantacinius želdinius vartoja įvairius jų pavadinimus.
- Enciklopedijose ir žodynuose nurodoma, kad tai yra gluosninių (*Salicaceae*) šeimos augalų gentis gluosniai (*Salix*). Gluosniais vadinti priimta medžiais augančius šios genties augalus, o karklais – krūmus.
- Vienas iš populiariausių augalų, auginamų biokurui, yra žilvitis (*Salix viminalis*) arba tiesiog žilvitis.

PARAMOS KITIMO ISTORIJA

Žilvičių auginimo naujovė, kaip ir daugelis kitų (mobilieji telefonai, kompiuteriniai žaidimai), Lietuvoje buvo „pasigauta“ gana greitai. Pirmuosius Lietuvoje biokurui auginamus žilvičius (9 hektarus) atsivežęs sodinukų iš Švedijos 2003 metais Varėnos rajone ir Pagiriuose prie Vilniaus pasodino UAB „Jūsų sodui“ direktorius Petras Basalykas. Augintojų ratas pradėjo plėstis, kai imta taikyti 2004–2006 metų Kaimo rėmimo programos priemonę „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Augintojai galėjo tikėtis iki 100

procentų kompensacijos už sodinukus ir sodinimo išlaidas. Toks paramos dydis augintojams buvo tinkamas, todėl gana greitai (apie 2007 metus) žilvičių plantacijų plotai išaugo iki 500 hektarų, planuota, kad 2015 metais jie pasieks 7500 hektarų. Tačiau naujo ES paramos laikotarpio (2007–2013 metų) paramos kryptį ir dydį „strateguotojai“ – Žemės ūkio ministerija (tuometė ministrė buvo K. D. Prunskienė) nusprendė skirti daug mažesnę paramą. Priemonės „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ trečiosios veiklos srities „Trumpo rotacijos plantacinių želdinių (gluosnių) įveisimas ir plėtra“ parama želdiniams įveisti sudarė tik 40 procentų tinkamų finansuoti išlaidų. Toks sprendimas pristabdė žilvičių augintojų entuziazmą. Žemės ūkio ministerija, vadovaujama ministro K. Starkevičiaus, inicijavo paramos padidinimą iki 50–70 procentų. Palankiu augintojams sprendimu taip pat tapo galimybė energetinių želdinių plantacijas auginti ne tik nuosavoje, bet ir išnuomotoje žemėje.

Tenka pripažinti, kad šios priemonės žilvičių augintojams nepakankamos. Jiems neaišku, kodėl kitos labai panašios priemonės, pavyzdžiui, „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ ir „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“, remiamos labiau, be to, jose mokama fiksuoto dydžio parama, priklausomai nuo pasodinto ploto. Žilvičių augintojai taip pat turėtų gauti fiksuotą paramos dydį, priklausomai nuo pasodinto ploto, o ne procentą nuo patirtų išlaidų, nes išlaidų pagrindimas susijęs su biurokratija ir tam reikia labai daug dokumentų (apklausos, projektų aprašymai, buhalterija ir pan.).

Nors žilvičiai yra augalai, auginami žemės ūkio paskirties žemėje, ir jiems įveisti ir prižiūrėti naudojamos tradicinės žemės ūkio technologijos (arimas, tręšimas, frezavimas ir t.t.), tačiau žilvičių augintojai negali gauti paramos

Aleksandro Graželio nuotrauka

Kuro importas labai apsunkina šalies ekonomikos plėtrą, todėl privalome kuo daugiau savo kuro pasigaminti miškuose ir užsiauginti laukuose

žemės ūkio padargams ir technikai nusipirkti. Šios problemos galėtų nebūti, jeigu Žemės ūkio ministerija leistų žilvičių augintojams dalyvauti priemonėse, pagal kurias teikiama parama energetinių augalų augintojams (pavyzdžiui, „Žemės ūkio valdų modernizavimo“ antroji veiklos sritis).

BIOKURO REIKIA IR REIKĖS

Biokuras pripažintinas patikimiausiu atsinaujinančios energijos šaltiniu Lietuvoje dar daugeliui metų. Tolimoje ateityje, gal po 70 ar 100 metų, visus vartojimo poreikius patenkins Saulės, vėjo ir geoterminė energija, tačiau dar daug metų būsime priversti deginti įvairų kurą – importuotas dujas ir naftos produktus bei savo žemėje užaugintą biokurą. Kuro importas labai apsunkina šalies ekonomikos plėtrą, todėl privalome kuo daugiau savo kuro pasigaminti miškuose ir užsiauginti laukuose. Taip pat privalome intensyviai, be stabdymų, plėtoti ir kitas atsinaujinančios energijos rūšis.

Biokurą auginti arba gaminti galima ir naudinga tik tada, kai yra kur jį deginti, paversti vartotojams reikalinga šiluma ir elektra. Dujų ir mazuto katilines reikia perdaryti į biokurą naudojančias arba, kai perdaryti netikslinga, statyti naujas. Didesniuose miestuose, kur šilumą galima parduoti ištaisus metus, tikslinga statyti kogeneracines

katilines, gaminančias šilumą ir elektrą, tačiau laikantis ekonomiškumo principų, idant pernelyg brangios elektros gamybos išlaidos nebūtų užkraunamos ant vartotojų pečių.

MAŽI SIEKIAI – KUKLŪS REZULTATAI

Peržvelgus kelerių pastarųjų metų Lietuvos energetikos plėtros tendencijas, akivaizdžiai matyti, kad socdemų vyriausybės, valdžiusios valstybę 2001–2008 metais, neskyrė tinkamo dėmesio atsinaujinančių energijos išteklių naudojimui skatinti. Priešingai – teisės aktai buvo palankūs energijos gamybai iš dujų ir naftos produktų. 2007 metų Nacionalinėje energetikos strategijoje buvo numatyta atsinaujinančių energijos išteklių dalį bendrame šalies pirminės energijos balanse iki 2025 metų padidinti ne mažiau kaip iki 20 procentų. Tai labai mažai, nes jau 2009 metais įsipareigojome gerokai anksčiau – iki 2020-ųjų – pasiekti 23 procentus.

Maži Nacionalinės energetikos strategijos siekiai lėmė, kad, derantis su Europos Komisija dėl ES paramos 2007–2013 metų laikotarpiui, atsinaujinančios energijos išteklių plėtros priemonėms Lietuva prašė labai mažai lėšų. Pavyzdžiui, iš Sanglaudos fondo biokuro naudojimo priemonėms numatyta tik 127 mln. litų parama. Panaudojus šias lėšas, keliose katilinėse

iki 2012 metų bus įrengti kietą biokurą kūrenantys bendros 97 MW galios katilai, tačiau tai mažas, tik 2 procentų kasmetinis prieaugis per septynerius paramos teikimo metus. Atsinaujinančios energijos išteklių plėtros priemonėms skiriamos paramos lėšų dydis yra daug mažesnis, nei skiriama dujomis kūrenamųjų katilinių oro taršai mažinti. Didelė ES paramos lėšų suma (daugiau kaip 50 mln. litų) skirta dujomis kūrenamoms katilinėms statyti ir modernizuoti.

ŠILUMOS GAMINTOJŲ SPRENDIMAI

Biokuro naudojimo plėtra Lietuvoje būtų buvusi daug lėtesnė, jei ne ryžtingi Lietuvos šilumos gamintojų veiksmai. Nuolat kylant dujų kainoms, jie nelaukdami valstybės paramos 1999–2008 metais biokuro katilinių statybai ir rekonstrukcijai skyrė daugiau kaip 192 milijonus litų savų lėšų. Tai davė gerų rezultatų – 1999 metais bendrame kuro šilumos gamybai balanse biokuras, sudaręs tik 2 procentus, 2009 metais pasiekė 19 procentų. 2005 metais biokuro katilų buvo apie 200 vienetų, jų bendra instaliuota galia – apie 420 MW. 2008 metais – jau daugiau kaip 360 katilų, o bendra instaliuota galia – apie 610 MW.

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos prezidento Vytauto Stasiūno nuomone, reikia aktyviau plėsti biokuro vartojimą centralizuotai tiekiamos šilumos gamy-

boje. 2007–2013 metų paramos teikimo laikotarpiu reikėtų šiam strateginiam tikslui skirti perteklinę ES paramą, kuri nepanaudojama kitose šalies ūkio srityse. Derantis su Europos Komisija dėl 2014–2020 metų ES paramos lėšų, atsinaujinančios energijos išteklių plėtrai numatyti daug didesnę paramą nei dabartiniu paramos laikotarpiu. Asociacijos skaičiavimais, siekiant 2020 metais 60 procentų centralizuotai teikiamos šilumos gaminti iš atsinaujinančios energijos išteklių, būtina įrengti 1100 MW bendros galios katilų šilumai gaminti ir 300 MW katilų kogeneracijai. Šiems tikslams įgyvendinti reikėtų apie 2,5 milijardų litų.

AUGINTOJAI – ŠILUMOS GAMINTOJAMS

UAB „Jūsų sodui“ direktoriaus P. Basalyko teigimu, modifikuotas kukurūzų kombainas gali nupjauti vieną žilvičių plantacijos hektarą per pusantros valandos. Paprasti skaičiavimai leidžia teigti, kad per pjovimo sezoną nuo lapkričio iki kovo, kombainą net kas antrą darbo dieną pervežant į naują darbo vietą, jis galėtų nupjauti apie 1000 hektarų. Taigi nuosavą kombainą Lietuvos žilvičių augintojams, ko gero, vertėtų įsigyti tik po trejų–ketverių metų, nes šiuo metu (2010-ųjų ruduo) pagal sugretintus Statistikos departamento ir Nacionalinės mokėjimo tarnybos duomenis yra užsodinta apie 800 hektarų žilvičių plantacijų.

UAB „Renegija“ kitais metais planuoja įsigyti prie traktoriaus priekio tvirtinamą agregatą, su kuriuo galės pjauti ir smulkinti ne tik žilvičius, bet ir krūmus, augančius apleistose žemėse. Šią paslaugą jie teiks visoje Lietuvoje.

Žilvičių augintojai, kaip kieto biokuro tiekėjai, dar negreit taps konkurencingi rinkoje. Galima lengvai suprasti šilumos gamintoją – liepos mėnesį rengdamas viešo pirkimo konkursą kieto biokuro tiekimui per ateinančią šildymo sezoną, jis pirkimo sąlygose įrašys prievolę tolygiai, pagal grafiką į jo katilinę tiekti visam šildymo sezonui reikalingą medžio drožlių kiekį. Žilvičių augintojai, pradėdami pjauti derlių tik žiemą, yra priversti parduoti savo produkciją kieto biokuro gamintojams. Tokių įmonių, perdirbančių didelį kiekį miško kirtimo ir medienos apdirbimo

atliekų, Lietuvoje jau yra nemažai. Kol žilvičių drožlių pagaminama mažai, kol biokuro katilinių nedaug, kol perdirbamos lengviausiai pasiekiamos miško atliekos, – tokios įmonės diktuos žilvičio drožlių supirkimo kainą.

Šiandien supirkimo sąlygos tokios – žilvičių drožlių kaina, jas superkant plantacijoje, yra 70 Lt už toną. Ar tai gera kaina, bus galima pasakyti po šiųmetinio derliaus kirtimo, kai bus suskaičiuotos visos auginimo išlaidos.

AGROTECHNINĖS PROBLEMOS

Šiuo metu žilvičių augintojams patyrimo užtenka. Per kelerius auginimo metus išmoka teisingai įdirbti žemę, ją tręšti, naikinti piktžoles. Išleista daug metodinės literatūros, gausus konsultantų būrys. Lietuvoje natūraliai susiformavo du konsultaciniai centrai, teikiantys ir praktines paslaugas, – UAB „Renegija“ ir UAB „Jūsų sodui“. Labai įdomūs ir daug naudos teikiantys UAB „Renegija“ rengiami kasmečiai pasitarimai, kurių metu apžiūrimos žilvičių plantacijos, technika, aiškinamiesi agrotechnikos subtilumai, tariamasi dėl būsimų realizacijos galimybių ir būdų.

Svarbesniu veiksniu tampa sodinukų kilmės aspektai. Lietuvoje sodinami įvairios kilmės žilvičiai – pirkti Švedijoje, iki šiol mokant veislės kūrėjams autorinį atlygį, parsivežti iš Lenkijos, kur veislių licencijavimas dar nesutvarkytas, ir savų plantacijų pirmamečiai ūgliai. Labai svarbu žinoti sodinukų kilmę, nes švedai pradeda persekioti „skolininkus“ – žilvičio „tėvystė“ DNR tyrimais nustatoma per keletą valandų. UAB „Renegija“ siūlo įsigyti lenkiškų sodinukų, kurie išauginti artimesnėje Lietuvai geografinėje platumoje, juos galima sodinti ir dauginti pardavimui. UAB „Jūsų sodui“ parduodamiems švediškių veislių sodinukams išduoda sertifikatus.

Auginimo išlaidas būtina nuolat mažinti. Viena iš galimybių, P. Basalyko sužinota Švedijoje, – žilvičių plantacijas tręšti nuotekų dumbliu. Tokios plantacijos privalėtų būti naudojamos tik žilvi-

čiams ar kitoms techninėms kultūroms auginti, bet ne maistui naudojamiems augalams. Galima tręšti ir biokuro kūrenamų katilinių pelenais. Taip galima atsisakyti išlaidų trąšoms ir gauti lėšų iš savivaldybių bei šilumos gamintojų už nuotekų dumblo ir pelenų utilizavimą.

Labai svarbus šio verslo aspektas yra žilvičių laukų dydis ir jų išsisklaidymas. Ūkininkui, auginančiam vien žilvičius, reikėtų jais užsodinti ne mažiau kaip 30–40 hektarų, kad kasmet nupjaunant po 7–10 hektarų, būtų gaunamas tinkamas pelnas. Teigiama, kad medienos drožles apsimoka vežti net 70 km, tačiau patikimiau žilvičių plantaciją sodinti arti biokuro kūrenamos katilinės.

ŽILVIČIAI IR MELIORACIJA

Žilvičių augintojai susiduria su gana aktyviu melioracinių sistemų prižiūrėtojų pasipriešinimu. Tai suprantama – didelio derlingumo žemėse, kur puikiai veikia ir dar ilgai veiks drenažo sistemos, kur gausiai dera maistinės žemės ūkio kultūros, nederėtų auginti energtinių augalų, kurių šaknys užkemša drenažo vamzdelius. Tokios žemės gausu Vidurio Lietuvos žemumoje, nuo Biržų, Pasvalio, Joniškio iki Šakių, Vilkaviškio, Marijampolės. Kitur ir žemių derlingumas, ir melioracijos sistemų būklė nėra tokia puiki, pavyzdžiui, Rytų Lietuvos rajonuose.

Pagal Žemės ūkio ministerijos 2006 metais atliktą melioracijos statinių ir nusaustos žemės būklės įvertinimą Lietuvoje nusausta beveik 3 mln. hektarų žemių, iš jų 2,5 mln. hektarų – drenažo sistemomis. Negalutiniais duomenimis, šiuo metu yra daugiau kaip 220 tūkst. hektarų nenaudojamos melioruotos žemės. Dalis jos – 167,9 tūkst. hektarų – dėl drenažo gedimų yra blogos melioracinės būklės. Pelkėmis virto 15,8 tūkst. hektarų žemės ūkio naudmenų, krūmais ir mišku – 14,7 tūkst. hektarų. Vidutiniškai šalyje 8,5 procentų visų nusaustų žemių yra blogos būklės.

Atsižvelgdami į tokią situaciją, melioracijos sistemų prižiūrėtojai neturėtų

Žilvičiai puikiai auga net tada, kai gruntinis vanduo yra aukštai, jiems nepakenkia, jei jie 2–3 mėnesius būna apsemti

elgtis kaip „šuo ant šieno“ – vien tik drausti ir riboti. Jie privalo atsižvelgti į permirkusių žemių savininkų padėtį, pagelbėti jiems rasti palankų sprendimą. Žemę melioruoti brangu, paramos gavimo sąlygos sudėtingos. Viena iš ūkininkavimo permirkusiose žemėse alternatyvų būtų žilvičių plantacijų įveisimas. Jie puikiai auga net tada, kai gruntinis vanduo yra aukštai, jiems nepakenkia, jei jie 2–3 mėnesius būna apsemti. Svarbiausia – jie sausina dirvą, savo gausia lapija išgarindami vandenį. Nereikėtų žemių, apsodintų žilvičiais, laikyti „amžinai prarastomis“ – po natūralaus plantacijų susidėvėjimo (po 25–30 metų) jose vėl galima auginti maistines žemės ūkio kultūras.

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Kitų šalių patyrimas patvirtina, kad žilvičių auginimas yra patikimas verslas. Jei jis toks nebūtų, švedai neaugintų 20000 hektarų, nebūtų plečiami plotai Vokietijoje, Airijoje, Lenkijoje, Jungtinėje Valstijose. Lietuvoje juos auginti lengviausia apsispręsti ūkininkaujantiems nederlingose žemėse. Žilvičių auginimo Švenčionių rajone pradininko ūkininko Alfonso Pošiūno nuomone, žilvičius sodinti patikimiau, nei veltui pilti į dirvą trąšas ir sulaukti iš jų perpus mažesnio derlingumo efekto, palyginti su gaunamu Vidurio Lietuvos žemumos laukuose. Žilvičių auginimas tinka žemės savininkams, gyvenantiems atokiau nuo savų laukų ar norintiems užsiimti žemės ūkiu tik laisvalaikiu.

Kiekvieno verslo plėtrą lemia daugybė veiksnių, todėl jo ateitį nuspėti nėra lengva. Biokuro poreikiui ir kainoms didžiausią įtaką darys katilinių plėtra. Nemažą reikšmę turės taip pat dujų kaina, baldų gamintojų medienos poreikis, medienos granuliu ir briketų eksportas. Miškų kirtimo ir ugdymo atliekas paversti medžio drožlėmis yra nemažai sąnaudų reikalaujantis procesas, todėl žilvičių plantacijų derlius yra labiau prognozuojamas veiksnyis biokuro gamyboje. Iš žilvičio drožlių galima gaminti celiuliozę, medienos granules ir briketus, o ateityje plėsis antros kartos biodegalų gamyba – jie bus gaminami ne iš kvietrugių ar rapsų, bet iš biomasės, visų pirma, medienos.

Kelią nueina einantis – taip sakė dar senovės romėnai. ■

AR GALĖJO LIETUVA PRADĖTI ANTRĄJĮ PASAULINĮ KARĄ?

Julius PANKA

1939 m. Vokietija diplomatiniais kanalais siūlė Lietuvai pulti Lenkiją ir atsiimti Vilniaus kraštą jėga

Nuo pat persitvarkymo procesų pradžios Sovietų Sąjungoje ir atgimimo Lietuvoje laikų apie Molotovo Ribentropo paktą ir jį lydėjusius slaptuosius protokolus buvo rašyta daug ir gana išsamiai. Kiekvienais metais rugpjūčio ir rugsėjo mėnesiais prisimenamas tas gėdingas dviejų, vertų vienas kito, nežmoniškų režimų susitarimas. Atrodytų, kad nelabai yra ką pridurti šiais klausimais, gal tik reikia labiau stengtis, kad šie režimai būtų vienuodai pasmerkti ir būtų užkirstos visos galimybės panašioms sandoriams pasikartoti.

Tačiau šis ciniškas dviejų Europos nusikaltėlišių režimų poelgis dar slepia daug neatskleistų paslapčių. Labai daug kas paaiškėtų, jei būtų išsaptinti Rusijos slaptieji archyvai, tačiau ši viso pasaulio istorikų svajonė turbūt dar negreitai išsipildys. Šiuolaikinė Rusija nedaug nutolo nuo Sovietų Sąjungos, todėl turi dar labai daug ką slėpti.

Šiame straipsnyje pažvelkime atidžiau ne į ankščiau minėtą Molotovo Ribentropo paktą, kuris su slaptaisiais protokolais buvo pasirašytas 1939 metų rugpjūčio 23 dieną, bet į Vokietijos ir Sovietų Sąjungos sienos ir draugystės sutartį, kuri buvo pasirašyta jau prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, 1939 rugsėjo 28 dieną. Ši sutartis pakoregavo Molotovo Ribentropo pakto susitarimų sąlygas. Lietuvai tai aktualu todėl, kad pagal pirmą, rugpjūčio susitarimą mūsų šalis buvo priskirta Vokietijos įtakos zonai, o pagal rugsėjo 28 dienos susitarimą atiteko Sovietų Sąjungai.

1939 metų rugsėjo 1 dieną Vokietijai užpuolus Lenkiją, prasidėjo Antrasis pasaulinis karas. Vokietija per keletą

dienų užėmė sostinę Varšuvą ir daugiau nei pusę Lenkijos teritorijos. Rugsėjo 17 dieną į karą įsitraukia Sovietų Sąjunga ir užima kitą pusę Lenkijos. Rugsėjo 28 dieną Vokietijos ir Sovietų Sąjungos vadovybė susitinka ir papildo savo rugpjūčio susitarimus.

Labai įdomus faktas, kurį galima įvairiai interpretuoti, yra tai, kad pirmame Molotovo Ribentropo pakto variante, pasirašytame rugpjūčio 23 dieną, siena tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos eina ne realiai tuo metu egzistavusia siena tarp Lietuvos ir Lenkijos. Suderinta siena beveik atitiko pagal 1920 metų Taikos sutartį tarp Lietuvos Respublikos ir Sovietų Sąjungos sutartą sieną, kur Vilnius, Vilniaus kraštas ir kita dalis etninių lietuvių žemių priskiriama Lietuvai.

Kadangi, kaip jau minėta, Lietuva pirminiame susitarimų variante priskirta Vokietijos įtakos zonai, tai išeina taip, kad šis niekšingas ir grobikiškas susitarimas turėjo dalelę teisingumo – būtent Vilniaus krašto priskyrimą Lietuvai. Galima iškelti įvairių hipotezių, kodėl taip buvo? Gal Lietuva tarpukariu turėjo labai šaunią ir aktyvią diplomatiją, kuri „išūžė ausis“ viso pasaulio diplomatinėje arenoje savo skambiu šūkiu „Mes be Vilniaus nenurimsim“? Gal Vokietijai rūpėjo lietuvių tautos nacionaliniai interesai, gal nacionalsocialistai, iškeldami ir palaikydami įvairias etnines teorijas, nenorėjo skaldyti lietuvių tautos per dvi valstybes? O gal Sovietų Sąjunga visą dvidešimtmetį skelbusi, kad pripažįsta Vilnių ir jo apylinkes Lietuvai, negalėjo išsižadėti savo nuoseklios politikos ir pasiūlė tą lopinėlį Vokietijai įtraukti į savo įtakos zoną?

Greičiausiai visi šie išvardyti

Lietuvos vyriausybė išlaikė šį sunkų egzaminą ir atsisakė būti karo sukėlėja

spėliojimai ir hipotezės yra toli nuo tiesos. Tarpukario Lietuva buvo neįtakinga ir politiškai gana silpna Europos valstybė. Ji galėjo turėti aktyviausią ir genialiausią diplomatiją, tačiau ta diplomatija tikrai negalėjo turėti net dalelės to politinio svorio, kuris galėtų daryti įtaką tokiai sutarčiai, kaip Molotovo Ribentropo paktas. Žinant vėliau paaikšėjusius Adolfo Hitlerio planus, kuriuose buvo numatyta estus ir latvius asimiliuoti, o lietuvius su baltarusiais, kaip nevisavertes tautas, išstremti į rytus, tikrai nesinori tikėti, kad 1939 metais vokiečių nacionalsocialistinei vyriausybei rūpėjo lietuvių tauta ar jos interesai. Trečia hipotezė irgi nemažiau absurdiška, nes Sovietų Sąjunga nebuvo morali valstybė, ji ramia sąžine laužė tarptautinius susitarimus ir sutartis, kartais pasirašydama jas, visiškai prieštaraujančias viena kitai, su skirtingomis šalimis. Tą patį Vilniaus kraštą Sovietų Rusija 1920-ųjų liepos mėnesį pripažįsta Lietuvai, o 1921 metais kovo mėnesį Rygos

sutartimi su Lenkija jau šiai šaliai.

Vis dėlto paneigus minėtas spėlionės, išskyla dar viena hipotezė, ji yra šiek tiek realesnė ir galėtų būti detaliau nagrinėjama. Yra žinomas istorinis faktas, kad 1939 metų vasarą Vokietija diplomatiniais kanalais siūlė Lietuvai pulti Lenkiją ir atsiimti Vilniaus kraštą jėga. Vokietijos siūlomas scenarijus buvo paprastas ir aiškus. Lietuva, visus dvidešimt metų nepripažinusi savo sostinės okupacijos, su kariuomene žygiuoja atsiimti Vilniaus. Lenkija, aišku, priešintųsi, prasidėtų mūšiai, o tada Vokietija, irgi turėjusi teritorinių pretenzijų Lenkijai, stotų Lietuvos pusėn ir pultų Lenkiją iš vakarų. Vokietijos valdžia numatė, kad taip pasisukus įvykiams, į karą galėtų įstraukti ir kitos Europos šalys, tad neišvengiamai prasidėtų pasaulinis karas. Tačiau ne Vokietija būtų laikoma pradėjusia karą valstybe – pirmoji agresorė būtų Lietuva. Lietuvos vyriausybė išlaikė šį sunkų egzaminą ir atsisakė būti karo sukėlėja. Tada Vokietija spjovė į visus skrupulus

ir pati ryžosi pulti Lenkiją. Kas būtų, jei Lietuva būtų pasidavusi pagundai? Sunku spėti, gal jos padėtis po karo būtų buvusi geresnė, o gal kaip tik sovietai ją nubaustų už bendradarbiavimą su vokiečiais, panaikindami žemėlapyje net Lietuvos vardą. Aišku, kad tai tik hipotezės, kurias istorikai kartais leidžia sau kelti, pabrėždami, kad tai tik spėjimai, „kas būtų, jeigu būtų“.

Labai daug tiesos paaikšėtų, jei būtų išslaptinti Rusijos slaptieji archyvai, kuriuose patikimai paslėpti ilsisi tuomečiai dokumentai. Dabartinės Rusijos valdžia ne kartą buvo raginta išslaptinti archyvus ir nuimti tą paslapties šydą, dengiantį istorinę tiesą, tačiau atsakymas gaunamas vienareikšmis – tai pakenktų Rusijos nacionaliniam saugumui. Vadinasi, slepiama daug ir svarbių dalykų. Ir kol jie slepiami, istorikams ir žurnalistams lieka fantazuoti, spėlioti ir laukti, kad vieną dieną pasikeistų Rusijos valdžia ir atsivertų tie neįkainojami šiuolaikinės istorijos klodai. ■

TAMSIOJI SMEGENŲ PUSĖ

Mokslininkai žino, kad atliekant matavimus dažnai tenka kovoti su pašaliniais triukšmais, iškraipančiais tikrąjį signalą. Sukurta daug metodų, kaip eliminuoti foninį triukšmą, kylantį dėl pačios aparatūros netobulumo ar išorėje sklindančių trikdžių. Dažniausiai iš signalo „po sužadavimo“ atimamas „tamsinis“ (foninis) signalas ir taip gaunamas skirtingas rezultatas. Ilgus dešimtmečius registruojant galvos smegenų nervinius impulsus buvo elgiamasi labai panašiai. Mokslininkus domino tik signalai, kylantys galvoje „po sužadavimo“, t. y. išprovokuoti išorės poveikio ar paties žmogaus, atliekant vieną ar kitą veiksmą. Ramybės būsenos galvos smegenų elektrinis aktyvumas tebuvo laikomas elementariu ir jokios informacijos neturinčiu triukšmu... Pasirodo, kad toks požiūris buvo labai klaidingas. Neurologinius procesus tiriantis mokslininkas Marcusas E. Raichle'as, knygos „Smegenų tamsioji energija“ autorius, buvo pirmasis, iškėlęs klausimą, ar pats triukšmas neturi kokios nors reikšmės. M. E. Raichle'as vėliau savo pranešime konstatavo: „Pasirodo, kad tai yra dar vienas signalas biologiniame pasaulyje, kurio triukšmas yra nepaprastai svarbus ir turtingas informacijos.“

Kita vertus, kai jau idėja ištraukta į dienos šviesą, ji atrodo labai akivaizdi – juk ar jums kada nors teko iš tiesų „apie nieką negalvoti“. Jei teko, vadinasi jūs galvojote apie „galvojimą apie nieką“... Mūsų smegenys dirba niekada nesustodamos. Juk net miegant, kai visos žmogaus sistemos maksimaliai ilsisi, smegenys lieka aktyvios – tai jau senokai žinoma iš elektroencefalograminių (EEG) tyrimų. Tačiau mūsų smegenys dirba, ne tik sprendžiamos galvosūkių ar mums žaidžiant stalo tenisą, bet ir sapnuojant ar svajojant (galvojant apie nieką).

M. E. Raichle'as ir jo kolegos pastebėjo, kad poilsio metu, kai apie nieką negalvojama, arba netgi mie-

gant tam tikros smegenų sritys zvimbiam komunikuojamos nerviniais impulsais. Anksčiau nuvertintas „tamsiosios smegenų energijos“ vaidmuo, atrodo, gali būti labai svarbus ir susijęs su smegenų pasiruošimu ateities įvykiams, t. y. informacijos apdorojimu. Tokios veiklos sutrikdymas gali būti labai lemtingas. Šio „tamsinio“ smegenų aktyvumo tyri-

Kai protas ilsisi, skirtingos smegenų sritys „tauškia“ viena su kita

mai gali būti raktas į tam tikrų neurologinių sutrikimų ir net pačios sąmonės supratimą.

Įsivaizduokite, kad ramiai snūduriuojate krėslė, apie nieką ypatingą negalvodamas ir staiga jūsų dėmesį patraukia mobiliojo telefono skambutis. Kilstelėte ranką ir paimate telefoną atsilipti. Kas gi vyko jūsų smegenyse po to, kai suskambo telefonas? Ir kas vyko dar prieš tai? Anksčiau dauguma mokslininkų manė, kad neurofiziologinė veikla, iki smegenis pasiekia akivaizdus dirgiklis, yra betikslė. Lyg baltai mirguliuojantis televizoriaus ekranas, sugedus antenai. Tačiau nauji neorovaizdavimo tyrimai atskleidė, kad ilsintis smegenyse vyksta daug svarbios informacijos apdorojimo veiklos.

Pasirodo, kai protas ilsisi – kada ramiai svajojate krėslė, miegate ar esate anestezuoti operacijai, – skirtingos smegenų sritys „tauškia“ viena su kita. O energija, sunaudota šio visuomet aktyvaus žinių siuntimo metu, žinomu kaip smegenų tamsinė būsena, yra 20 kartų didesnė nei ta, kuri yra smegenų sunaudojama sąmoningai reaguojant į išorinį dirgiklį. Iš tiesų dauguma dalykų, kuriuos darome sąmoningai, tarkime, sėdame pietauti ar kalbame auditorijai, žymi pasitraukimą iš smegenų tamsinės būsenos. Ši būsena, matyt, yra susijusi su asmens patirties kaupimu, situacijų apdorojimu ir pasiruošimu ateities są-

NUMATYTOSIOS BŪSENOS TINKLAS

Bendradarbiaujanti smegenų zonų grupė, žinoma kaip numatytosios būsenos tinklas (NBT), yra atsakinga už didelę dalį aktyvumo, kai protas yra nesusitelkęs, ir atlieka pagrindinį vaidmenį protui funkcionuojant.

moningai veiklai ir veiksmams. Šios būsenos tyrimai gali atskleisti tiek paprastų protavimo klaidų, tiek ir sudėtingų smegenų veiklos sutrikimų (tokių kaip depresija ar Alzheimerio liga) priežastis.

TIRIANT TAMSIAJĄ ENERGIJĄ

Idėja, kad smegenys gali būti nuolat dirbančios, nėra nauja. Pirmasis šios nuomonės šalininkas buvo Hansas Bergeris, gerai žinomas elektroencefalogramos, užrašanti elektrinius smegenų signalus, išradėjas. Savo darbų išvadose, publikuotose 1929 metais, Bergeris iš nenutrūkstančių elektrinių virpesių nustatė, kad „turime manyti, jog centrinė nervų sistema ne tik nemieganti, bet visada yra žymaus aktyvumo būsenoje“.

Bet jo idėjos buvo ilgai ignoruojamos arba tiesiog neplėtojamos, nes nebuvo tinkamų tyrimo metodų. 1970-ųjų pabaigoje atsirado pozitronų emisijos tomografija (PET). Šis metodas leido tirti neuronų veiklą registruojant gliukozės metabolizmą ir deguonies suvartojimą. 1992 m. sekė funkcinis branduolių magnetinis rezonansas (fBMR), leidžiantis matuoti deguonies pasisavinimo dinamiką atskirose smegenų srityse. Šios technologijos leido čiupinėti smegenų veiklą, tačiau tyrimo metodų vystymo kryptis visiškai eliminavo „tamsinį“ smegenų signalą ramybės būsenoje. Įvairia metodika buvo siekiama išskirti tik po ▶

sužadavimo (kai smegenys pakviečiamos atlikti tam tikrą užduotį) atsirandanti smegenų aktyvumą, paliekant poilsio fazę „tamsoje“.

Kaip ir minėjome, triukšmo eliminavimas buvo natūralus klystkelis, kuriuo šioje srityje ir nuėjo mokslininkai. Siekdami nustatyti atskiras smegenų zonas, atsakingas už tam tikrą veiksmą ar jutimą, tyrėjai registruoja signalus esant dviem skirtingoms sąlygoms. Pavyzdžiui, jei tyrėjai nori nustatyti, kurios smegenų sritys veiksnius skaitant žodžius garsiai („testo“ sąlyga), o ne žvelgiant į tuos pačius žodžius tyliai („kontrolės“ sąlyga), jie ieško skirtumo tarp šių dviejų sąlygų vaizdų. Taigi jie būtinai atims signalą, kylantį žmogui skaitant, iš signalo, tyliai regint parašytus žodžius. Gautas signalų skirtumas tam tikrose smegenų srityse ir būtų laikomas ieškomu rezultatu. Bet kas, kas vyksta smegenyse ramybės būsenoje, ilgą laiką likdavo laboratorijos šiukšlių dėžėje.

Vienai grupei mokslininkų parūpo, kas gi vyksta smegenyse, kai protui tiesiog leidžiama laisvai „klajoti“. Vienas iš būdų – tai tiesiog stebėti smegenų aktyvumą ramybės būsenoje. Tačiau tiesiog stebint neapdorotus vaizdus, daryti kokias nors išvadas labai sudėtinga. Tolesnė analizė parodė, kad tam tikros užduoties atlikimas padidina smegenų energijos sunaudojimą mažiau nei 5 proc., palyginti su ramybės būsenos aktyvumu. Didelė dalis energijos (nuo 60 iki 80 proc.) smegenyse sunaudojama sluoksniuose, nesusijusiuose su jokiū išoriniu aktyvumu ar įvykiu. Kaip ir kolegų astronomai, smegenų tyrėjai šį vidinį aktyvumą ėmė vadinti sme-

LIGA IR TINKLAS

Alzheimeris: smegenų sritys, kurios atrofuojasi dėl Alzheimerio ligos, labai sutampa su pagrindiniais NBT centrais.

Depresija: matomas sumažėjęs vienos iš NBT sričių ir zonų, susijusių su emocijomis, ryšys.

Šizofrenija: dauguma NBT zonų rodo padidėjusį signalizavimo lygį. Šio atradimo svarba vis dar tiriama.

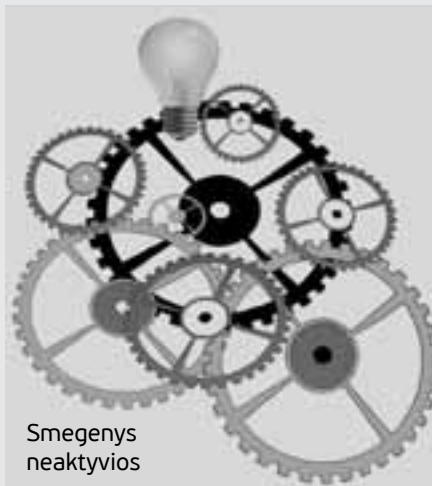
BESIILSINČIOS SMEGENYS

Neinvaziniai metodai, tokie kaip pozitronų emisijos tomografija ir funkcinis magnetinio rezonanso vaizdavimas, nuo pat pradžių nefiksavo foninio smegenų aktyvumo ženklų, kuomet žmogus nieko neveikia, ir tai lėmė netikslų nervinės veiklos vertinimą.

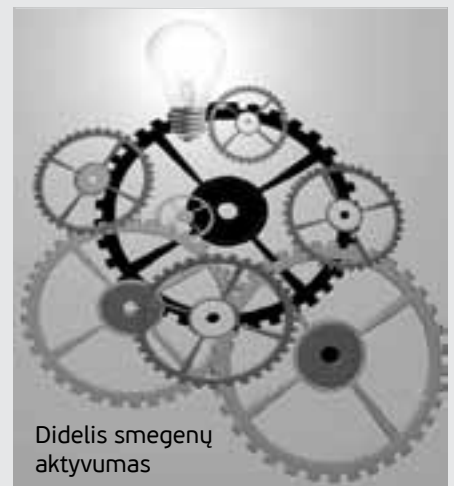
JOKIOS AKTYVIOS VEIKLOS,
tiesiog svajojimas

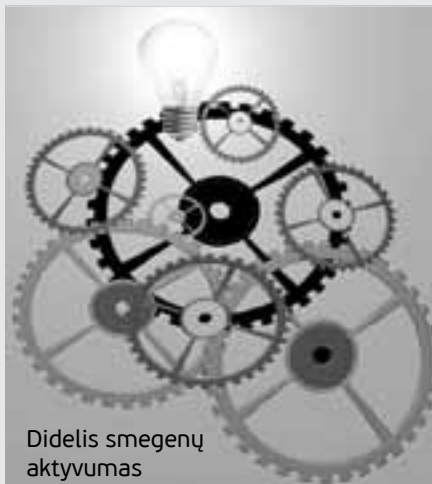
SUTELKTA VEIKLA,
tokia kaip skaitymas

Smegenys
neaktyvios

Didelis smegenų
aktyvumas

Didelis smegenų
aktyvumas

Didesnis smegenų
aktyvumas

Martynos Žilionytės fotomontažai

BESIVARŽANČIOS TEORIJOS

SENASIS POŽIŪRIS: smegenų skenavimas leido manyti, kad dauguma neuronų yra tylūs, iki jų prireikia tam tikrai veiklai, pavyzdžiui, skaitymui; tuo momentu smegenys „iššauna“ ir užduočiai reikalingą energiją išnaudoja signalizavimui.

NAUJASIS POŽIŪRIS: pastaraisiais metais papildomi neurovaizdavimo eksperimentai parodė, kad smegenys palaiko aukštą aktyvumo lygį netgi formaliai ilsėdamosi. Iš tiesų skaitymas ar kita nusistovėjusi užduotis minimaliai reikalauja papildomos energijos – iki 5 proc. daugiau nei tai, kas ir taip yra sunaudojama šioje labai aktyvioje būsenoje.

Smegenų tamsioji energija gali suteikti informacijos apie sąmoningumo prigimtį

genų tamsiąja energija, kaip nuoroda į nematomą energiją, sudarančią didelę dalį visatos.

Idėja dėl nervinės tamsiosios energijos kilo taip pat ir stebint, kiek stebėtinai mažai informacijos, gaunamos iš pojūčių, galiausiai pasiekia smegenų vidines veiksmo sritis. Pavyzdžiui, vizualinė informacija labai sumenksta, kol patenka iš akies iki vizualinės smegenų žievės. Iš faktiškai neribotos informacijos, esančios pasaulyje aplinkui mus, tinkle, esančią užpakalinėje akies pusėje, pasiekia apie 10 mlrd. bitų per sekundę. Kadangi optinis nervas, prijungtas prie tinklainės, turi tik milijoną išvesties jungčių, tik 6 mln. bitų per sekundę gali palikti tinklainę ir tik 10 tūkst. bitų per sekundę pasiekia vizualinę smegenų žievę.

Po tolesnio apdoravimo vizualinė informacija perduodama į smegenų zonas, atsakingas už mūsų sąmoningo suvokimo formavimą. Stebina tai, kad tą sąmoningą suvokimą sukuriantis informacijos kiekis yra mažesnis nei 100 bitų per sekundę. Toks nedidelis duomenų srautas tikriausiai negalėtų suformuoti suvokimo, vadinasi, kad jis būtų suformuotas, tikriausiai įsijungia „tamsinis“ smegenų aktyvumas. Kita vertus, „tamsinio“ aktyvumo reikšmę patvirtina ir neoroninių jungčių skaičius, nes, pavyzdžiui, vizualinėje smegenų žievėje iš visų esančių neuronų sandūrų tik 10 proc. yra skirtos įeinančiai vizualinei informacijai.

ATRANDANT TAMSINĮ REŽIMĄ (NBT)

Užuominos apie smegenų vidinį gyvenimą prigijo. Tačiau reikėjo daugiau supratimo apie smegenų vidinę veiklą ir tai, kaip ji gali veikti suvokimą bei elgesį. NBT supratimo progresą lėmė beveik atsitiktiniai pastebėjimai atliekant PET tyrimus, o vėliau paremti fBMR.

1990 m. viduryje buvo atsitiktinai pastebėta, kad tam tikrose smegenų zonose ramybės būsenoje aktyvumo lygis staiga sumažėja prieš pat subjektui atliekant tam tikras užduotis. Šios sritys,

ypač vidurinė viršugalvio smegenų žievė (zona, esanti netoli smegenų centro, kurios viena funkcijų – atsimentinti asmeninius įvykius žmogaus gyvenime), rodė aktyvumo sumažėjimą, kol kitos sritys buvo užsiėmusios nustatyto darbo atlikimu, pavyzdžiui, skaitymu garsiai. Sritį, kurioje vyko didžiausias aktyvumo lygio nuosmukis, vadina VMVS – vidurine mistine viršugalvio sritimi. Vadinasi, tuo momentu, kai žmogus ruošiasi atlikti sąmoningą veiklą, tam tikros smegenų dalys, iki tol veikusios „tamsiniu“ režimu, yra lyg išjungiamos. Šis rezultatas leido lokalizuoti „tamsinio“ režimo židinius.

PET eksperimentai patvirtino, kad smegenys toli gražu netinginauja, kai nėra užimtos sąmoninga veikla. Iš tiesų VMVS, kaip ir dauguma kitų sričių, išlieka nuolat aktyvi, iki smegenys susitelkia prie naujos užduoties, kurios metu kai kuriose srityse aktyvumas sumažėja. Iš pradžių šie tyrimai buvo sutikti skeptiškai. 1998 m. M. E. Raichele'o ir bendraatorių straipsnis netgi buvo atmestas, nes vienas iš recenzentų tvirtino, kad aprašytas aktyvumo sumažėjimas buvo duomenų klaida. Tačiau minėtus eksperimentus patvirtino ir kiti rezultatai, ištyrus vidurinę viršugalvio smegenų žievę ir vidurinę prefrontalinę smegenų žievę (kuri atsakinga už įsivaizdavimą, taip pat emocijų būklę). Dabar abi šios sritys yra laikomos pagrindiniais NBT centrais. Iki šiol neurofiziologai neįtarė, kad ramybės būsenoje smegenyse vyksta tikslinga komunikacija tarp skirtingų zonų. Dar įdomiau, kad šios tarpzoninės komunikacijos sutrikimai gali lemti įvairias psichines ligas.

SĄMONINGUMAS IR LIGA

NBT tyrimo sėkmės ir nesėkmės gali padėti suprasti kai kurias giliausias smegenų paslaptis. Mokslininkams NBT jau leido padaryti nepaprastai įdomias išvagas apie dėmesio ir sąmoningos veiklos prigimtį. 2008 m. tarptautinė tyrėjų grupė paskelbė, kad, stebėdami NBT, jie galėjo pasakyti, jog subjektas padarys klaidą sprendžiamas kompiuterinį testą, dar 30 sekundžių prieš jam

PAGRINDINĖS IDĖJOS

- neuromokslininkai ilgai manė, kad smegenų sluoksniškai žmogui ilsintis yra išjungti;

- tačiau vaizdavimo eksperimentai parodė, kad egzistuoja pastovus pagrindinės veiklos lygmuo;

- šis vadinamasis numatytasis režimas gali būti svarbus planuojant ateities veiksmus;

- blogas smegenų zonų numatytame režime susiejimas gali sukelti sutrikimų, įvairuojančių nuo Alzheimerio ligos iki šizofrenijos.

suklystant. Klaida atsiradavo tuo atveju, jei tamsinio režimo tinklas perimdavo veikimą ir sričių, susijusių su dėmesiu ir susitelkimu, aktyvumas sumažėdavo.

Ateinančiais metais smegenų tamsioji energija gali suteikti informacijos apie sąmoningumo prigimtį. Dauguma neuromokslininkų tvirtina, kad mūsų sąmoninga sąveika su pasauliu yra tik nedidelė smegenų veiklos dalis. Smegenų tamsiosios energijos tyrimai gali padėti atskleisti, ne tik kas slypi už sąmoningumo ribos, kasdienėje smegenų veikloje, tačiau ir suprasti kai kurių neurologinių ligų kilmę.

Smegenų vaizdavimo tyrimai jau nustatė, kad Alzheimerio liga, depresija, autizmu ir net šizofrenija sergančių pacientų ryšiai tarp smegenų ląstelių yra pakitę būtent NBT srityse. Alzheimeris ateityje tikrai gali būti įvardytas kaip NBT sutrikimas. Alzheimerio paveiktų smegenų zonų projekcija visiškai atitinka sritis, dalyvaujančias NBT.

Ziūrėdami į ateitį, tyrėjai turėtų siekti išsiaiškinti, kaip tarpzoninė komunikacija smegenyse organizuota ląstelių lygiu ir kaip NBT elektriniai ir cheminiai signalai perduodami atskiruose smegenų sluoksniuose. Bėgant laikui, nervinė tamsioji energija galiausiai gali būti suprasta kaip priežastis, dėl kurios mes apskritai gyvename... ■

Pagal publikacijas „Scientific American“ (Marcus E. Raichle „The Brain's Dark Energy“) ir www.sciencenet.cn (Dongyang Zhang and Marcus E. Raichle „Disease and the brain's dark energy“) parengė dr. Paulius Saudargas ir Vaida Stundyte.

EUROPOS KREPŠINIO KOVOS LIETUVOS MIESTUOSE – AR SPĖSIME PASIRUOŠTI?

Kęstutis SALICKAS

Naudą iš Lietuvoje organizuojamo Europos vyrų krepšinio čempionato paslaugų verslas pajus ateinančiais metais

Vyčio Šulinsko nuotrauka

Baigiamoje statyti Kauno „Žalgirio“ arenoje turėtų vykti Europos krepšinio čempionato finalinės kovos

Europos vyrų krepšinio čempionatas Lietuvoje – neabejotinai didžiausias Lietuvoje organizuojamas sporto renginys, pritrauksiantis visos Lietuvos ir Europos krepšinio sirgalių dėmesį. Lietuvos krepšinio rinktinė jau seniai yra vadinama geriausia šalies ambasadore, pergalemis reprezentuojanti Lietuvą. Kitais metais ne tik Lietuvos rinktinė savo pergalemis turės galimybę reprezentuoti Lietuvą – tai puiki proga supažindinti Europą su Lietuvos gamta, miestais, žmonėmis, kultūra.

Čempionatas atveria galimybes papildyti miestų biudžetus, smulkieji verslininkai, amatininkai gali prekiauti savo gaminiiais, teikti maitinimo, apgyvendinimo paslaugas. „Panevėžio „Cido“ arenas atlikto tyrimo duomenimis, pernai, kai Panevėžyje draugiškas

rungtynes žaidė Lietuvos ir Rusijos vyrų rinktinės, miestas uždirbo apie 700 tūkst. Lt. Tai tik vienerios rungtynės. O čempionatas vyks šešias dienas, į jį atvažiuos ne tik lietuviai, bet ir užsienio turistai. Ypač daug naudos turėtų pajusti paslaugų verslas. Per jį pinigai grįš į Lietuvos ir Panevėžio biudžetus“, – teigia Darius Simėnas, 2011 m. Europos vyrų krepšinio čempionato Panevėžio organizacinio komiteto vadovas, Panevėžio mero padėjėjas. Taigi finansinė nauda miestams, čempionato organizatoriams, bus jaučiama, bet tik ateinančiais metais. Dabar Lietuvoje pats darbų įkarštis. Planuojama, kad čempionatas vyks šešiuose Lietuvos miestuose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje ir Alytuje. Iš šių miestų Vilnius yra bene vienintelis, jau dabar pasirengęs organizuoti krepšinio čempionatą: turi tam

tinkamą „Siemens“ areną, pakankamai 4 žvaigždučių viešbučių krepšininkams ir ekonominės klasės viešbučių sirgaliams apgyvendinti. Kiti miestai turi didesnių ar mažesnių problemų, kurias sprendžia, siekdami neprarasti galimybės organizuoti krepšinio čempionatą, prisistatyti sporto turistams ir suteikti miestų plėtrai naujų impulsų.

Pirmasis miestas, pasirašęs varžybų organizavimo sutartį su Lietuvos krepšinio federacija (LKF), – Šiauliai. Šia sutartimi miestas įsipareigojo organizuoti varžybas ir pasirūpinti varžybų dalyviais, teisėjais, žurnalistais, svečiais. FIBA standartus atitinkanti arena Šiauliuose pastatyta ir atidaryta 2007 m. vasarą, todėl dabar užtenka ją tik šiek tiek patobulinti. Didesnių sunkumų Šiauliai turėjo dėl viešbučių, nes pagrindiniuose Šiaulių viešbučiuose gyvena NATO

Daivos Jakubauskienės nuotrauka

Šiomet baigiamas rekonstruoti Alytaus sporto ir rekreacijos centras, kuriame kitais metais vyks krepšinio čempionato varžybos

kariai, saugantys Baltijos šalių oro erdvę. Tačiau šią problemą Šiauliai jau beveik išsprendė – viešbučių rekonstrukcijos ir statybų darbai eina į pabaigą.

Alytaus miesto savivaldybė taip pat jau pasirašė sutartį dėl čempionato organizavimo Dzūkijos sostinėje, kur jau baigiamas rekonstruoti sporto ir rekreacijos centras, tačiau čia vis dar neišspręsta krepšinininkų apgyvendinimo problema. Buvo planų Alytuje statyti naują viešbutį, kuriame būtų apgyvendinti krepšinininkai, tačiau vasarą turėjusios prasidėti statybos nepajudėjo iš vietos. Šiuo metu vykdomos viešųjų pirkimų procedūros. Tikimasi, jei lėšomis padės Vyriausybė, viešbutis bus pastatytas ir kitų metų liepos ar rugpjū-

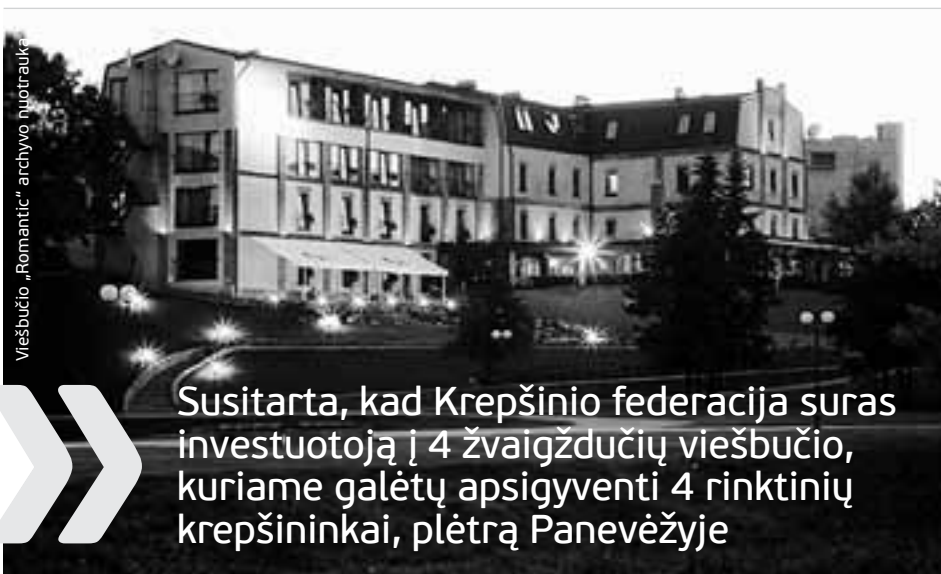
čio mėnesį galės priimti gyventojus. Prie viešbučio statybos Alytaus savivaldybė prisidės 3–3,5 milijono litų. Nepastatčius viešbučio, dar būtų galimybė čempionato svečius ir krepšinininkus apgyvendinti Birštono ir Druskininkų viešbučiuose.

Klaipėda ir Kaunas negali skųstis viešbučių trūkumu, tačiau abu miestai dar stato arenas, kurias planuoja baigti atitinkamai kitų metų sausio ir vasario mėnesiais.

Kitas miestas kandidatas organizuoti krepšinio čempionato kovas – Panevėžys. Nepaisant to, kad Panevėžys turi naują, 2008 m. rudenį atidarytą sporto areną, kurioje būtų galima organizuoti krepšinio čempionato rungtynes, šis miestas iki šiol neturi FIBA reikalavi-

mus atitinkančio keturių žvaigždučių viešbučio. Ši problema jau sprendžiama. Miesto savivaldybė bendradarbiauja su LKF. Susitarta, kad Krepšinio federacija suras investuotoją į 4 žvaigždučių viešbutį, kuriame galėtų apsigyventi 4 rinktinės krepšinininkai, plėtrą, o kitos dvi rinktinės sutiko apsigyventi trijų žvaigždučių viešbutyje. Panevėžio miesto mero Vitalijaus Satkevičiaus siūlymu, miesto savivaldybė parengė krepšinio populiarinimo programą, kuriai finansuoti skyrė 2,5 mln. Lt. Po derybų su LKF sutarta, kad Panevėžyje per penkerius metus kasmet vyks bent 24 tarptautinės krepšinio varžybos. Tokių renginių panevėžiečiams „Cido“ sporto arenoje labai trūko. Sirgaliai galės apsigyventi mažesniuose Panevėžio viešbučiuose, moteliuose ir net kaimo turizmo sodybose. „Be to, nuo Panevėžio iki Kauno, Vilniaus, Šiaulių yra nedidelis atstumas. Kaip pavyzdį galima paminėti ką tik praėjusį Pasaulio vyrų krepšinio čempionatą Turkijoje. Daug Lietuvos sirgalių į varžybas Izmirė važinėjo iš Kušadasio kurortinio miesto, esančio už 100 km“, – sako Darius Simėnas.

Tai tik keletas šiuo metu aktualių klausimų, su kuriais susiduria miestai, ketinantys priimti Europos krepšinio čempionato dalyvius ir svečius. Pastatčius arenas, suradus, kaip apgyvendinti čempionato dalyvius, reikės spręsti ir kitus organizavimo klausimus: dalyvių logistikos, viešosios tvarkos užtikrinimo, maitinimo(si), kultūrinės veiklos, laisvalaikio ir t. t. ■

Viešbučio „Romantic“ archyvo nuotrauka

Susitarta, kad Krepšinio federacija suras investuotoją į 4 žvaigždučių viešbutį, kuriame galėtų apsigyventi 4 rinktinės krepšinininkai, plėtrą Panevėžyje

Rekonstruotas viešbutis „Romantic“ Panevėžyje atitiks FIBA reikalavimus ir jame galės apsigyventi krepšinio čempionato dalyviai

BALTŲ VIENYBĖS UGNIS

Kęstutis D. RIMKEVIČIUS

Jau ne pirmus metus rugsėjo 22 d. įvairiuose Lietuvos kampeliuose, ypač Žemaitijoje, nuo piliakalnių ar tiesiog kalvų į dangų pakyla baltų vienybės laužų liepsnos. Jei tą vakarą keliavote pro kokį nors piliakalnį ir jo viršūnėje išvydote besiplaikstančius žiežirbų spiečius, – įdomu, ar susimąstėte, kokią svarbią žinią jums nori perduoti šis liepsnojantis ženklas. Norėtusi tikėtis, kad susimąstėme visi – tiek stovėję prie laužų, keliavę pro šalį ar sužinoję apie šią laužų sąšauką iš žiniasklaidos. Baltų vienybės dienos minėjimas tą rugsėjo vakarą nuvilnijo per visą Lietuvą ir, įveikęs kalbos, kultūros ar tiesiog administracinius, o dažniau – mūsų pačių uždarmo ir susvetimėjimo, barjerus nunešė vienybės žinią iki pat Rygos Latvijoje.

Tą dieną, kurią šiandien minime baltų vienybę, prieš daugelį metų (1236-aisiais) susitelkę lietuvių (daugiausia žemaičiai) ir latvių gentys Saulės mūšyje nugalėjo Kalavijuočių ordiną. Ši pergalė buvo stambiausias to laiko laimėjimas, smarkiai susilpninęs kalavijuočių pajėgas (nuo to karto jie jau neatgavo savo galybės) ir paskatinęs sukilti kuršius ir estus.

Beje, šįmet Baltų vienybės ugnies sąšauka buvo skirta dar dviem itin svarbioms lietuvių pergalėms – Žalgirio (1410 m.) ir Durbės (1260 m.) mūšiams – atminti. 2010-ieji – šių abiejų pergalių jubiliejiniai metai. Tą patį liepos mėnesį minėjome 600 metų, kai suskambo Žalgirio mūšio pergalės trimitai, ir 750 metų, kai žemaičių kariuomenė drauge su prisijungusiais kuršiais ir estais sumušė Livonijos ordino riterius.

Paminėti Baltų vienybės dienos „Apžvalga“ nuvyko į Šiaulius – būtent į tą miestą, kurio apylinkėse XIII a. žemaičiai ir stojo į Saulės mūšį. Mūsų pakalbintas Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų Šiaulių skyriaus pirmininkas Jonas Bartkus papasakojo, kad pačiuose Šiauliuose ir miesto apylinkėse yra populiarūs Baltų vienybės dienos renginiai. Žmonės, kuriems svarbi lietuviškumą ir baltų vienybę, noriai renkasi tiek ant Salduvės piliakalnio, tiek ant kitų kalvų ir dalyvauja Šiaulių gamtos ir kultūros paveldo apsaugos klubo „Aukuras“ inicijuotoje laužų sąšaukoje. Rengiant šią vienybės akciją daug prisideda Žemaičių kultūros draugija (įsikūrusi Telšiuose), taip pat Šiaulių žemaičių kultūros draugija „Saulaukis“.

J. Bartkus

„Ugnis baltų papročiuose buvo labai svarbi. Uždegdami laužą jie pasikeisdavo informacija apie ateinančius priešus ar tiesiog pranešdavo apie save. Būtent gavinant pastarąją tradiciją, ant piliakalnių yra kuriami laužai“, – sakė J. Bartkus.

Tąkart drauge su bendraminčiais iš TS-LKD Šiaulių skyriaus ir „Saulaukio“ draugijos užkopėme į vieną iš Šiauliuose esančių kalvų, į kurią veda jau 10 metų šiauliškių TS-LKD partiečių puoselėjama ažuolų alėja.

Prie laužo skambėjo liaudies dainos, buvo sakomos iškilmingos kalbos. Į susirinkusius kreipėsi ir pats Jonas Bartkus, ir į šventę atvykęs Lietuvos Respublikos Seimo narys Paulius Saudargas. Kaip

Baltų vienybės ugnis Šiauliuose

vienybės simbolis aplink laužą ratu buvo siunčiamas giros kaušas.

Vis dėlto, ką mums šiandien reiškia toji baltų vienybė? Kuo ji taip svarbi? J. Bartkus mus patikino: „Šiame globalėjančiame pasaulyje mes turėtume būti vieningi su savo artimiausiais kaimynais, puoselėti bendras tradicijas. Vienybė su kitomis baltų tautomis būtent ir lėmė tai, kad mes galėjome laimėti Durbės mūšį. Vienybė su lenkais lėmė, kad galėjome laimėti Žalgirio mūšį. Tai, matyt, ir šiuo metu ta vienybė yra taip pat svarbi, ir sutelktai dirbdami mes galime pasiekti geresnių rezultatų.“ ■

Kęstučio D. Rimkevičiaus nuotrauka

J. Panka

Julius PANKA, Lietuvių tautinio jaunimo sąjungos pirmininkas

Lietuvių tautinio jaunimo sąjunga kartu su Devyniaragio Romuva ir vietos lietuvių bendruomene (klebonu, mokytojais, moksleiviais, šauliais, skautais) Baltų vienybės dieną šventė prie Bėčionių piliakalnio, Šalčininkų rajone, netoli Dieveniškų. Degdami vienybės laužą prisiminėme, kad čia kadaise buvo baltų žemių širdis – vieta, kurioje formavosi dabartinė lietuvių tauta. Baltų vienybės diena sujungė lietuvius ir latvius į vieną didelę laužų sąšauką, kuri leido ir tų rajonų, kuriuos dabar valdo priešiški baltiškumui nutautėlių atstovai, gyventojams pajusti visų baltų vienybės jėgą. Jaunieji romuviečiai parodė, kokias apeigas baltai atlikdavo per lygiadienį senovėje. Dainuodami senas liaudies dainas ir prisimindami šlovingą pergalę Saulės mūšyje, mes širdyse jautėme savo tūkstantmetės civilizacijos galią ir pasididžiavimą.

VYTAUTAS ŽVELGIA Į PELESĄ

Kęstutis D. RIMKEVIČIUS

Kasmetiniai Šv. Lino atleidai (rugsėjo 23 d.) Pelesoje šįmet tapo dviguba švente. Į šį, Baltarusijos teritorijoje esantį lietuvišką kaimą, kur ne tik išgirsi kalbant lietuviškai, bet rasi ir lietuvišką vidurinę mokyklą, per didžiausius parapijos atleidus įžengė Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas. Įžengė su garbe – orkestrais, dainomis ir iškilmių kalbomis – ir čia apsisuto. Žvelgia dabar susimąstęs, rankoje laikydamas skeptrą, į lietuviškąją mokyklą, į apylinkes ir įdomu, ką mintija. To nesužinosim, nes paminklai, deja, nekalba, tačiau to susirūpinusio, mąslaus žvilgsnio užtenka, kad pajustum lietuviškos dvasios jėgą, kad iš Lietuvos pusės pūstelėjęs gairus vėjelis nuvilnytų Pelesos apylinkių pievomis ir medžiais.

Nelengvas buvo Vytauto kelias iki Pelesos – daugybę dienų ir naktų teko praleisti baltarusių mūitinėje – po lietuvių ar kaitroje. Vis dėlto šiandien jis drąsiai ir oriai stovi ten, kur broliai lietuviai lietuviškai šneka. Todėl jis ir Vytautas,

todėl – ir kunigaikštis.

SKULPTORIŲ RADO INTERNETE

Pasirodo, tam, kad pelesiškių Vytautas užgimtų būtent toks, koksai šiandien žvelgia į Pelesą, pasitarnavo informacinės technologijos. Vienas projekto iniciatorių ir vykdytojų, visuomeninės organizacijos „Už pilietinę visuomenę“ pirmininkas Žilvinas Leleiva paminklo autorių prieniškį Algimantą Sakalauską susirado interneto platybėse, kur galima buvo pamatyti skulptoriaus darbų pavyzdžių, perskaityti jo prisistatymą. Kaip „Apžvalgai“ pasakojo pats skulptorius, jis, gavęs elektroniniu paštu nuotrauką iš Pelesos, įsijautęs į būsimą paminklo vietą, menininko intencijos vedamas „pajutęs, ko reikia, ir tada tiesiog skubėjęs greitai nupiešti, ką savo vaizduotėje matęs.“ Taip gimė projektas, kurį įgyvendinant galutinis taškas buvo padėtas šį rugsėjį, per Šv. Liną. „Tas paminklas čia reikalingas – šiai žemei ir mums tenai Lietuvoje – reikalingas kaip pakopa atkuriant ar atrandant ▶

Kęstučio D. Rimkevičiaus nuotrauka

Žymūs vietos žmonės, garbingi svečiai – visi atvyko pasveikinti Vytauto

Šiandien Vytautas drąsiai ir oriai stovi ten, kur broliai lietuviai lietuviškai šneka

praities, dabarties ir ateities jungtį“, – sakė „Apžvalgai“ A. Sakalauskas.

VISŲ PASVEIKINTAS

Didįjį kunigaikštį sveikino visi: patys pelesiškiai (lietuvių bendruomenės vardu kalbėjo Pelesos lietuvių visuomeninio susivienijimo „Gimtinė“ pirmininkas Jonas Matiulevičius) ir svečiai iš Lietuvos – LR Seimo narys Paulius Saudargas, LR užsienio reikalų ministerijos, taip pat švietimečių atstovai. Įgyvendintu projektu džiaugėsi Lietuvos ambasadorius Baltarusijoje Edminas Bagdonas, o paminklo skulptoriui dėkojo ir knygas apie Didžiąją Lietuvą dovanoję Vilnijos draugijos ir tautininkų atstovė Nijolė Balčiūnienė. Sveikino Vytautą ir vietos valdžia, taip pat vietos lenkų bendruomenė.

LR Seimo narys Paulius Saudargas (kairėje) už puikiai įgyvendintą idėją dėkojo paminklo autoriui, skulptoriui Algimantui Sakalauskui

Paminklo atidengimas. Pirmas iš dešinės – Pelesos lietuvių visuomeninio susivienijimo „Gimtinė“ pirmininkas Jonas Matiulevičius

Įsiminė baltarusiškosios administracijos atstovo nuoširdus sveikinimas ir demonstruotas geranoriškumas. Kad jis tikras, mus patikino ir Pelesos lietuvių mokyklos direktorius Alfonsas Švelnys. Pasak jo, tarp lietuvių bendruomenės ir vietos valdžios vyrąja abipusis supratimas. Kita vertus, Lietuvos dėmesys čia taip pat labai reikalingas. Anot direktoriaus, iš Lietuvos tikimasi daugiau susitikimų, bendravimo su Pelesos žmonėmis, to nuoširdumo, kurio už jokių pinigų nenusipirksi.

Matyt, Didysis kunigaikštis Vytautas, atkeliavęs į Pelesą, išties žengė svarbų žingsnį to bendrumo link. Žinia, paminklai nebylūs, bet Vytauto žvilgsnis – iškalbus. Jame – visa Lietuva. ■

Ž. LELEIVA: Ilgas bendravimas ir darbas veda prie to, kad ryšiai išlieka ir pasibaigus įvairiems projektams

„Apžvalga“ klausia visuomeninės organizacijos „Už pilietinę visuomenę“ pirmininko, vieno iš paminklo Vytautui Didžiajam pastatymo Pelesoje iniciatorių ir įgyvendintojų Žilvino LELEIVOS.

Kalbino Kęstutis D. RIMKEVIČIUS

Kaip kilo mintis pastatyti paminklą Vytautui Didžiajam Pelesoje? Idėja kilo ne man. Mintį pastatyti Vytautui paminklą jau kelerius metus mėgino įgyvendinti Pelesos lietuvių bendruomenė. Jie ieškojo lėšų Lietuvoje. Visuomeninė organizacija „Už pilietinę visuomenę“ dalyvavo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos skelbtame vystomojo bendradarbiavimo projektų konkurse, kuris apėmė bendradarbiavimą ne tik su lietuvių bendruomenėmis, bet ir su opozicijos jėgomis, daugiausia su Baltarusijos krikščionimis demokratais. Šalia to buvo pasiūlyta pastatyti (tiksliau atstatyti) Vytautui Didžiajam paminklą Pelesoje. Iš pradžių idėja atrodė beprotiška...

Ar sudėtinga buvo įgyvendinti šią idėją? Su kokiomis kliūtimis susidūrėte ir kas daugiausiai pagelbėjo?

Dabar atrodo, kad nelabai buvo sudėtinga, tačiau iš tiesų būta visokių netikėtumų. Pagrindinės kliūtys – Baltarusijos valdžios biurokratizmas, nors jis gal nebuvo kažkoks ypatingas (negalėčiau to palyginti su mūsų biurokratais, kadangi nesu statęs paminklo Lietuvoje). Labiausiai padėjo Pelesos lietuvių visuomeninio susivienijimo „Gimtinė“

Iš Lietuvos tikimasi daugiau susitikimų, bendravimo su Pelesos žmonėmis

Kęstučio D. Rimkevičiaus nuotrauka

Ž. Leleiva

pirmininkas Jonas Matiulevičius ir Pelesos lietuvių vidurinės mokyklos direktorius Alfonsas Švelnys. Jie užsiėmė visais teisiniais reikalais Baltarusijoje.

Kokį įspūdį paliko bendradarbiavimas su vietos bendruomene? Kokią Pelesą pažinote iš arčiau?

Savaime suprantama – gerą. Čia draugiški, paslaugūs, malonūs ir svetingi žmonės.

Ar turite tolesnių planų plėtoti santykius su Baltarusijos lietuviais? Ar nebus paminklo pastatymas tik vienkartinė akcija?

Manau, kad bendrausime asmeniškai, o jei bus galimybė įgyvendinti kokius nors projektus, irgi neatsisakysime. Pavyzdžiui, kai atidengėme paminklą, sulaukėme pasiūlymo mokyklos bazėje surengti Lietuvos ir Pelesos jaunimo ar vaikų stovyklą. Manau, kad ilgas bendravimas ir darbas veda prie to, kad ryšiai išlieka ir pasibaigus įvairiems projektams.

Kaip manote, ar pilietiškai aktyvi Lietuvos visuomenė turi pakankamai galimybių bendrauti su lietuviais Baltarusijoje? Kokios tos galimybės - ar jos išnaudojamos?

Tikriausiai turi. Gal problema yra vizos ir jų kaina. Ar išnaudojamos galimybės? Manau, kas tikrai nori išnaudoti, – išnaudoja. Kita vertus, ar daug yra tokių žmonių ar organizacijų – tai jau kitas klausimas. ■

LATGALOS ATVERTYS IR PASLAPTYS

Rasa BAŠKIENĖ

Indricos Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia

Gražų rugsėjo šeštadienį grupė Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčios maldininkų išvyko į piligriminę dviejų dienų kelionę Latvijon. Susipažinta su katalikiškuoju Latgalos regionu, aplankyta Agluonos Dievo Motinos Dangun ėmimo bazilika ir kitos Latgalos bažnyčios, kuriose XVII–XIX amžiuje aktyviai darbavosi tėvai jėzuitai. Kelionės programą parengė istorikai dr. Irena VAIŠVILAITĖ ir dr. Liudas JOVAIŠA. Prie keliautojų prisijungė ir Lietuvos ir Latvijos jėzuitų provincijolas t. Gintaras VITKUS.

Lietuvoje mažai žinoma apie latvių katalikybę. Paprastai manome, kad Latvijoje vyrauja liuteronizmas, tad ši kelionė mums buvo didelis atradimas. Taip pat keliaujant daug dėmesio buvo skiriama jėzuitams, kurie Latgaloje aktyviai veikė XVII–XIX amžiuje ir paliko daug savo veiklos pėdsakų: bažnyčių, mokyklų, kolegijų, bibliotekų. Jėzaus draugija gyvavo iki 1820 m., kai šie vienuoliai buvo išvaryti iš Rusijos imperijos ir vėl atsikūrė tik po Pirmojo pasaulinio karo.

Lietuvoje mažai žinoma apie latvių katalikybę. Paprastai manome, kad Latvijoje vyrauja liuteronizmas, tad ši kelionė mums buvo didelis atradimas

Jėzuitų bažnyčia Daugpilyje

Lietuvoje, Baltriškėse, netoli Zarasų. 2001 m. Baltriškėse visam laikui įsikūrė broliai Pranciškus, Juozapas, Bartas ir Egidijus, o vėliau prie jų prisijungė ir daugiau brolių. Jie greitai išmoko lietuvių kalbą, gyvena labai paprastą kaimo gyvenimą, beveik visą maistą patys pasigamindami. Jiems talkina atvykstantys jauni maldininkai, šeimos su vaikais. Broliai juokauja sakydami, kad miesto jiems nereikia, kadangi miestas pats atvyksta pas juos.

Pabendravę su broliais pasukome į Daugpilį. Daugpilis XVII–XIX a. buvo svarbiausias jėzuitų veiklos centras Latgaloje. Daugpilio jėzuitų namams priklausė misijų stotys Auloje, Dagdoje, Indricoje, Kraslavoje, Pušoje, Užvaldoje, Rygoje ir kt. Daugpilio rezidencijos fundatorius – žymus LDK karvedys, Smolensko vaivada Aleksandras Gosievskis (m. 1639) – palaidotas Vilniaus Šv. Kazimiero koplyčios Šv. Kryžiaus koplyčioje. Daugpilyje aplankėme jėzuitų baroko stiliaus mūrinę bažnyčią, taip pat besmalsaudami užsukome į šventųjų kankinių Boriso ir Glebo stačiatikių soborą, sentikių Novostrojskio cerkvę. Gaila tik, kad moteriškoji maldininkų dalis negalėjo užėiti į sentikių šventovę,

Ludzos pilies griuvėsiai

kadangi moterys, mūvintos kelnes ir be galvos apdangalų, ten nėra laukiamos.

Pravažiavę Daugpilį, pasukome į Užvaldą, kuri istoriniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėta 1625 m., apsileidus jėzuitams. Jie Užvaldoje įkūrė misiją, kuri gyvavo iki XIX amžiaus. Toliau – miestelis Latvijos ir Baltarusijos pasienyje gražiu pavadinimu Kraslava. Jame stovi įspūdinga Šv. Liudviko bažnyčia, kurioje saugomos Šv. Donato, Kraslavos globėjo, relikvijos. Kaip aiškino kelionės vadovai, XVI a., pradėjus kasinėti Romos katakombas, tapo labai populiariu dovanoti ten palaidotųjų palaikus įvairioms bažnyčioms. Taip Šv. Donato (liet. dovanotojo) palaikai popiežiaus Pijaus VI buvo padovanoti Pliaterių šeimai. Kraslavoje jėzuitų misija veikė 1680–1757 m. Konstantinui Liudvikui Pliateriui pakvietus misionierius kurtis Kraslavoje, jėzuitai savo misiją perkėlė į Indricą. Ji ten veikė 1756–1780 m. Indrica – labai jaukus nedidelis kaimelis ant Dauguvos upės kranto. Joje yra seniausia medinė šventovė Latvijoje – Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia. Į bažnyčią mus įleido vietinė moteriškė, padėjavusi, kad bendruomenė visai maža, belikę vieni senukai, o ir kunigėlis vos spėja suktis per kelias bažnyčias, nes vienoje neišsilaikytų...

Pakeliui į kelionės tikslą – Agluoną – aplankėme jėzuitų pastatytas barokines Dagdos Švč. Trejybės ir Aulos Šv. Marijos Magdalenos bažnyčias. Ir jau visai vakare atvykome į Agluoną, vieną gražiausių Latvijos miestelių. Agluona mums, lietuviams, įdomi tuo, kad, anot

Katalikiškas Latgalos (latv. Latgale) regionas ėmė formuotis nuo XVI a. vidurio. Maskvai užpuolus Livoniją ir kilus Livonijos karui (1558–1583), 1561 m. paskutinis Livonijos ordino magistras Gotardas Kettleris atsidavė Žygimanto Augusto globai ir tapo jo vasalu, o Livonijos konfederacija žlugo. Livonijos teritorija buvo padalyta į dvi kunigaikštystes: Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystę, taip pat Uždauguvį. Pirmąją vasalo teisėmis gavo Gotardas Kettleris (ji gyvavo iki 1795 m.), o antroji buvo tiesiogiai valdoma iš Lietuvos. XVII a. karuose su Švedija buvo prarasta didelė dalis Uždauguvio kunigaikštystės. Ši dalis, vėliau pavadinta Vidžeme, nuo XVIII a. atiteko rusams. O maža likusių žemių teritorija, Livonijos vaivadija (dabar Latgala), priklausė Lenkijos ir Lietuvos Respublikai. Ji buvo smarkiai veikiamą katalikybės. Lenkų kalba tapo prestižine krašto kalba. Latgaloje aktyviai veikė jėzuitai, dominikonai, misionieriai, pranciškonai. Nuo 1772 m. Latgala buvo įjungta į Rusijos imperijos sudėtį. 1918 m. prisijungė prie Latvijos Respublikos, o jos teritorija priklausė Rygos vyskupijai. 1995 m. Jonas Paulius II įkūrė Rezeknės-Agluonos vyskupiją.

įvairių istorikų, čia esą palaidotas Lietuvos karalius Mindaugas, o ir vietiniai gyventojai linkę tuo tikėti. Anot legendos, ant jo kapo buvusi pirmoji bažnyčia Agluonoje.

Agluona yra Latvijos katalikybės centras: Agluonos Dievo Motinos Dangun ėmimo bazilika yra svarbiausia

Agluonos bazilikos koplyčios altorius. Manoma, kad po šiuo altoriumi palaidotas Lietuvos karalius Mindaugas

Gatvelė Ludzoje

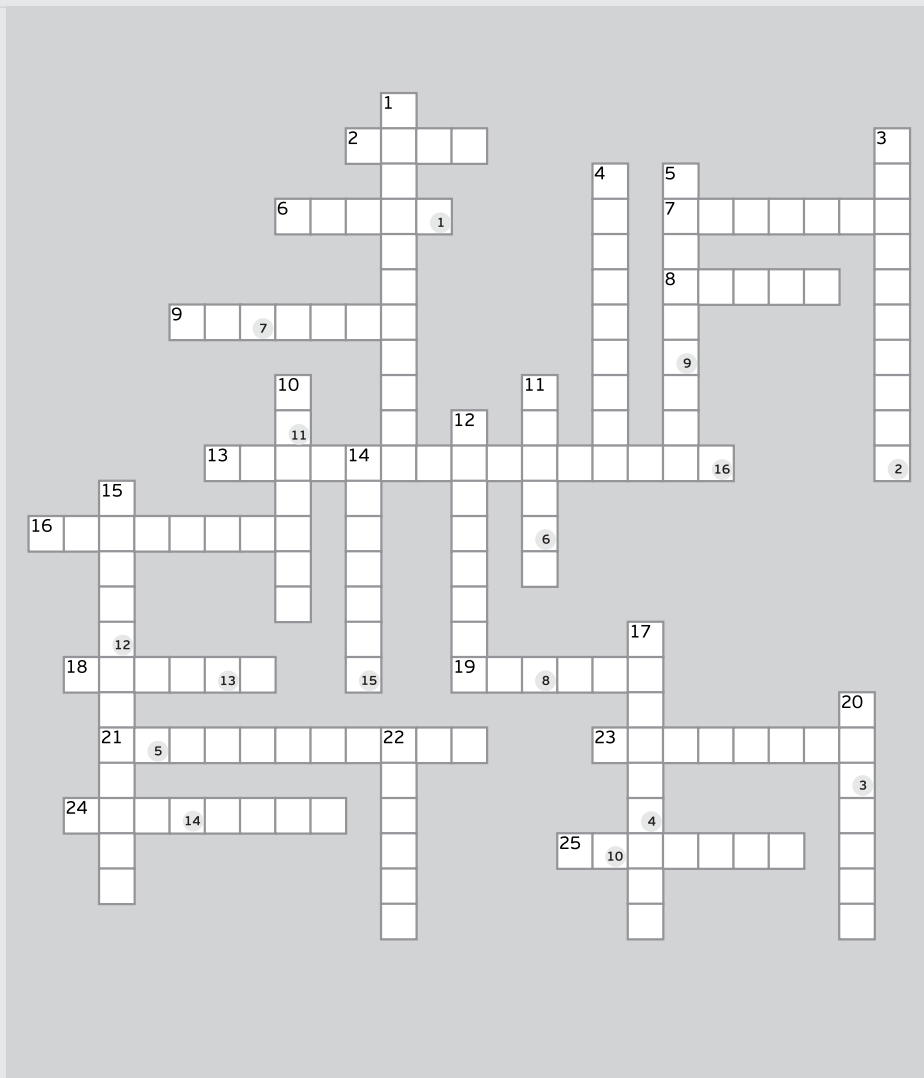
KRYŽIAŽODIS

HORIZONTALIAI:

2. Sporto arena Panevėžyje, pastatyta 2008 m.
6. Sutartis, kuria 1921 m. kovo mėnesį Vilniaus kraštas buvo pripažintas Lenkijai.
7. Latvijos miestelis, kuriame, tikima, palaidotas Lietuvos karalius Mindaugas.
8. Didžiausia Europos Sąjungoje gyvenanti etninė mažuma.
9. Neuromokslininkas, pirmasis pradėjęs tamsiosios smegenų energijos tyrimus.
13. Kieno įtvirtinimas internete leistų sumažinti skaitmeninę atskirtį?
16. Kam Lietuvoje auginamos žilvičių plantacijos?
18. Vokietijos kanclerė.
19. Viena iš elektroninių knygų rūšių.
21. Kokios valstybės premjerė yra laikoma įtakingiausia pasaulio moterimi politike?
23. Keliuose Lietuvos miestuose planuojama rengti Europos vyrų krepšinio čempionatą?
24. Internetinė realybė kitaip.
25. Kur vyksta pirminė socializacija?

VERTIKALIAI:

1. Viena iš ligų, kurią gali padėti suprasti tolesni tamsiosios smegenų energijos tyrimai.
3. Europos Sąjungos valstybė, kurioje gyvena daugiausiai musulmonų.
4. Svarbiausias jėzuitų veiklos centras Latgaloje.
5. Kokia teisė paprastai vyrauja tarp romų?
10. Valstybė, labiausiai pažengusi plėtojant eurointegracinius santykius su ES.
11. Internetu grįsta kompiuterija, kai skaitmenine informacija, programine įranga, dokumentais vartotojas gali naudotis iš bet kurio kompiuterio, turinčio interneto ryšį.
12. 500 mln. vartotojų turintis socialinis tinklas.
14. Miestelis Latvijoje, kuriame stovi seniausia medinė šios šalies šventovė.
15. Katilinė, gaminanti šilumą ir elektrą.
17. Uždaroji akcinė bendrovė, Lietuvoje auginanti didžiausius žilvičių plotus.
20. Kieno veikla yra tiriama pozitronų emisijos tomografija (PET)?
22. Piligrimų kelias Ispanijoje.

Raktinis žodžių junginys

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
---	---	---	----	----	----	----	----	----	----

Liepos-Rugpjūčio numerio kryžiažodžio atsakymas - „Švietimo reforma“. Daugumą atsakymų rasite šio „Apžvalgos“ numerio puslapiuose. Išsprendę kryžiažodį, raides iš pažymėtų kryžiažodžio langelių įrašykite į raktinių žodžių junginio langelius, esančius po kryžiažodžiu.

katalikų šventovė, sutraukianti galybes maldininkų iš Lietuvos, Baltarusijos, Rusijos. 300 000 žmonių susirinko Agluonoje, kai 1993 m. čia lankėsi popiežius Jonas Paulius II. Bazilikoje yra Dievo Motinos atvaizdas, labai panašus į Trakų Dievo Motinos paveikslą. Vietiniai gyventojai jį gerbia, tikėdami, kad jis apsaugo nuo bado, siautusio 1708 metais. Netoli bazilikos trykšta šaltinis, kurio gydymosi savybės paskatino prie jo įsteigti ligoninę. Bažnyčios rūsyje įrengta labai originali koplyčia. Į ją mus pasiekė vietinis kunigas papasakojo bazilikos istoriją ir apie nežinomo žmogaus palaikus, esančius po koplyčia. Sukalbėję „Amžinąjį atilsį...“, koplyčią palikome stipriai suintriguoti – o gal tai Mindaugo palaikai? Juk niekas nežino, kur jį nusivijo žudikai... Bet palikime tai istorikams.

Išvykę iš Agluonos, nėrėme į Latgalos gilumą – aplankėme Pušą, kur svečiomoms Švč. Trejybės bažnyčioje, klausėmės vieno iš kelionės vadovų Liudo Jovaišos muzikavimo kūrų tik restauruotais vargonais, gėrėjomės unikaliai išsiuvinėtu Jėzaus Kristaus paveikslu. Tolimiausias mūsų pasiektas miestelis Latgaloje – Ludza, seniausias Latvijos miestas, paminėtas istorijos šaltiniuose 1177 m. Čia tarp Didžiojo ir Mažojo Ludzos ežerų Livonijos ordinas 1399 m. pastatė trijų aukštų mūrinę pilį. Deja, aplankėme tik jos griuvėsius, nes XVII a. Maskvos kariuomenė šią pilį susprogdino.

Į Vilnių grįžome vėlai vakare. Įspūdžių be galo daug, o noras jais dalytis – dar didesnis. ■

Siuvinėtas paveikslas Pušos Švč. Trejybės bažnyčioje

PILIGRIMĖS LAIŠKAS

Dovilė RADŽIŪTĖ

D. Radžiūtė

Noriu pasidalyti džiaugsmu, koks nuostabus yra šventojo Jokūbo kelias! 36 dienas pėsčiomis keliavau juo – pamilau, pavargau, bet pasiekiau apaštalo Jokūbo kapą Santjago de Kompostela mieste Ispanijoje. Šis piligrimų kelias prasideda šalia snieguotų Pirėnų kalnų viršūnių, ties Prancūzijos ir Ispanijos siena, vingiuoja siaurais pušynų takeliais ir akmenuotais stačiais skardžiais. Jau 800 metų šiuo keliu keliaujančius piligrimus jis veda per mažus jaukius Ispanijos miestelius, visada prasukdamas per viduramžių bažnytėles, aikštes, fontanus. Jei einu ne per sietą, siaurose miestelių gatvėse pasitinka pavėsyje patogiai įsitaisę senučiukai gyventojai, pasiūlo vandens, užkasti. Sutinku ir nuvargusių, bet džiugių piligrimų, kurie nuolat sveikinasi „holá!“ – „sveiki!“, „buen camino!“ – „gero kelio!“. O jei miestelį pasiekiu vidurdienį (čia „sušyla“ iki +47°C) – pasitinka nuo karščio lėtai slappinėjantys šunys ar džiugiai „besisveikinantys“ asiliukai. Namų langinės uždarytos, tylą. Apima jausmas, kad patekau į negyvenamą ar mirusį miestelį... Toliau einant keliu – rugių laukai – lyg dykuma, be jokio pavėsio, ūksmės, be vandens šaltinių. Rugiagėlės, raudonuojantys aguonų laukai, toliau – eukaliptų giraitės. Šiame kelyje sutinku daug piligrimų iš viso pasaulio. Nesunku užkalbinti, nes čia visi sveikinasi, o ir vargai, skausmai bendri – pūslėtos kojos, patenti kojų raiščiai, vabzdžių sukandimai, silpnumas, nuovargis... Pasiūlo vandens, pasiteirauja, ar viskas gerai, jeigu tik nori, dalį dienos kelio nueini kartu. Už kelių

dienų ar savaitės sutikęs vėl tą patį gerąjį piligrimą apsidžiaugi, apkabini ir vadini draugu. Geraširdis vokietis Riudigeris, palikęs savo gerai atlyginamą darbą naujųjų technologijų kompanijoje, šį kelią eina jau antrą kartą. Rūpestingoji vengrė Kinga, į kelią išsiruosė prieš palikdama savo gimtąją šalį ir išsikeldama gyventi į Vokietiją. Draugiškasis vengras Piteris mėnesiui paliko savo verslą, dvi dukras ir kelionės laiką skyrė apmąstymams, kaip išsaugoti byrančią šeimą. Vokietė Barbara į šv. Jokūbo kelią išsiruosė nuo pat savo namų, jos piligrimystė truko daugiau kaip tris mėnesius, juk sakoma, kad kiekvienam šv. Jokūbo kelias gali prasidėti nuo jo namų. Paslaugūs ispanas, brazilas su gražia šypsena, kunigas iš Amerikos... kiekvienas su savo istorija ir palikta draugiškumo kibirkštimi šiame piligrimų kelyje. Šv. Jokūbo kelias skirtas vienuomai, tylai, maldai, mąstymui, įsigilinimui, įsiklausymui, įsižiūrėjimui, pajautimui, klausimams ir atsakymams, susitikimui... Piligrimai čia eina po vieną. Neskuba. Dauguma meldžiasi. Keliasi su aušra, o per sietą ilsisi. Vakarop, nuėję kas 20, o kas 40 kilometrų ir pasiekę nakvynės vietą, – atsiprausia, atsipučia, apžiūri miestelį, gamina bendrą vakarienę, šnekučiuojasi, dalijasi dienos įspūdžiais... Kasmet šį kelią nueina tūkstančiai jaunų ir senų piligrimų iš viso pasaulio. O jų tikslas vienas – nukeliauti iki šventojo apaštalo Jokūbo kapo Santjago de Kompostela mieste. Visi vieningai pripažįsta, kad šis keliavimas – tai vidinė kelionė, kiekvieno unikali ir labai asmeniška. Kelionė, ieškant tikrojo „aš“ ir atpažįstant save išmėginimuose, ieškant atsakymų į klausimus, kurie išbarstomi triukšmingoje kasdienybėje, norint sutikti Kūrėją ir atpažinti Jį nuostabioje gamtoje, kitame žmoguje ir savo gyvenime...

Ši mano piligrimystė baigėsi, ir svarbu ne nueitų kilometrų skaičius, įveiktų kalnų viršūnių aukštis ar aplankyto miestų garsumas. Svarbu, ką šis kelias pakeitė manyje, kaip kasdienybėje sugebėsi tęsti šią vidinę kelionę... ■

